

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»
Ακαδημαϊκό έτος 2022-2023

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Κυρίου Άννας Μαρίνας (Α.Μ.: ΜΔΙ2221)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ ΟΥΣΙΩΔΗ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ (STANDARD ESSENTIAL PATENTS) ΚΑΙ
ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

STANDARD ESSENTIAL PATENTS AND ABUSE OF DOMINANT
POSITION UNDER EU AND COMPETITION LAW

Επιβλέποντες:

Στέφανος Γκρίτζαλης

Δημήτριος Κυριαζής

Πειραιάς, 2022- 2023

Αρκετικόλεξα

ETSI = European Telecommunications Standards Institute

FRAND = Faire, Reasonable And Non – Discriminatory Terms

GPRS = General Packet Radio Service

GSM = Global System for Mobile communications.

IoT = Διαδίκτυο των Πραγμάτων

IPRs = Intellectual Property Rights

LTE = Long Term Evolution

PAEs = Patent Assertion Entities

SDO = Οργανισμού Ανάπτυξης Προτύπων

SEPs = Standard Essential Patents

SMEs = Small and Medium Enterprises

SSOs = Standard-Setting Organization(s)

UMTS = Universal Mobile Telecommunication System

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται αύξηση της τυποποίησης προϊόντων και διαδικασιών στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας. Ως επί το πλείστον, αυτά τα πρότυπα σχετίζονται με τον στόχο της επίτευξης διαλειτουργικότητας και συμβατότητας μεταξύ προϊόντων, που κατασκευάζονται από τους διάφορους ανταγωνιστές σε έναν δεδομένο τομέα. Οι συμφωνίες τυποποίησης θεωρούνται γενικά ευνοϊκές για τον ανταγωνισμό, αλλά υπάρχει μια αυξανόμενη αντιμονοπωλιακή ανησυχία σχετικά με τη συμπεριφορά των κατόχων των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ουσιαστών για τη λειτουργία τεχνικών προτύπων, των λεγόμενων Standard Essential Patents (SEP). Στην πρόσφατη επιβολή του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ, κρίθηκε ότι η επιδίωξη δικαστικής προστασίας δια της ασκήσεως συνήθως της λεγόμενης αγωγής παραλείψεως (injunction) από τον ιδιοκτήτη SEP, που απαγορεύει την παραβίαση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας του μπορεί να συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, υπό ορισμένες συνθήκες. Το δικαίωμα του δικαιούχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας να αποκλείει άλλους από την εκμετάλλευση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας του αποτελεί μέρος των αποκλειστικών δικαιωμάτων του κατόχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας, το οποίο αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της νομοθεσίας περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Ως εκ τούτου, η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία με επίκεντρο το ζήτημα της κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης στο ενωσιακό δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, στοχεύει να αξιολογήσει εάν έχει επιτευχθεί ή όχι μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων της πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως αυτών που αφορούν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιαστών για τη λειτουργία τεχνικών προτύπων και του ανταγωνισμού σύμφωνα με το δίκαιο της Ε.Ε.

Abstract

In recent years, there has been an increase in the standardisation of products and processes in the high tech sector. For the most part, these standards relate to the aim of achieving interoperability and compatibility between products manufactured by the various competitors in a given sector. Standardisation agreements are generally considered to be pro-competitive, but there has been a growing antitrust concern regarding the conduct of the proprietors of Standard Essential Patents. In the recent enforcement of Article 102 TFEU, it has been held that an SEP owner's seeking of an injunction prohibiting the infringement of its patent may constitute an abuse of a dominant position, under certain circumstances. The patentee's right to exclude others from exploiting its patent forms part of the patentee's exclusive rights, which is a cornerstone of patent law. Therefore, this master's thesis, focusing on the question of abuse of a dominant position under EU and Competition Law, aims to assess whether or not a fair balance has been achieved between the interests of intellectual property, especially concerning the standard essential patents, and competition under EU law.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
2. ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ	15
2.1. Ορισμός	15
2.2. Διαδικασία Χορήγησης και Κατηγορίες Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας	16
2.3. Δικαιώματα και Εξουσίες, που πηγάζουν από το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας	18
3. ΠΡΟΤΥΠΑ	19
3.1. Ορισμός	19
3.2. Κατηγορίες Προτύπων	20
3.3. Συνέπειες Τυποποίησης	22
3.3.1. Αποτελέσματα Υπέρ του Ανταγωνισμού	24
3.3.2. Αποτελέσματα Κατά του Ανταγωνισμού	25
4. STANDARD ESSENTIAL PATENTS	26
5. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ (SDO)	35
6. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	39
6.1. Ενωσιακό Δίκαιο Ελεύθερου Ανταγωνισμού	39
6.2. Απαγόρευση Καταχρηστικής Εκμετάλλευσης Δεσπόζουσας Θέσης (Άρθρο 102 ΣΛΕΕ)	41
6.3. Αθέμιτες Τιμές υπό το πρίσμα του Άρθρου 102(α) ΣΛΕΕ	44
7. ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ FRAND: ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΙ, ΕΥΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΟΡΟΙ (FAIRE, REASONABLE AND NON – DISCRIMINATORY TERMS – FRAND)	45
7.1. Ιστορική Αναδρομή	45
7.2. Το Καθεστώς FRAND υπό τις ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	46
7.2.1. Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας	46
7.2.2. Έγκριση συγχώνευσης Google/Motorola	47

7.3. Υπόθεση της Samsung κατά Apple	49
7.4. Υπόθεση της Motorola κατά Apple	54
7.5. Η Προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μετά τις Αποφάσεις της Samsung και Motorola	59
7.6. Η Υπόθεση Huawei κατά ZTE	61
7.7. Συνέπειες τις Απόφασης Huawei κατά ZTE	68
8. ΚΑΤΟΧΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΖΟΥΖΑ ΘΕΣΗ	71
9. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	74
10. ΠΗΓΕΣ	84

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σημερινή κοινωνία της γνώσης, τα άυλα αγαθά διαδραματίζουν ολοένα και πιο σημαντικούς κοινωνικούς και οικονομικούς ρόλους, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη εξάρτηση από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (IPRs) για τη ρύθμιση του ανταγωνισμού και την εξισορρόπηση διαφορετικών κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων. Τα έθνη και οι οργανισμοί διαμορφώνουν πολιτικές για να ενθαρρύνουν τις εφευρέσεις και τις καινοτομίες με σκοπό να ενισχύσουν την οικονομική τους ισχύ, αλλά και την τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη, προσπαθώντας παράλληλα να προστατεύσουν τα σχετικά δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το διαμορφωμένο σύστημα προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τα οποία αποτελούν έκφραση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, παρέχει νομική προστασία των εφευρέσεων δια της εξασφάλισης στους εφευρέτες του μονοπωλίου του δικαιώματος να δημιουργούν, να χρησιμοποιούν, να πωλούν ή να αδειοδοτούν την κατοχυρωμένη με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας τεχνική τους για περιορισμένο χρονικό διάστημα, υπό τον όρο ότι αποκαλύπτουν την καινοτόμο ιδέα τους στο κοινό, ώστε να είναι προσβάσιμη σε άλλα άτομα, ώστε οι σχετικές πληροφορίες να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή νέων καινοτομιών. Υπό αυτή την έννοια, το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας επιτρέπει την επιβράβευση της ανθρώπινης δημιουργικότητας με οικονομικούς όρους, ενώ ενθαρρύνει άλλους να καινοτομούν όχι μόνο προσφέροντας τους νομική προστασία αλλά και διαδίδοντας τη γνώση που παράγεται ως αποτέλεσμα της πνευματικής δημιουργίας¹. Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας παρέχουν αποκάλυψη επιστημονικών και τεχνικών πληροφοριών, επιτρέποντας σε άλλους να αποφύγουν την αντιγραφή υπάρχουσών ανακαλύψεων, διευκολύνοντας παράλληλα, την ανάπτυξη περαιτέρω καινοτομιών που βασίζονται στην ήδη υπάρχουσα πρόοδο του τομέα². Η παραχώρηση νομικά προστατευόμενων ειδικών δικαιωμάτων στους δημιουργούς εφευρέσεων είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος διατήρησης των τεχνολογικών εξελίξεων. Προκειμένου κάποιος να αποκτήσει τη νομική προστασία δικαιώματος

¹ Yeşiltaş, Ö. (2005). The European Patent System and Turkey's Integration: The Role of Small and Medium-sized Enterprises. Master's Thesis, Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences, σελ. 1.

² Langinier, C., & Moschini, G. (2002). The Economics of Patents: An Overview. Working Paper 02-WP 293, Iowa State University Center for Agricultural and Rural Development.

πνευματικής ιδιοκτησίας, κατ' αρχήν πρέπει να καταχωρήσει το εν λόγω δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

Οι προσπάθειες δημιουργίας ενός ενιαίου διπλώματος ευρεσιτεχνίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ξεκίνησαν περί τα τέλη της δεκαετίας του 1950, αμέσως μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), αλλά δεν μπόρεσαν να οδηγήσουν σε μία λύση, παρά μόνο το 2012 όποτε επιτεύχθηκε μία ενισχυμένη συνεργασία για την ενιαία προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας³, καθώς και η Συμφωνία του Ενιαίου Δικαστηρίου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, η οποία υπογράφηκε το 2013⁴. Το Ενιαίο Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας και το Ενιαίο Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας τέθηκαν σε ισχύ τον Ιούνιο του 2023. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση όσον αφορά το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας επήλθε με έναν τρόπο κλιμάκωσης της έντασης της ενοποίησης. Καθιερώθηκε η πρώτη ευρωπαϊκή σύμβαση για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, η οποία έχει διακυβερνητική δομή και στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένα ενιαίο σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας με βάση την ενισχυμένη συνεργασία. Είναι προφανές ότι για την ενιαία αγορά είναι απαραίτητο ένα λειτουργικό σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε ολόκληρη την Ε.Ε. Μπορεί να ειπωθεί ότι η επιτυχής ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς οδηγεί σε δευτερογενή αποτελέσματα στον τομέα πολιτικής για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στην Ε.Ε.⁵. Ο μετασχηματισμός του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην Ε.Ε. μπορεί να ερμηνευθεί μέσω των θεωριών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του νεολειτουργισμού/υπερεθνικισμού και των (φιλελεύθερων) προοπτικών διακυβερνητισμού.

Καθώς η σημασία της τεχνολογίας για την ευημερία των κοινοτήτων αυξάνεται, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας διαδραματίζουν όλο και σημαντικότερο ρόλο στην οικονομία. Στη σημερινή εποχή, όπου τα πάντα είναι προσανατολισμένα στην τεχνολογία, οι εταιρείες, τα πανεπιστήμια και τα δημόσια ιδρύματα αποδίδουν

³ 1257/2012: Εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της δημιουργίας ενιαίας προστασίας διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας 1260/2012: Εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της δημιουργίας ενιαίας προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας όσον αφορά τις ισχύουσες μεταφραστικές ρυθμίσεις.

⁴ 2013/C 175/01: Συμφωνία για ένα Ενιαίο Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας.

⁵ Leuffen, D., Rittberger, B., Schimmelfennig, F. (2022). The Single Market. In: Integration and Differentiation in the European Union. Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-030-76677-1_7.

μεγαλύτερη αξία στην απόκτηση, την άσκηση και την υπεράσπιση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας⁶. Σε αναζήτηση ενός «ενισχυτή» για οικονομική ανάπτυξη, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε ισχυρά συστήματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για μακροπρόθεσμες δραστηριότητες καινοτομίας, ιδίως τα τελευταία χρόνια⁷. Το σημερινό σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι ένας αλληλένδετος κόσμος που αποτελείται από καινοτόμους, φορείς υλοποίησης, γραφεία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δικηγόρους, δικαστήρια και πολλούς άλλους ενδιαφερόμενους φορείς.

Από την άλλη πλευρά, το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας έχει επικριθεί από ορισμένους, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το σύστημα δημιουργεί μονοπωλιακή εξουσία για τον κάτοχο του διπλώματος ευρεσιτεχνίας⁸, καταστέλλοντας έτσι την καινοτομία εμποδίζοντας την ελεύθερη χρήση νέων ιδεών από τους ανθρώπους⁹. Παράλληλα, θέτουν και τον προβληματισμό ότι το μονοπωλιακό δικαίωμα που χορηγείται από την πιστοποίηση ευρεσιτεχνίας επιδεινώνει την ανισότητα μεταξύ των «μεγάλων» της αγοράς και των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (SMEs) ή των επιχειρηματιών¹⁰.

Όσον αφορά το ζήτημα της τυποποίησης εν γένει, η αυξανόμενη σημασία της σε έναν ψηφιοποιημένο κόσμο από μια γενική προοπτική, αλλά και ο αντίκτυπός της ιδίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση (E.E.), οδηγεί σε μια εθελοντική συνεργασία μεταξύ της βιομηχανίας, των καταναλωτών, των δημόσιων αρχών και άλλων ενδιαφερομένων για την ανάπτυξη τεχνικών προδιαγραφών, που βασίζονται στην συναίνεση. Η τυποποίηση συμπληρώνει τον ανταγωνισμό, που βασίζεται στην αγορά, συνήθως προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι, όπως η διαλειτουργικότητα συμπληρωματικών

⁶ Merrill, S. A., Levin, R. C., & Myers, M. B. (2004). A Patent System for the 21st Century. United States of America: National Academy of Sciences, σελ. 1.

⁷ Wurster, M. (2021, 09 30). Intellectual property – How key technology patents stimulate economic growth. Retrieved from New Perspectives on Global and European Dynamics: <https://globaleurope.eu/globalization/intellectual-property-how-key-technology-patents-stimulate-economic-growth/>.

⁸ Langinier, C., & Moschini, G. (2002). The Economics of Patents: An Overview. Working Paper 02-WP 293, Iowa State University Center for Agricultural and Rural Development.

⁹ Boldrin, M., & Levine, D. (2013). The Case against Patents. *Journal of Economic Perspectives*, 27(1).

¹⁰ Moser, P. (2013). Patents and Innovation: Evidence from. *Journal of Economic Perspectives*, 27(1), 23-44.

προϊόντων/υπηρεσιών και να συμφωνηθούν οι μέθοδοι δοκιμών και οι απαιτήσεις για την ασφάλεια, την υγεία, όπως επίσης και την οργανωτική και περιβαλλοντική απόδοση¹¹.

Η τυποποίηση έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ε.Ε., δεδομένου ότι αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της ενιαίας αγοράς. Πρόσφατο παράδειγμα τυποποίησης στην Ε.Ε. είναι η απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ότι η θύρα USB Type-C θα είναι το μόνο κοινό πρότυπο για φορτιστές όλων των κινητών τηλεφώνων και tablet σε όλη την Ε.Ε., έως το 2024¹².

Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιαστικά για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου, λεγόμενα SEP, όπως έχει επικρατήσει ορολογιακά στον σχετικό τομέα, συνδυάζουν δύο φαινομενικά αντίθετες έννοιες, ήτοι των προτύπων και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Εν συντομία, τα SEP είναι διπλώματα ευρεσιτεχνίας που σχετίζονται με τεχνολογίες που ενσωματώνονται στα πρότυπα και αυτά τα πρότυπα διευκολύνουν τη διαλειτουργικότητα μεταξύ συσκευών και συστημάτων. Είναι γεγονός ότι οι επιπτώσεις των SEP στις τεχνολογικές εξελίξεις και στις αγοραίες αξίες τους είναι σημαντικά υψηλότερες από αυτές των λοιπών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

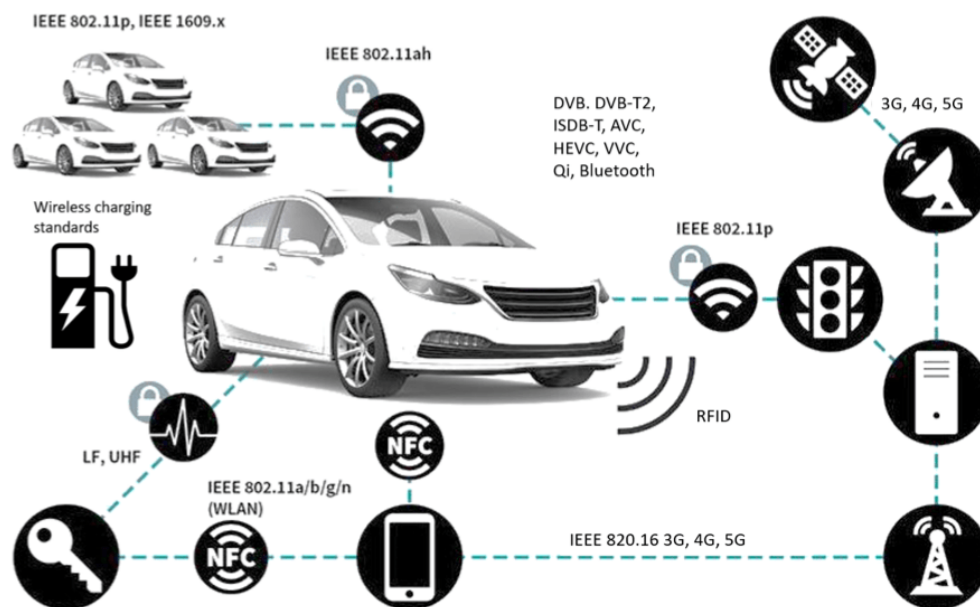
Η αδειοδότηση των SEP είναι συχνά μια δυσκίνητη και δαπανηρή διαδικασία, τόσο για τους κατόχους των εν λόγω διπλωμάτων, όσο και για τους φορείς επιβολής της τεχνολογίας. Ενώ τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας προστατεύουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του κατόχου λόγω της παρουσιαζόμενης τεχνολογικής καινοτομίας, τα πρότυπα απαιτούν την αμοιβαία χρήση της καινοτομίας. Αυτές οι εγγενείς διαφορές προκαλούν τους κύριους λόγους για συγκρούσεις μεταξύ των κατόχων και των σχετικών φορέων επιβολής των προτύπων, που αποτελούνται από κατοχυρωμένες τεχνολογίες.

Τα SEP και η ανάπτυξη πολιτικών που σχετίζονται με τη χρήση τους είναι ένα θέμα που, όπως προαναφέρθηκε, απασχολεί έντονα τα τελευταία χρόνια την Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφιέρωσε στα SEP μεγάλο μέρος του σχεδίου δράσης της για την

¹¹ Commission of the European Communities. (2008). Towards an increased contribution from standardisation to innovation in Europe, COM(2008) 133 final. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and social Committee. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0133&from=EN>, σελ. 2.

¹² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ειδήσεις, 2022.

πνευματική ιδιοκτησία το 2020¹³. Στο σχέδιο αυτό τονίζεται ότι τα SEP διαδίδονται ολοένα και περισσότερο. Η Επιτροπή σημείωσε επίσης τη σημασία των SEP για την ανάπτυξη του 5G και του Διαδικτύου των Πραγμάτων (IoT) και τον ρόλο των προτύπων για την ψηφιακή ενοποίηση αντικειμένων, συσκευών, αισθητήρων και καθημερινών αντικειμένων, με εφαρμογές που κυμαίνονται από συνδεδεμένα αυτοκίνητα και την υγεία, μέχρι την ενέργεια σε έξυπνες πόλεις.

Σχήμα 1: Μερικά από τα πρότυπα συνδεσιμότητας που εφαρμόζονται σε ένα αυτοκίνητο¹⁴.

Η Επιτροπή αναγνώρισε παράλληλα και την ανάγκη ανάληψης δράσης για τα SEP στην ανακοίνωση, που εξέδωσε το 2017¹⁵ και έκτοτε σχεδιάζει ένα νέο πλαίσιο για τα SEP, που

¹³ European Commission. (2020). Making the most of the EU's innovative potential - An intellectual property action plan to support the EU's recovery and resilience (COM/2020/760 final). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020DC0760>

¹⁴ Pohlmann, T. (2021, 09 27). The Role of Standard-Essential Patents for the Auto Industry. IPWatchdog. Retrieved 03 10, 2023, from <https://ipwatchdog.com/2021/09/27/role-standard-essential-patents-auto-industry/id=138080/>.

¹⁵ European Commission. (2017). Communication from the Commission to the Institutions on Setting out the EU approach to Standard Essential Patents (COM(2017) 712 final). Brussels. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/26583>

στοχεύει να παρέχει δίκαιες και ισορροπημένες γενικές συνθήκες για την αδειοδότηση, συνδυάζοντας νομοθετικά και μη μέτρα¹⁶.

Στην εις βάθος ανάλυση για την Επιτροπή Νομικών Θεμάτων (JURI)¹⁷, το Τμήμα Πολιτικής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Δικαιώματα του Πολίτη και τις Συνταγματικές Υποθέσεις, αξιολογεί την Ανακοίνωση της Επιτροπής του 2017, η οποία καθορίζει την προσέγγιση της Ε.Ε. για τα SEP και εστιάζει στα ακόλουθα θέματα :

- (i) την αύξηση της διαφάνειας στα SEP,
- (ii) τον καθορισμό της αποτίμησης των όρων SEP και FRAND και
- (iii) την εφαρμογή.

Το Συμβούλιο της Ε.Ε. αναγνώρισε την ανάγκη για μια ισορροπημένη προσέγγιση των SEP, διασφαλίζοντας δίκαιη απόδοση της επένδυσης για τους κατόχους SEP, καθώς και δίκαιη πρόσβαση σε SEP για όλους τους φορείς και ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, όπως αυτό αποτυπώνεται στο σχέδιο συμπερασμάτων του Συμβουλίου σχετικά με το «πακέτο» «Τεχνολογίες Ψηφιακής Ενιαίας Αγοράς και Εκσυγχρονισμός Δημόσιων Υπηρεσιών»¹⁸.

Στην ανακοίνωσή της, που έλαβε χώρα τον Απρίλιο του έτους 2016 σχετικά με τις προτεραιότητες τυποποίησης Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την ψηφιακή ενιαία αγορά, η Επιτροπή εξέθεσε τη στρατηγική και πολιτική προσέγγιση για την τυποποίηση για τεχνολογίες ΤΠΕ, που είναι κρίσιμες για την ολοκλήρωση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς (DSM)¹⁹.

¹⁶ European Commission. (2022). Intellectual property – new framework for standard- essential patents. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13109-Intellectual-property-new-framework-for-standard-essential-patents_en

¹⁷ Bonadio, E., & McDonagh, L. (2020, 03 01). Paris Court Grants a Sep Anti-Anti- Suit Injunction in IPCOM v Lenovo: A Worrying Decision in Uncertain Times? Journal of Intellectual Property Law & Practice, 15, 149-150. doi:10.1093/jiplp/jpaa018

¹⁸ 17 Μαΐου 2016.

¹⁹ European Commission. (2016). ICT Standardisation Priorities for the Digital Single Market (COM/2016/0176 final). Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0176&from=EN>

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση στις συγκρούσεις μεταξύ επιχειρήσεων που σχετίζονται με τα SEP, με αποτέλεσμα να προκαλούνται οικονομικά και χρηματοοικονομικά προβλήματα τόσο για τους κατόχους SEP, όσο και για τους φορείς υλοποίησης. Η ανοδική τάση των συγκρούσεων που σχετίζονται με τα SEP, έχει καταστήσει απαραίτητο για τα συνδεδεμένα μέρη και τις αρχές της Ε.Ε. να διερευνήσουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος SEP και να καθορίσουν τα κενά πολιτικής που σχετίζονται με αυτά. Οι τεχνολογίες του μέλλοντος (όπως το IoT, το 5G) θα απαιτούν περισσότερη «συνεργατική αλληλεπίδραση μεταξύ τεχνολογιών» και επομένως τα τεχνολογικά πρότυπα και οι πολιτικές που σχετίζονται με τα SEP θα αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη σημασία για τις εταιρείες και τις κυβερνήσεις. Σύμφωνα με τη σε βάθος ανάλυση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφορικά με τα SEP, η τυποποίηση ορίστηκε ως ζωτικής σημασίας για τις ΤΠΕ και το IoT καθώς και για την ανάπτυξη έξυπνων πόλεων, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, τη διαχείριση των πόρων και τη δημόσια υγεία²⁰.

Τα SEP έχουν κριτική σημασία για τις εταιρείες προκειμένου να ελέγχουν το κόστος παραγωγής τους, να καθιστούν τα προϊόντα τους ανταγωνιστικά στην παγκόσμια αγορά και να είναι αποτελεσματικά στη δημιουργία τεχνολογίας²¹. Μόλις εγκριθεί ένα πρότυπο, οι παραγωγοί του κλάδου πρέπει να συμμορφωθούν με αυτό το πρότυπο και, κατά συνέπεια, πρέπει να επενδύσουν πόρους για να διασφαλίσουν ότι τα προϊόντα τους ακολουθούν το σχετικό πρότυπο. Είναι προβλέψιμο ότι, τις περισσότερες φορές, η μετάβαση σε μια εναλλακτική τεχνολογία θα ήταν τεράστιο βάρος για τον εφαρμοστή και θα τον καθιστούσε μη συμμορφούμενο με το πρότυπο της αγοράς, γεγονός που ενδέχεται να εμποδίζει τη διαλειτουργικότητα με τα άλλα προϊόντα στην αγορά. Αυτού του είδους οι καταστάσεις θέτουν τους κατόχους SEP σε αδικαιολόγητα πλεονεκτική θέση όσον αφορά τον προσδιορισμό των όρων αδειοδότησης και ο κάτοχος μπορεί να απαιτήσει υπερβολικά δικαιώματα, απλώς και μόνο λόγω της αναπόφευκτης

²⁰ Bonadio, E., & McDonagh, L. (2020, 03 01). Paris Court Grants a Sep Anti-Anti- Suit Injunction in IPCOM v Lenovo: A Worrying Decision in Uncertain Times? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 15, 149-150. doi:10.1093/jiplp/jpaa018, σελ. 5.

²¹ Söylemez, A. O. (2022). Teknoloji Standartları ve Standarda Esas Patentler Rapor Serisi: 5 Türkiye'de Mevcut Durum ve Boşluk Analizi Raporu. TUSIAD. Retrieved from <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10825-teknoloji-standartlari-ve-standarda-esas-patentler-rapor-serisi>, σελ. 11.

θέσης του εφαρμοστή²². Ένας κάτοχος SEP μπορεί να εκμεταλλευτεί τη θέση του απορρίπτοντας την αδειοδότηση, εφαρμόζοντας αθέμιτους όρους αδειοδότησης και επιδιώκοντας δικαστική προστασία.

Η μονοπωλιακή εξουσία του κατόχου του SEP περιορίζεται από όρους Δίκαιους, Λογικούς και Αμερόληπτους (FRAND), που προβλέπονται ως μηχανισμός επίλυσης για την εξισορρόπηση των συγκρουόμενων συμφερόντων του κατόχου του SEP και του εκτελεστή κατά τις διαπραγματεύσεις για την αδειοδότηση. Ωστόσο, πρέπει παράλληλα να σημειωθεί ότι οι διαπραγματεύσεις αδειοδότησης μεταξύ κατόχων και εφαρμοστών διεξάγονται σε ιδιωτική σφαίρα και η συμμόρφωσή τους με τους όρους FRAND δεν ελέγχεται από τρίτους.

Τα SEP είναι προφανώς ένα ζήτημα, που εντάσσεται στον κλάδο της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτός ρυθμίζεται από τα εθνικά νομικά συστήματα, καθώς και από το δίκαιο της Ε.Ε., ωστόσο λόγω του μονοπωλιακού χαρακτήρα τους σχετίζεται επίσης και με τους κανόνες ανταγωνισμού της Ε.Ε., καθώς η κατοχή ενός SEP παρέχει στον κάτοχο μια πολύ πλεονεκτική θέση στη σχετική αγορά και οι κάτοχοι SEP γενικά κατέχουν μονοπωλιακή εξουσία καθώς όλοι οι τυποποιημένοι εφαρμοστές πρέπει να χρησιμοποιούν τα εν λόγω SEP. **Παρόλα αυτά, δεν υπάρχουν καταρχήν συγκεκριμένοι κανόνες για να καθοριστεί εάν αυτό συνιστά ή όχι κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης του κατόχου SEP, καθώς η κατά περίπτωση προσέγγιση της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού της Ε.Ε. εφαρμόζεται επίσης σε υποθέσεις που σχετίζονται με τα SEP.** Στις περισσότερες τέτοιες διαφορές, ήτοι αυτές που σχετίζονται με τα SEP, οι αξιώσεις βασίζονται στην κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από τους κατόχους των SEP. Εκτός από τις υποθέσεις ανταγωνισμού, άλλοι λόγοι συγκρούσεων περιλαμβάνουν τη διαφωνία σχετικά με τους όρους FRAND και την παραβίαση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από τους φορείς υλοποίησης της τεχνολογίας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία, εστιάζει/αναλύει εάν και υπό ποιες συνθήκες, η κατοχή ενός SEP συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατά παράβαση του

²² Bekkers, R. (2015, 09 22). Concerns and Evidence for Ex-Post Hold-Up with Essential Patents. 4. doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2663939>

ενωσιακού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού και εξετάζει τα επακόλουθα ζητήματα, που τυχόν ανακύπτουν από την εν λόγω παράβαση.

2. ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ

2.1. Ορισμός

Ως Ευρεσιτεχνία, ορίζεται το αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης για μία ορισμένη περίοδο από τον εφευρέτη, είτε μίας καινοτομίας, είτε μίας νέας εφεύρεσης, όπως ουσίας, μηχανισμού, μεθόδου, τεχνικής κ.ά., η οποία μπορεί να έχει βιομηχανική εφαρμογή και η ανακάλυψή της δεν είναι προφανής²³. Η κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού, γίνεται με την απονομή του λεγόμενου Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας, το οποίο στην Ελλάδα χορηγείται από τον Οργανισμό Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας²⁴.

Σημειώνεται ότι, το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν είναι η παραχώρηση δικαιώματος κατασκευής ή χρήσης ή πώλησης. Δεν συνεπάγεται, άμεσα ή έμμεσα, κανένα τέτοιο δικαίωμα. Παρέχει μόνο το δικαίωμα αποκλεισμού άλλων. Η άποψη ότι το δικαίωμα δημιουργίας πηγάζει από τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας είναι προφανώς ασυμβίβαστη με τις καθιερωμένες διακρίσεις μεταξύ γενικών και ειδικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και με το γεγονός ότι ένα πολύ σημαντικό μέρος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, που χορηγούνται είναι σε τομέα, που καλύπτεται από σχετικά γενικό ή βασικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, αποτελούν φόρο του προγενέστερου διπλώματος ευρεσιτεχνίας και δεν μπορούν να ασκηθούν εκτός εάν υπάρχει άδεια βάσει αυτού²⁵.

Στην ελληνική έννομη τάξη το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ταυτίζεται με μία ατομική διοικητική πράξη, με την οποία βεβαιώνεται το κανονικό της δήλωσης για το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και απονέμεται στον δικαιούχο δικαίωμα επί του αντικειμένου της εφεύρεσης, το οποίο έχει απόλυτο, αποκλειστικό και όπως προαναφέρθηκε χρονικά περιορισμένο χαρακτήρα²⁶, ήτοι κατά κανόνα ισχύ για 20 έτη²⁷.

²³ Βλ. §1 της διάταξης του Άρθρου 5 του Ν. 1733/1987

²⁴ Βλ. §11 της διάταξης του Άρθρου 8 του Ν. 1733/1987

²⁵ Herman v. Youngstown Car Mfg. Co., 191 F. 579, 584-85, 112 CCA 185 (6th Cir. 1911)

²⁶ Βλ. §1 της διάταξης του Άρθρου 10 και §1 της διάταξης του Άρθρου 12 του Ν. 1733/1987, ΠολΠρΑθ 10914/1996, ΕΕμπΔ 50, σελ. 146

²⁷ Βλ. §1 της διάταξης του Άρθρου 11 του Ν. 1733/1987, Αντωνόπουλος Β., Γιοβαννόπουλος Ρ., Κοτσίκη Λ., (2015), Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, Βιομηχανική – Πνευματική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

Εφαρμοστέο δίκαιο σήμερα είναι ο Ν. 1722/1987, ο οποίος αντικατέστησε τον προϊσχύσαντα Ν. 2527/1920 και εναρμόνισε την ελληνική έννομη τάξη με την ευρωπαϊκή και ειδικότερα με την «Σύμβαση για τη Χορήγηση Ευρωπαϊκών Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας», η οποία υπογράφηκε στο Μόναχο την 05.10.1973 και είναι γνωστή ως «Σύμβαση του Μονάχου»²⁸.

Από την άλλη, ως Καινοτομία στον χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας, ορίζεται «η εφαρμοσμένη χρήση της γνώσης με σκοπό την παραγωγή ή/και παροχή νέων ή ουσιαστικά βελτιωμένων προϊόντων, διαδικασιών ή/και υπηρεσιών που βρίσκουν άμεσης παραγωγικής, χρηστικής ή/και εμπορικής εφαρμογής». Εναλλακτικά, μπορεί να θεωρηθεί ότι η καινοτομία συνίσταται στην παραγωγή, την αφομοίωση και την εκμετάλλευση με επιτυχία των νέων επιτευγμάτων ή ιδεών στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα²⁹. Με τον όρο αυτόν επομένως, νοείται είτε η δημιουργία ενός νέου προϊόντος προς πώληση, ήτοι η λεγόμενη καινοτομία προϊόντος (product innovation), είτε η χρήση νέων μεθόδων παραγωγής προϊόντων, ήτοι η λεγόμενη καινοτομία παραγωγικής διαδικασίας (process innovation).

2.2. Διαδικασία Χορήγησης και Κατηγορίες Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας

Για την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας απαιτείται αρχικά η κατάθεση αίτησης, που περιλαμβάνει όλα τα προαπαιτούμενα από τον νόμο στοιχεία, ενώπιον της αρμόδιας αρχής. Στην Ελλάδα, για το εθνικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας η εν λόγω αίτηση κατατίθεται ενώπιον του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας.

Σύμφωνα με τη διάταξη του **Άρθρου 5 του Ν. 1733/1987**, βασικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση του εν λόγω διπλώματος, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν **σωρευτικά**, είναι οι ακόλουθες:

- α) η εφεύρεση να είναι αντικειμενικά νέα,
- β) η επινόηση να εμπεριέχει εφευρετική δραστηριότητα και
- γ) η εφεύρεση να είναι βιομηχανικά εκμεταλλεύσιμη.

²⁸Η Σύμβαση του Μονάχου κυρώθηκε στη χώρα μας με τον ν. 1607/1986. Η αναθεωρημένη μορφή της κυρώθηκε με τον ν. 3396/2005, με έναρξη ισχύος αυτού στις 13.12.2007.

²⁹Βλ. Οδηγός του Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ», 2007 – 2013

Ως νέα κρίνεται μία εφεύρεση, η οποία δεν ανήκει στη στάθμη της τεχνικής, δηλαδή δεν είναι γνωστή στο κοινό πριν από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης για χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή την ημερομηνία προτεραιότητας και η οποία εμπεριέχει. Για να θεωρηθεί γνωστή στο κοινό η εφεύρεση πρέπει να είναι γνωστή ολόκληρη και όχι μέρος αυτής. Η διάταξη της §3 του ως άνω Άρθρου ορίζει ότι «Μια εφεύρεση κρίνεται νέα, αν δεν ανήκει στη στάθμη της τεχνικής. Ως στάθμη της τεχνικής νοείται κάθε τι που είναι γνωστό οπουδήποτε στον κόσμο από γραπτή ή προφορική περιγραφή ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, πριν από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης για χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή την ημερομηνία προτεραιότητας».

Ως εφευρετική δραστηριότητα, την οποία πρέπει να περιέχει μία εφεύρεση νοείται η κατά την κρίση του μέσου ειδικού επινόηση, που δεν είναι γνωστή ούτε και προκύπτει με προφανή τρόπο από την στάθμη της τεχνικής. Η διάταξη της §4 του ίδιου Άρθρου ορίζει ότι «Μια εφεύρεση εμπεριέχει εφευρετική δραστηριότητα αν, κατά την κρίση ειδικού, δεν προκύπτει με προφανή τρόπο από την υπάρχουσα στάθμη της τεχνικής».

Τέλος, βιομηχανικά εκμεταλλεύσιμη είναι η εφεύρεση, που θεωρείται επιδεκτική βιομηχανικής εφαρμογής, η εφεύρεση δηλαδή που το αντικείμενό της μπορεί να παραχθεί ή να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε τομέα παραγωγικής δραστηριότητας, όπως αυτό ορίζεται ρητά στη διάταξη της §5 της εν λόγω διάταξης.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με την §6 της ως άνω διάταξης, δεν θεωρούνται κατά πλάσμα δικαίου επιδεκτικές βιομηχανικής εφαρμογής οι μέθοδοι χειρουργικής και θεραπευτικής αγωγής του ανθρώπινου σώματος, όπως επίσης και οι διαγνωστικές μέθοδοι, που εφαρμόζονται στο ανθρώπινο σώμα ή στο σώμα των ζώων. Η εν λόγω εξαίρεση προβλέπεται και στη διάταξη του Άρθρου 53c της αναθεωρημένης μορφής της Σύμβασης του Μονάχου ως πλέον περιπτώσεις μη δεκτικές ευρεσιτεχνίας³⁰.

³⁰Κατά την προϊσχύουσα Σύμβαση, προβλέπονταν ως εξαιρέσεις στη διάταξη της §4 του Άρθρου 52. Σύμφωνα με τον Μ.-Θ. Μαρίνο, είναι ορθότερο οι δύο παραπάνω περιπτώσεις να αποκλείονται από τη δυνατότητα χορήγησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας λόγω ηθικών και δικαιιοπολιτικών λόγων, οι οποίοι απορρέουν από την ελευθερία άσκησης του ιατρικού επαγγέλματος. Ως εκ τούτου η αναρίθμηση του άρθρου 54§2 σε 53c σε επίπεδο Ευρωπαϊκής νομοθεσίας φαίνεται ορθότερη από την επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να υπαγάγει τις δύο παραπάνω περιπτώσεις στην κατηγορία των εφευρέσεων, οι οποίες δεν επιδέχονται βιομηχανική εφαρμογή. , Μαρίνος Μ.-Θ., (2013), Δίκαιο Ευρεσιτεχνίας, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, Αθηνά.

Ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έχει κατά κανόνα νομική ισχύ μόνον εντός της γεωγραφικής επικράτειας του κράτους εντός του οποίου εξεδόθη. Έτσι, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας δύναται να διακριθούν αρχικά βάσει της γεωγραφικής τους εμβέλειας σε Εθνικά, Ευρωπαϊκά, Διεθνή και Εθνικά άλλου κράτους.

Με κριτήριο τις αξιώσεις, που προβάλλει ο αιτών την χορήγηση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τα εν λόγω διπλώματα διακρίνονται και σε:

- α) Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας Προϊόντος,
- β) Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας Μεθόδου και
- γ) Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας Βιομηχανικής Εφαρμογής.

Ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το δίπλωμα, καθορίζεται και το εύρος της παρεχόμενης προστασίας στην εφεύρεση, όπως επίσης και οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την κατάφαση της ευρεσιτεχνίας, αλλά και οι εξουσίες που απονέμονται στον εφευρέτη από το δίπλωμα³¹.

2.3. Δικαιώματα και Εξουσίες, που πηγάζουν από το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας

Όπως προαναφέρθηκε, το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας παρέχει στον κάτοχό του, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το αποκλειστικό και χρονικά περιορισμένο, δικαίωμα (κατά κανόνα 20 έτη) να εκμεταλλεύεται παραγωγικά μία εφεύρεση. Αυτό συνεπάγεται την πλήρη οικονομική εκμετάλλευση της εφευρέσεως από τον δικαιούχο και παράλληλα τον αποκλεισμό οποιουδήποτε τρίτου να εκμεταλλευτεί την εφεύρεση ή να εισάγει προϊόντα, που προστατεύονται δίχως την άδεια του δικαιούχου.

Οι εξουσίες, που πηγάζουν από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας είναι οι ακόλουθες:

- α. Να παράγει, προσφέρει ή διαθέτει στην αγορά, να χρησιμοποιεί και να κατέχει για τον ίδιο σκοπό τα προϊόντα που προστατεύονται από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.
- β. Να εφαρμόζει, προσφέρει ή διαθέτει στην αγορά την προστατευόμενη από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας μέθοδο.

³¹Τσιρώνης Α., (1990), Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας για φαρμακευτικά προϊόντα στο ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο, ΕΕμπΔ 1990.

- γ. Να παράγει, προσφέρει ή διαθέτει στη αγορά, να χρησιμοποιεί και να κατέχει για τον ίδιο σκοπό το προϊόν που η παραγωγή του είναι αποτέλεσμα της προστατευόμενης από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας μεθόδου.
- δ. Να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να εκμεταλλεύεται παραγωγικά, κατά την έννοια των προηγούμενων εδαφίων, την εφεύρεση ή να εισάγει, χωρίς τη συναίνεσή του, τα προϊόντα που προστατεύονται από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

3. ΠΡΟΤΥΠΑ

3.1. Ορισμός

Ως «πρότυπα» ορίζονται οποιοδήποτε σύνολο τεχνικών προδιαγραφών, το οποίο είτε παρέχει, είτε προορίζεται να παρέχει ένα κοινό σχέδιο ή χαρακτηριστικά για ένα προϊόν ή μια διαδικασία³². Τα πρότυπα είναι όλο και πιο σημαντικά στην παγκόσμια οικονομία, ιδίως στον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των ΤΠΕ, ο οποίος καθοδηγείται από την ανάγκη για συμβατότητα μεταξύ των δικτύων, που κρίνονται πλέον απαραίτητα στη σύγχρονη ζωή. Στην εποχή μας, κάθε συσκευή χρειάζεται να συνδέεται και να επικοινωνεί με τις άλλες, ακολουθώντας διαλειτουργικές λύσεις τεχνολογίας³³. Πολλά ηλεκτρονικά προϊόντα, που χρησιμοποιούμε συνεχώς βασίζονται σε τεχνολογικά πρότυπα, που τα καθιστούν διαλειτουργικά. Αυτά τα τεχνολογικά πρότυπα, για παράδειγμα, επιτρέπουν σε έναν Ιταλό κάτοχο iPhone να καλέσει έναν Γάλλο φίλο, ο οποίος χρησιμοποιεί ένα Samsung Galaxy μέσω διαφορετικών δικτύων³⁴.

Όσον αφορά τη χρονική ύπαρξή τους, για παράδειγμα, μέχρι την υιοθέτηση του Διεθνούς Συστήματος Μονάδων το 1875, κάθε έθνος είχε τα δικά του πρότυπα μέτρησης,

³² M. A. LEMLEY, "Intellectual Property Rights and Standard-Setting Organizations", *California Law Review*, 2002, vol. 90, p. 1889-1980.

³³ Όπως επισημαίνει ο καθηγητής Layne-Farrar, η συμβατότητα και η διαλειτουργικότητα είναι, αυστηρά, διαφορετικές έννοιες, αλλά η επιστήμη τις έχει χρησιμοποιήσει, *lato sensu*, εναλλακτικά. Βλ. A. LAYNE-FARRAR, "Moving Past the SEP RAND Obsession: Some Thoughts on the Economic Implications of Unilateral Commitments and the Complexities of Patent Licensing", *George Mason Law Review*, 2014, vol. 21, n. 4.

³⁴ A. GALETOVIC & K. GUPTA, "Royalty Stacking and Standard Essential Patents: Theory and Evidence from the World Mobile Wireless Industry", *Stanford University Hoover IP2 Working Paper Series*, May 1, 2015, n. 15012.

όπως το κύπελλο για τους Αιγύπτιους, το πόδι για τους Ρωμαίους ή το χέρι για τη Δημοκρατία της Φλωρεντίας.

3.2. Κατηγορίες Προτύπων

Τα πρότυπα μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες βάσει της λειτουργίας τους³⁵:

- i. στα **πρότυπα ποιότητας**, τα οποία διαβαθμίζουν τα χαρακτηριστικά των προϊόντων για να τα καταστήσουν συγκρίσιμα για πελάτες σε διαφορετικούς πωλητές,
- ii. στα **πρότυπα απόδοσης**, που ορίζουν προεπιλεγμένα ελάχιστα χαρακτηριστικά στα οποία πρέπει να συμμορφώνεται κάθε προϊόν για να εξυπηρετεί δημόσια συμφέροντα, όπως η υγεία και η ασφάλεια³⁶ και
- iii. στα **πρότυπα συμβατότητας**, τα οποία θέτουν κοινά ζητήματα σχεδιασμού που επιτρέπουν στα προϊόντα να συνεργάζονται.

Τα πρότυπα παρέχουν πληροφορίες, διατηρούν την ποιότητα και διασφαλίζουν τη διαλειτουργικότητα. Συνεπώς, η τυποποίηση, ως δραστηριότητα δημοσίου συμφέροντος, ωφελεί τις οικονομίες στο σύνολό τους με καλύτερες συνθήκες προσφοράς και χαμηλότερο κόστος συναλλαγής³⁷.

Τα πρότυπα, με βάση την καθιέρωσή τους, μπορούν να διαφοροποιηθούν σε:

- i. **de facto**,
- ii. **de iure** και
- iii. **de consensu**³⁸.

Ως **de facto πρότυπα** ορίζονται τα πρότυπα, που αντιπροσωπεύουν το αυθόρμητο αποτέλεσμα της επιτυχίας στην αγορά ενός προϊόντος έναντι των ανταγωνιστών του. Τα εν λόγω πρότυπα, χωρίς να έχουν εγκριθεί από κανέναν Οργανισμό Ανάπτυξης

³⁵ C. SHAPIRO, "Navigating the Patent Thicket: Cross Licenses, Patent Pools, and Standard Setting" in A.B. JAFFE et al. "Innovation Policy and the Economy", vol. 1, p.119-150 MIT Press, January 2001, p. 139.

³⁶ Συνήθως, η τυποποίηση ποιότητας και απόδοσης ακολουθεί το σχεδιασμό του προϊόντος ενώ, στις μέρες μας, η τυποποίηση συμβατότητας προηγείται ή συνοδεύει την ανάπτυξη προϊόντων.

³⁷ Για μια σύντομη ιστορική ανάλυση της τυποποίησης βλέπε A. UPDEGROVE, "ICT standard setting today: A system under stress", First Monday, June 2007, vol. 12, n. 6.

³⁸ Ο ανταγωνισμός λαμβάνει χώρα πριν από ένα de facto πρότυπο και μετά από ένα de consensu.

Προτύπων (SDO), ορίζονται τυπικά από την εταιρεία που κερδίζει τον διαγωνισμό για την αγορά, στη συνέχεια υιοθετήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες στον κλάδο³⁹. Για παράδειγμα, το σύστημα Video Home (VHS) της JVC έγινε το de facto πρότυπο για συσκευές εγγραφής βιντεοκασέτας μέσω της τεχνολογίας Betamax της Sony. Πιο πρόσφατα, η Sony πήρε την «εκδίκησή» της στην οικιακή αγορά βίντεο, με τον δίσκο Blu-Ray να κερδίζει τον δίσκο HD-DVD της Toshiba. Το λειτουργικό σύστημα Android της Google για κινητές συσκευές είναι επίσης ένα de facto πρότυπο, το οποίο υιοθετείται από μεγάλο αριθμό κατασκευαστών. Στην γνωστή υπόθεση Huawei/ZTE, η οποία και θα σχολιασθεί ενδελεχώς κατωτέρω, το γερμανικό δικαστικό δεδικασμένο⁴⁰, του οποίου η σύγκρουση με την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις έρευνες της Samsung και της Motorola οδήγησε στην παραπομπή του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, αφορούσε ένα de facto πρότυπο, το λεγόμενο πρότυπο Orange Book για την τεχνολογία των CD.

Από την άλλη, τα **de iure πρότυπα** ορίζονται ως έχειν από τις δημόσιες αρχές. Στο παρελθόν οι δημόσιες ρυθμιστικές αρχές έχουν χρησιμοποιήσει κανονιστικές εξουσίες για να προστατεύσουν τις εγχώριες επιχειρήσεις από ξένο ανταγωνισμό. Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO)⁴¹ συγκροτήθηκε το 1946 για να εναρμονίσει τα αντικρουόμενα εθνικά πρότυπα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με τις τρεις θεμελιώδεις οικονομικές κοινότητές της, που εξελίσσονται γύρω από την ιδέα της ενιαίας αγοράς, έχει επίσης αντιμετωπίσει τα προβλήματα εναρμόνισης μέσω της τυποποίησης. Για παράδειγμα, το σήμα «CE» που τοποθετείται σε πολλά προϊόντα που διακινούνται στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο⁴², σημαίνει ότι οι κατασκευαστές αυτοπιστοποιούν ότι τα προϊόντα τους συμμορφώνονται με τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις τυποποίησης. Σήμερα,

³⁹ Η Layne-Farrar προειδοποιεί ότι η υπερβολική ρύθμιση των SDO μπορεί να οδηγήσει σε ηγέτες της αγοράς να αποχωρήσουν συνειδητά από την SDO για να καθορίσουν τα de facto πρότυπά τους.

⁴⁰ Orange-Book Standard, May 6, 2009, Bundesgerichtshof (BGH) KZR 39/06 Orange Book was the informal name for Philips and Sony's Recordable CD de facto standard.

Η απόφαση ορόσημο **«Orange-Book Standard»** του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (FCJ) επιβεβαιώνει ότι ένας κατηγορούμενος που εναχθεί για παραβίαση ενός τυπικού βασικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας (SEP) (διπλώματα ευρεσιτεχνίας που προστατεύουν τις βιομηχανικές πρότυπες τεχνολογίες) μπορεί να βασιστεί σε μια αντιμονοπωλιακή αρχή υπεράσπισης («άμυνα FRAND») κατά αξιώσεων ασφαλιστικών μέτρων, εάν ο ενάγων αρνηθεί να χορηγήσει άδεια υπό τους όρους FRAND (δίκαιη, εύλογη και χωρίς διακρίσεις).

⁴¹ Προηγούμενως International Standards ASDOciation (ISA). Τα μέλη του ISO είναι όλα κυβερνήσεις και όχι ιδιωτικοί φορείς.

⁴² Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (εφεξής ΕΟΧ) περιλαμβάνει τα είκοσι οκτώ κράτη μέλη της ΕΕ συν τη Νορβηγία, το Λιχτενστάιν και την Ισλανδία.

πράγματι, τα *de iure* πρότυπα έχουν κατά κύριο λόγο λειτουργία απόδοσης, εξυπηρετώντας τα δημόσια συμφέροντα επιβάλλοντας σε όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά να συμμορφώνονται. Παρά την παρουσία προτύπων *de iure* και *de facto*, πιο συχνά, οι τεχνικές προδιαγραφές των προτύπων είναι εθελοντικές και υιοθετούνται επίσημα από τους SDO⁴³, όπως συμβαίνει με το πρότυπο LTE που εμπλέκεται στην πολυσυζητήτη υπόθεση Huawei/ZTE.

Τέλος, τα **de consensu πρότυπα**, αποτελούν αποτέλεσμα της συναίνεσης του κλάδου, που εκφράζεται οικειοθελώς είτε στο πλαίσιο των SDO, είτε σε *ad hoc* συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων⁴⁴, που μερικές φορές ονομάζονται κοινοπραξίες ή φόρουμ (*consortia* ή *fora*). Η ταχεία τεχνολογική καινοτομία απαιτεί τυποποίηση για είναι δυνατή η συμβάδιση. Παρόλο που, πριν από την εμφάνιση των βιομηχανιών ΤΠΕ, η τυποποίηση ακολουθούσε συνήθως την καινοτομία και το σχεδιασμό προϊόντων, σήμερα ταυτίζεται ή ίσως προηγείται αυτών των δυνάμεων⁴⁵. Κατόπιν της αύξησης της ζήτησης για πρότυπα, η τυποποίηση έχει αλλάξει την υποδομή της παρέχοντας πολλαπλές πλατφόρμες, τις λεγόμενες SDO, όπου οι ενδιαφερόμενοι του κλάδου συμφωνούν με πρότυπα για τα επόμενα τεχνικά ζητήματα.

3.3. Συνέπειες Τυποποίησης

Τα πρότυπα σχεδίασης, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, αδιαμφισβήτητα έχουν καταστεί αναπόφευκτα στην παγκόσμια οικονομία καθιστώντας τα προϊόντα συμβατά μεταξύ τους, προς όφελος τόσο των καταναλωτών όσο και των συμμετεχόντων στην αγορά, οι οποίοι ωφελούνται από τις εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου⁴⁶. Χάρη στα εν

⁴³ Ο Πρότυπος Οργανισμός Ανάπτυξης (SDO) είναι συνώνυμο του SDO που χρησιμοποιείται κάποτε στη χρονολόγηση υποτροφιών στις ΗΠΑ. Ωστόσο, θα ήταν πιο ακριβές να αναφερθούμε στην τυπική ανάπτυξη.

⁴⁴ G. PIESIEWICZ & R. SCHELLINGERHOUT, “Intellectual property rights in standard- setting from a competition law perspective”, *Competition Policy Newsletter*, 2007, n. 3.

⁴⁵ Η καινοτομία στον κλάδο των ΤΠΕ συγχρονίζει την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών συστημάτων με την τυποποίηση των διεπαφών των στοιχείων τους. Για παράδειγμα, υπήρχαν διαφορετικοί σιδηρόδρομοι πολύ πριν καθοριστεί το τυπικό περιτύπωμα, ενώ το πρότυπο τηλεπικοινωνιών 4G που καθορίστηκε το 2008 χρειάστηκε άλλα τέσσερα χρόνια πριν φτάσει στις αγορές. Βλέπε H. ULLRICH, “Patents and standards – a comment on the German Federal Supreme Court decision Orange Book Standard”, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2010, vol. 41, n. 3, p. 337 to 351.

⁴⁶ Σε μια αγορά δικτύου, η αξία ενός προϊόντος για τους καταναλωτές είναι συνάρτηση του πόσοι είναι οι καταναλωτές. Οι εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου ενισχύουν την επιθυμία των

λόγω πρότυπα, οι καταναλωτές δεν δεσμεύονται να στρέφονται σε έναν συγκεκριμένο προμηθευτή προϊόντος, ενώ οι συμμετέχοντες στον κλάδο επιτυγχάνουν οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή ως αποτέλεσμα των διευρυσμένων συνολικών καταναλωτικών αγορών⁴⁷. Στην πραγματικότητα, η τυποποίηση είναι ανταγωνιστική στο βαθμό που οδηγεί την οικονομική αλληλοδιείσδυση στην κοινή αγορά, απλοποιεί την ανάπτυξη προϊόντων και προωθεί την αποτελεσματικότητα και την επιλογή των καταναλωτών, τη συνολική ισοπέδωση του αγωνιστικού χώρου⁴⁸. Ταυτόχρονα, οι οικονομολόγοι αναφέρουν ότι οι αγορές υψηλής τεχνολογίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεγάλες επενδύσεις Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D investments), αποτελέσματα μάθησης από την πράξη, εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου και εξάρτηση από τη «διαδρομή», ωθούνται να εξελιχθούν προς μονοπωλιακές ισορροπίες, όπου ένα προϊόν γίνεται ηγέτης (το λεγόμενο «νικητής (winner)», που παίρνει όλες τις αγορές). Ένα μονοπώλιο δεν χρειάζεται τυποποίηση, αφού παράγει κάθε προϊόν και ελέγχει κάθε συναλλαγή που πραγματοποιείται στην αγορά⁴⁹.

Σε μια αγορά με μεγαλύτερη κυριαρχία, όπως αυτή των λειτουργικών συστημάτων, όπου τα «Microsoft Windows» κατέχουν μεγάλο μερίδιο, τα πρότυπα είναι σημαντικά, αλλά μπορεί να επιβάλλονται από «πάνω προς τα κάτω». Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όταν η Microsoft δίνει οδηγίες σε ανεξάρτητους προγραμματιστές λογισμικού αναφορικά με τα πρωτόκολλα που είναι απαραίτητα για την επίτευξη συμβατότητας. Αντίθετα, σε ανταγωνιστικές αγορές, ο συνεργατικός καθορισμός προτύπων έχει μεγαλύτερο ρόλο να διαδραματίσει, τα αποτελέσματα των οποίων ποικίλλουν ανάλογα με την παρουσία των αποτελεσμάτων δικτύου. Χωρίς εξωτερικές επιδράσεις δικτύου, οι οικονομολόγοι υποθέτουν ότι οι καταναλωτές τα καταφέρνουν καλύτερα με τον ανταγωνισμό σε

καταναλωτών να αγοράζουν προϊόντα που αγοράζουν όλοι οι άλλοι, ένα φαινόμενο γνωστό και ως φιλοδώρημα. Π.χ. η αξία μιας εφαρμογής άμεσων μηνυμάτων για κινητά τηλέφωνα, όπως το Whatsapp, αυξάνεται ανάλογα με τον συνολικό αριθμό των χρηστών της.

⁴⁷ Όλοι οι σύγχρονοι φορτιστές τηλεφώνου εφαρμόζουν την προδιαγραφή micro-USB, αντί ο κάθε κατασκευαστής να χρησιμοποιεί τη δική του υποδοχή, όπως συνηθιζόταν πριν από το 2009, οπότε ο Ευρωπαϊός Επίτροπος για τις Επιχειρήσεις και τη Βιομηχανία απείλησε με ρυθμιστικά μέτρα εάν η βιομηχανία δεν συγκλίνει σε ένα κοινό πρότυπο .

⁴⁸ G. PIESIEWICZ & R. SCHELLINGERHOUT, “Intellectual property rights in standard- setting from a competition law perspective”, Competition Policy Newsletter, 2007, n. 3.

⁴⁹ H.J. HOVENKAMP, “Competition in Information Technologies: Standard-Essential Patents, Non-Practicing Entities and FRAND Bidding”, University of Iowa Legal Studies Research Paper, November 2015, n. 12-32, p. 5.

αντίθεση με τις αγορές δικτύου, όπου η τυποποίηση θα ήταν αυτομάτως ανταγωνιστική, ανεξάρτητα του εάν η διεπαφή που επιλέχθηκε στην πραγματικότητα είναι η καλύτερη είτε όχι⁵⁰.

Ως εκ τούτου, η τυποποίηση μπορεί να οδηγήσει εν τέλει σε έχει αντίθετα αποτελέσματα από αυτά του ανταγωνισμού⁵¹. Ειδικότερα, παράγει τόσο i) αποτελέσματα υπέρ του ανταγωνισμού, στο βαθμό που το πρότυπο μειώνει το κόστος παραγωγής και αυξάνει την αξία και τις επιλογές για τους καταναλωτές⁵², και ii) αποτελέσματα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό, στο βαθμό που το πρότυπο εξαλείφει τη δυνατότητα υποκατάστασης διαφορετικών τεχνολογιών⁵³.

3.3.1. Αποτελέσματα Υπέρ Του Ανταγωνισμού

1. Η διαλειτουργικότητα, η οποία επιτρέπει σε προϊόντα διαφορετικών κατασκευαστών να συνεργάζονται χωρίς περιορισμούς, οδηγεί σε αυξημένες εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου και διευκολύνει την είσοδο στην αγορά.
2. Χαμηλότερο κόστος και τιμές για μεταγενέστερα προϊόντα που περιέχουν την ίδια βασική τεχνολογία, η οποία αποτρέπει τις διπλές δαπάνες και επιτρέπει την οικονομία κλίμακας.
3. Βελτιώσεις ποιότητας μέσω της συγκέντρωσης και της επιλογής των καλύτερων τεχνολογιών.
4. Αποτροπή του εγκλωβισμού των πελατών, σε βάρος του ανταγωνισμού μεταξύ των προτύπων (βλ. VHS και Betamax).
5. Αύξηση του ανταγωνισμού και της καινοτομίας δια επέκτασης της πελατειακής βάσης για προϊόντα που συμμορφώνονται με τα πρότυπα, τα οποία, με τη σειρά τους, επιταχύνουν την υιοθέτηση νέας τεχνολογίας και εξοπλισμού, οδηγώντας

⁵⁰ M. A. LEMLEY, "Intellectual Property Rights and Standard-Setting Organizations", *California Law Review*, 2002, vol. 90, p.1889-1980.

⁵¹ Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1.

⁵² M. MARINIELLO, "Fair, Reasonable and Non-Discriminatory (FRAND) Terms: A Challenge for Competition Authorities", *Journal of Competition Law & Economics*, 2011, vol. 7, n. 3, p. 523-541.

⁵³ P. CHAPATTE, "FRAND Commitments – The Case for Antitrust Intervention", *European Competition Journal*, August 2009, vol. 5, p. 319, at p. 340 to. 343.

σε μεγαλύτερα έσοδα συγκριτικά με αυτά, που θα ήταν δίχως τον διατεχνολογικό ανταγωνισμό⁵⁴.

6. Ειδικότερα στην Ε.Ε., τα πρότυπα παρέχουν πρόσθετα οφέλη που σχετίζονται με τον στόχο της Συνθήκης για την επίτευξη της ολοκλήρωσης των εθνικών αγορών μέσω της δημιουργίας της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς.

3.3.2. Αποτελέσματα Κατά Του Ανταγωνισμού

1. Κατάργηση του τεχνολογικού ανταγωνισμού μεταξύ των προτύπων, καθώς η επιλογή κάθε σχετικής συνεισφοράς στο πρότυπο εξαιρεί τις άλλες⁵⁵.
2. Αυξημένο κόστος αλλαγής κλάδου, λόγω των χαμένων επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στην εξειδίκευση των περιουσιακών στοιχείων για την εφαρμογή του προτύπου.
3. Επιβολή καινοτομίας για να διατηρηθεί ο ρυθμός, ακόμα κι αν ένα πρότυπο μπορεί να είναι πολύ ακριβό για να εφαρμοστεί.

Υπό το πρίσμα μίας βαθύτερης ανάλυσης, η εθελοντική τυποποίηση δημιουργεί ή ενισχύει την ισχύ στην αγορά με την κοινή δράση των μελών τους για τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των τεχνολογιών και τη συμφωνία σε ένα ενιαίο πρότυπο. Αυτή η συντονισμένη δράση μπορεί να είναι αποδεκτή για την κοινωνία επειδή αντισταθμίζει τον τεχνολογικό ανταγωνισμό με την δυνητικά γρήγορη και ευρεία υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού προτύπου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, επιβιώνει μόνο η τεχνολογία που ενσωματώνεται στο πρότυπο⁵⁶. Είναι αδύνατο να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα της τυποποίησης σύμφωνα με έναν «κανόνα των υπέρ ή κατά της ανταγωνιστικότητας». Το πόσο καλά λειτουργεί η διαδικασία τυποποίησης εξαρτάται σε

⁵⁴ Ωστόσο, ο ανταγωνισμός μεταξύ προτύπων (οι λεγόμενοι πόλεμοι προτύπων) μπορεί επίσης να έχει αντίθετα ανταγωνιστικά αποτελέσματα: Wi-Fi (αναπτύχθηκε από το Institute of Electric and Electronics Engineers Standards ASDOCIation, IEEE-SA) και Bluetooth (αρχικά αναπτύχθηκε από την Ericson και στη συνέχεια υποστηρίχθηκε από την Bluetooth Special Interest Group) αρχικά οι ανταγωνιστές στην αγορά ασύρματων τεχνολογιών βρήκαν ο καθένας τη δική του θέση. Αντίθετα, το Blu-Ray και το HD-DVD έχουν ίσως εμπλακεί σε άσκοπες επικαλύψεις προσπαθειών.

⁵⁵ Βλέπε Allied Tube & Conduit Corp. v. Indian Head, Inc., [1988] 486 Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ 492, όπου ένας SDO των ΗΠΑ ενήργησε ως καρτέλ για να μποϊκοτάρει την επιλογή μιας νεότερης πλαστικής τεχνολογίας ως τοπικού προτύπου για ηλεκτρικούς αγωγούς.

⁵⁶ A. ITALIANER, Director-General for Competition, European Commission, "Shaken, not stirred. Competition Law Enforcement and Standard Essential Patents", Speech delivered at the Mentor Group in Brussels, April 21, 2015.

μεγάλο βαθμό από τη δομή των εμπλεκόμενων SDO, η οποία γίνεται μια πραγματική περίπτωση.

4. STANDARD ESSENTIAL PATENTS

Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιώδη για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου (Standard Essential Patents), επιτρέπουν τον συνδυασμό ή τη χρήση συμπληρωματικών ή συστατικών προϊόντων από διαφορετικούς κατασκευαστές, έτσι ώστε να υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις για την επιλογή και την ευκολία των καταναλωτών, ενώ παράλληλα βοηθούν στη μείωση των τιμών, ενθαρρύνοντας τον ανταγωνισμό και την τεχνολογική πρόοδο⁵⁷. Πολυάριθμες καινοτομίες βασίζονται σε τυποποιημένες τεχνολογίες⁵⁸. Για παράδειγμα, τα πρότυπα τεχνικής διαλειτουργικότητας, όπως το Wi-Fi, 5G, Bluetooth, είναι σύνολα πρωτοκόλλων και παραμέτρων σχεδίασης που επιτρέπουν σε ένα ευρύ φάσμα προϊόντων που κατασκευάζονται από διαφορετικούς παραγωγούς να επικοινωνούν και να διαλειτουργούν μεταξύ τους και με ελάχιστη παρέμβαση του χρήστη⁵⁹. Αυτά τα πρότυπα ενσωματώνονται σχεδόν σε κάθε ηλεκτρονική και τεχνολογική συσκευή σήμερα⁶⁰. Ο καθορισμός των εν λόγω διπλωμάτων λαμβάνει χώρα μέσω επίσημων διαδικασιών καθορισμού προτύπων, που έχουν καθιερωθεί από διάφορους φορείς προτύπων, όπως Οργανισμούς Ανάπτυξης Προτύπων (SDO) και κυβερνητικές υπηρεσίες⁶¹.

Προκειμένου να προωθηθεί η επιστημονική και τεχνική πρόοδος, κατοχυρώνεται ένα αποκλειστικό δικαίωμα στους εφευρέτες για τις ανακαλύψεις τους, όπως αυτό αναλύθηκε ανωτέρω, το οποίο ονομάζεται «προστασία διπλώματος ευρεσιτεχνίας»⁶². Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, όπως προαναφέρθηκε, είναι μια μορφή κρατικής κατοχύρωσης,

⁵⁷ Geradin, D. (2013). The European commission policy towards the licensing of standard-essential patents: Where do we stand? *Journal of Competition Law and Economics*, 9(4), 1125-1145. doi:10.1093/joclec/nht036.

⁵⁸ Pohlman, T., Neuhausler, P., & Blind, K. (2016, 07). Standard essential patents to boost financial returns. *R&D Management*, 46(S2). doi:https://doi.org/10.1111/radm.12137.

⁵⁹ Yu, P., Contreras, J., & Yu, Y. (2022). Transplanting Anti-suit Injunctions. *The American University Law Review*, 71, σελ. 1559.

⁶⁰ Contreras, J. (2016). A Tale of Two Layers: Patents, Standard patents, Standardization, and the Internet. *Denver Law Review*, 93, σελ. 856.

⁶¹ Shapiro, C., & Varian, H. (1998). *Information Rules*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, σελ. 237.

⁶² Ο.π. σελ. 4.

που δίνει στον ιδιοκτήτη το αποκλειστικό δικαίωμα να ασκεί (δηλαδή να κάνει, να χρησιμοποιεί και να πουλά) μια εφεύρεση που αξιώνεται σε μια καθορισμένη περιοχή (π.χ. μια χώρα ή ομάδα χωρών) για μια χρονική περίοδο (γενικά είκοσι χρόνια από η ημερομηνία αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας)⁶³. Αντίστοιχη ερμηνεία αποδίδει και η ελληνική έννομη τάξη, όπως αυτό αποτυπώνεται στον Ν. 1733/1987. Στις χορηγήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας υπάρχει βραχυπρόθεσμος συμβιβασμός μεταξύ των αποκλειστικών (μονοπωλιακών) δικαιωμάτων αναφορικά με τη χρήση μιας εφεύρεσης και δύο έτερων πραγμάτων, του μεν κινήτρου για τη δημιουργία μιας εφεύρεσης και του δε που είναι η δημοσίευση της εφεύρεσης αντί για την προστασία της μέσω της μυστικότητας⁶⁴. Στον σημερινό κόσμο, τα συστήματα προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας έχουν γίνει σχεδόν καθολικά και η υπογραφή της συμφωνίας TRIPS έχει εξασφαλίσει ότι όλες οι χώρες μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) έχουν τουλάχιστον ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Εάν το πρότυπο είναι μια τεχνολογία, που προστατεύεται από ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, αυτό ονομάζεται SEP. Αν και όρος, που αποδίδεται στην ελληνική γλώσσα είναι «δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ουσιώδες για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου» δεν χρησιμοποιήθηκε με τον τρόπο της σημερινής ερμηνείας του, οι μελέτες για την έννοια του SEP μπορούν να αναχθούν στη δεκαετία του 1980⁶⁵. Οι Farrell και Saloner, ανέφεραν τη «συμβατότητα» ή την «τυποποίηση» των αγαθών με την έννοια ότι διαφορετικοί κατασκευαστές παρέχουν εναλλαξιμότητα με τα παραδείγματα διαφορετικών συνδρομητών τηλεφωνικών υπηρεσιών που μπορούσαν να μιλήσουν μεταξύ τους, τηλεοράσεις διαφορετικής μάρκας που μπορούσαν να λαμβάνουν το ίδιο πρόγραμμα, ο κώδικας υπολογιστή που γράφτηκε για έναν υπολογιστή θα μπορούσε να εκτελεστεί σε άλλον. Σύμφωνα με τους Katz και Shapiro, η διαλειτουργικότητα ορίστηκε ως η αυξημένη χρησιμότητα που αποκόμισε ένας χρήστης από την κατανάλωση των αγαθών με άλλους παράγοντες που καταναλώνουν το ίδιο αγαθό, όπως ένα τηλεφωνικό δίκτυο. Στην ίδια

⁶³ Contreras, J. (2016). A Tale of Two Layers: Patents, Standard Patents, Standardization, and the Internet. *Denver Law Review*, 93, σελ. 859.

⁶⁴ Hall, B., & Harhoff, D. (2012). *Recent Research on the Economics of Patents*. Cambridge Massachusetts: National Bureau of Economic Research, σελ. 3.

⁶⁵ Farrell, J., & Saloner, G. (1985). Standardization, Compatibility, and Innovation. *The RAND Journal of Economics*, 16(1), 70-83. doi:<https://doi.org/10.2307/2555589>, Katz, M., & Shapiro, C. (1985). Network Externalities, Competition, and Compatibility. *The American Economic Review*, 75(3), 424-440..

μελέτη αναφέρεται ένα δίκτυο προϊόντων μιας συμμαχίας εταιρειών, όπου ορισμένες ομάδες κατασκευαστών υιοθετούν κοινά λειτουργικά συστήματα, όπως στην περίπτωση των υπολογιστών. Η ένταση των μελετών για τα SEP έχει κλιμακωθεί από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, ενώ ταυτοχρόνως αυξάνονται οι διαφορές, που σχετίζονται με τα SEP, με επακόλουθο τεράστια χρηματικά να διακυβεύονται στο πεδίο των εν λόγω διαφορών.

Η κατοχή ενός SEP βοηθά στην επίτευξη και διατήρηση σημαντικών μεριδίων αγοράς⁶⁶, με τα επιτυχημένα πρότυπα να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε μεγάλες αγορές⁶⁷. Τα σύνθετα τεχνολογικά προϊόντα ενδέχεται να εφαρμόζουν εκατοντάδες πρότυπα (π.χ. μια μελέτη εντόπισε 251 τεχνικά πρότυπα διαλειτουργικότητας που εφαρμόζονται σε φορητό υπολογιστή⁶⁸, καθένα από τα οποία μπορεί να καλύπτεται από χιλιάδες SEP), γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός των διακυβευόμενων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που καλύπτουν διαφορετικές πτυχές προτύπων⁶⁹. Διαφωνίες σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιώδη για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου δεν συναντήθηκαν ευρέως στο παρελθόν, αλλά έχουν αυξηθεί και αναμένεται να δημιουργήσουν ένα συστηματικό πρόβλημα στο εγγύς μέλλον λόγω περισσότερων εμπλεκόμενων προσώπων, μεταβιβάσεων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ετερογενών καθεστώτων για τα εν λόγω δικαιώματα και ευρέους φάσματος χρήσης⁷⁰.

⁶⁶ Pohlman, T., Neuhausler, P., & Blind, K. (2016, 07). Standard essential patents to boost financial returns. *R&D Management*, 46(S2). doi:<https://doi.org/10.1111/radm.12137>.

⁶⁷ Blind, K., Bekkers, R., Dietrich, Y., Iversen, E., Köhler, F., Müller, B., . . . Verweijen, J. (2011). Study on the Interplay between Standards and Intellectual Property Rights (IPRs): final report. European Commission, Directorate-General for Enterprise and Industry. Luxembourg: Publication Office of the European Union. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bd1599b5-1e41-427a-9d3a-7dba070c9f87>.

⁶⁸ Biddle, B., White, A., & Woods, S. (2010). How many standards in a laptop? (And other empirical questions). 2010 ITU-T Kaleidoscope: Beyond the Internet? - Innovations for Future Networks and Services (pp. 11--7). IEEE. doi:10.2139/ssrn.1619440.

⁶⁹ Contreras, J. (2016). A Tale of Two Layers: Patents, Standard patents, Standardization, and the Internet. *Denver Law Review*, 93, 860.

⁷⁰ Blind, K., Bekkers, R., Dietrich, Y., Iversen, E., Köhler, F., Müller, B., . . . Verweijen, J. (2011). Study on the Interplay between Standards and Intellectual Property Rights (IPRs): final report. European Commission, Directorate-General for Enterprise and Industry. Luxembourg: Publication Office of the European Union. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bd1599b5-1e41-427a-9d3a-7dba070c9f87>.

Η χρησιμότητα, που αντλεί ένας χρήστης από την κατανάλωση του αγαθού αυξάνεται με τον αριθμό των άλλων παραγόντων που καταναλώνουν το αγαθό⁷¹, γεγονός το οποίο έχει επικρατήσει ως «εξωτερικές επιδράσεις δικτύου». Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, η αξία ενός SEP αυξάνεται εάν σχετίζεται με ένα ευρέως υιοθετημένο πρότυπο και χρησιμοποιείται από μεγάλο αριθμό εφαρμοστών, ως αποτέλεσμα εξωτερικών επιπτώσεων του δικτύου. Από την άλλη πλευρά, οι ισχυρές εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου εμποδίζουν τους εφαρμοστές να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις⁷². Γενικά, οι κάτοχοι SEP προσπαθούν να υποστηρίξουν την υιοθέτηση του προτύπου και παράλληλα προσπαθούν να το προστατεύσουν από το να καταστεί παρωχημένο και να αντικατασταθεί με αντίπαλες τεχνολογίες προωθώντας συντονισμένες τεχνολογικές αλλαγές⁷³, με στόχο φυσικά να επωφεληθούν από τις εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου. Κατά συνέπεια, οι ενέργειες των κατόχων SEP θα πρέπει να εξετάζονται εξονυχιστικά από την προοπτική των κανόνων ανταγωνισμού, καθώς το SEP έχει κρίσιμη σημασία για τους τυποποιημένους φορείς και χρήστες.

Όπως προαναφέρθηκε, στη σημερινή εποχή απαιτούνται πρότυπα για την ευρεία υιοθέτηση και διαλειτουργικότητα των νέων τεχνολογιών στην αγορά. Διαφορετικά εγκυμονεί κίνδυνος πρόκλησης προβλημάτων συμβατότητας μεταξύ συσκευών, συστημάτων και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, ένα κινητό τηλέφωνο μιας μάρκας δεν θα μπορούσε να επικοινωνήσει με τηλέφωνα άλλης εταιρίας, ή το ποντίκι μιας μάρκας δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει με υπολογιστές άλλης επωνυμίας.

Ένα από τα πρώτα περιστατικά που δείχνουν τη σημασία των εν λόγω διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι η μεγάλη πυρκαγιά της Βαλτιμόρης το 1904. Πυροσβέστες με τον εξοπλισμό τους έφτασαν στο τζάκι από τις γειτονικές πόλεις (δηλαδή Ουάσιγκτον, Φιλαδέλφεια και Νέα Υόρκη), αλλά δυστυχώς, ο εξοπλισμός αυτών των πυροσβεστών ήταν άχρηστος σε εκείνη την περιοχή, καθώς οι συνδέσεις πυροσβεστικών σωλήνων τους ήταν ασύμβατοι με τους πυροσβεστικούς κρουνοί της

⁷¹ Katz, M., & Shapiro, C. (1985). Network Externalities, Competition, and Compatibility. *The American Economic Review*, 75(3), 424-440.

⁷² Lerner, J., Tirole, J. (2013). Standard-Essential Patents. National Bureau of Economic Research, Working Paper 19664, Cambridge, MA.

⁷³ Baron, J., Blind, K., Pohlmann, T. (2011). Essential patents and standard dynamics. 7th International Conference on Standardization and Innovation in Information Technology (SIIT), Berlin, Germany, 1-16, doi: 10.1109/SIIT.2011.6083600, σελ. 3.

Βαλτιμόρης. Εκείνη την εποχή υπήρχαν περίπου 600 παραλλαγές στη σύζευξη πυροσβεστικών σωλήνων και εξόδους πυροσβεστικού κρουνοῦ. Η National Fire Protection Association και το National Board of Fire Underwriters υποστήριξαν την αλλαγή και το 1905 υιοθετήθηκε ένα ενιαίο πρότυπο από έναν αριθμό μεγάλων βιομηχανικών ομάδων⁷⁴.

Επιπροσθέτως, τα πρότυπα συμβάλλουν στην επίτευξη κερδών αποδοτικότητας και συνδράμουν στην ολοκλήρωση της αγοράς, με αποτέλεσμα να έχουν κρίσιμη σημασία για την ενιαία αγορά της Ε.Ε. Τα πρότυπα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν ολοκλήρωση της αγοράς μεταξύ των κρατών μελών και επιτρέπουν στις εταιρείες να εμπορεύονται τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους σε ολόκληρη την Ε.Ε., μειώνοντας τις τιμές και αυξάνοντας τις επιλογές των καταναλωτών. Η συμμόρφωση με τα πρότυπα ποιότητας, περιβάλλοντος και ασφάλειας μπορεί να διευκολύνει την επιλογή των καταναλωτών και μπορεί να οδηγήσει σε προϊόντα καλύτερης ποιότητας⁷⁵.

Το ζήτημα των SEP έχει τραβήξει το ενδιαφέρον στην Ε.Ε. από το 2007 ενόψει των αγωγών της Rambus Inc (Case COMP/38.636, 2009)⁷⁶ και της Qualcomm Inc (MEMO/09/516, 2009)⁷⁷. Η απόφαση του ΔΕΕ στην πασίγνωστη υπόθεση της Huawei κατά ZTE⁷⁸ αποτελεί ένα σημαντικό ορόσημο για τα SEP στην Ε.Ε. και ως εκ τούτου αρκετοί συγγραφείς κατέφυγαν στον σχολιασμό της εν λόγω απόφασης⁷⁹, συμπεριλαμβανομένου και εμού στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας.

⁷⁴ Narin, B. (2020, 12 08). Standards, Fire Hydrants, and the Great Baltimore Fire. Retrieved from ISTO IEEE: <https://iee-isto.org/resources/standards-and-fire-hydrants/>.

⁷⁵ European Commission. (2011, 01 14). Guidelines on the applicability of Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union (2011/C 11/01). European Commission. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN)

⁷⁶ Rambus, Case COMP/38.636 (European Commission 12 9, 2009). Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XC0206\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XC0206(04)&from=EN).

⁷⁷ European Commission. (2009). Antitrust: Commission closes formal proceedings against Qualcomm (MEMO/09/516), Brussels. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_09_516.

⁷⁸ Huawei Technologies Co. Ltd v ZTE Corp., C-170/13 (Court of Justice of the European Union 07 16, 2015). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0170&from=EN>

⁷⁹ Maume, P. (2016). Huawei ./. ZTE, or: How the CJEU Closed the Orange Book. Queen Mary of Intellectual Property, 6(2),

Picht, P. (2015). The ECJ Rules on Standard-Essential Patents: Thoughts and Issues Post-Huawei. E.C.L.R. (European Competition Law Review), 37, 365-375. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2691314.

Εάν ένα πρότυπο απαιτεί την εφαρμογή μιας κατοχυρωμένης τεχνολογίας, οι υπεύθυνοι επιβολής αυτού του προτύπου πρέπει αναπόφευκτα να χρησιμοποιήσουν το αρμόδιο κάθε φορά SEP. Για παράδειγμα, μια εταιρεία, που εμπορεύεται συστήματα συναγερμού κατοικιών συνδεδεμένα στο διαδίκτυο μέσω Wi-Fi και Long Term Evolution (LTE) θα χρειάζονται άδεια για τη χρήση αυτών των προστατευόμενων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας τεχνολογιών⁸⁰.

Το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (EPO) ορίζει τα «πρότυπα» ως ένα σύνολο απαιτήσεων για ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, υλικό, συστατικό, σύστημα ή υπηρεσία ή μια συγκεκριμένη μέθοδο ή διαδικασία, που αναπτύχθηκε για να διασφαλίσει τη συμβατότητα και τη διαλειτουργικότητα εξαρτημάτων, προϊόντων και υπηρεσιών⁸¹.

Τα τελευταία χρόνια, τα SEP βρίσκονται στο επίκεντρο του τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας με αυξανόμενο ρυθμό (**Σχήμα 2**). Ο αριθμός των SEP και των συναλλαγών, που σχετίζονται με αυτά αναμένεται να είναι υψηλότερος λόγω των νέων τεχνολογιών όπως το 5G, το IoT και εν γένει λόγω της ραγδαίας ψηφιοποίησης.

Η ψηφιακή στρατηγική της Ε.Ε. απαιτεί τη χρησιμοποίηση περισσότερων SEP, για να επιτύχει τους στόχους της⁸². Στο κοντινό μέλλον, τα θέματα των SEP αναμένεται να γίνουν πιο περίπλοκα, καθώς οι τεχνολογίες που σχετίζονται με τα εν λόγω πρότυπα – που κυμαίνονται από ασύρματες και ενσύρματες επικοινωνίες έως ροή βίντεο και ήχου, από την αλυσίδα μπλοκ ή άλλους μηχανισμούς ασφάλειας έως την κοινή χρήση δεδομένων υγείας, και από την τεχνητή νοημοσύνη (AI) στη ρομποτική – πρόκειται να επεκταθούν σε άλλους τομείς πέρα από το IoT. Πολλές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο έχουν αναγνωρίσει αυτές τις εξελίξεις και συγκλίνουν στις προσεγγίσεις των αδειών SEP και των δικαιωμάτων FRAND εστιάζοντας στην ισορροπία, τη διαφάνεια και τη λογική.

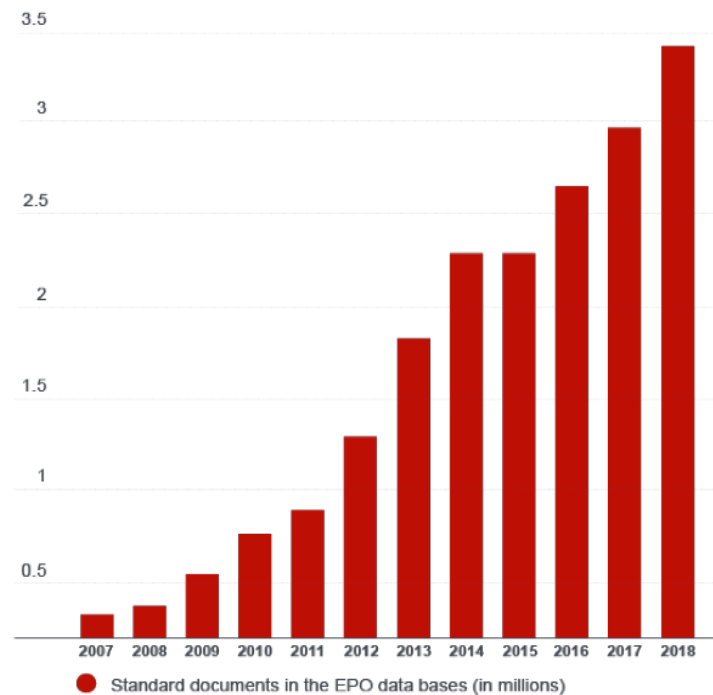
Tsilikas, H. Huawei v. ZTE in Context – EU Competition Policy and Collaborative Standardization in Wireless Telecommunications. IIC 48, 151–178 (2017). <https://doi.org/10.1007/s40319-017-0560-7>.

⁸⁰ European Commission. (2017). Communication from the Commission to the Institutions on Setting out the EU approach to Standard Essential Patents (COM(2017) 712 final). Brussels. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/26583>.

⁸¹ European Patent Office. (2021, 08 20). Retrieved from Patents and Standards: <https://www.epo.org/news-events/in-focus/ict/patents-standards.html>.

⁸² European Commission. (2022). European Commission Digital Strategy. Communication to the Commission (C(2022) 4388 final). Brussels: European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/strategy/decision-making_process/documents/c_2022_4388_1_en_act.pdf

Ωστόσο, ακόμη και με τις δεσμεύσεις FRAND, δεν φαίνεται εύκολο να δημιουργηθούν ίσες ή δίκαιες άδειες. Είναι αναμενόμενο ότι τα προβλήματα μπορεί να γίνουν πιο έντονα όταν τα εμπλεκόμενα πρόσωπα που προέρχονται από νέους βιομηχανικούς τομείς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τα SEP χρειάζονται πρόσβαση σε τυποποιημένες τεχνολογίες.

Σχήμα 2: Αριθμός εγγράφων τυποποίησης στις βάσεις δεδομένων της EPO ανά έτη (σε εκατομμύρια)⁸³.

Αναφορικά με τις άδειες SEP, έχουν συναφθεί χιλιάδες συμφωνίες από τη δεκαετία του 1990, και μάλιστα αξίας πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων κάθε χρόνο. Η αξία των συμφωνιών, όπως εκτενέστατα αναφέρθηκε και ανωτέρω, θα αυξηθεί δραματικά καθώς οι ουσιώδεις (απαραίτητες) τεχνολογίες θα χρειάζονται όλο και περισσότερο λόγω των διαφόρων διαφορετικών εφαρμογών IoT, όπως αυτοκίνητα, οικιακές συσκευές, βιομηχανικά ρομπότ κ.λπ. Για παράδειγμα, οι κατασκευαστές αυτοκινήτων σχεδιάζουν να χρησιμοποιήσουν τεχνολογίες 5G για την ενεργοποίηση της αυτονομίας αλλά και των εξ' ολοκλήρου αυτόνομων οχημάτων (self-driving vehicles) ⁸⁴.

⁸³ Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, European Patent Office. (2021, 08 20). Retrieved from Patents and Standards:

<https://www.epo.org/news-events/in-focus/ict/patents-standards.html>.

⁸⁴ Mallinson, K. (2020, 10 09). Right-pricing cellular patent licensing in 4G and 5G connected vehicles. RCRWirelessNews. Retrieved from <https://www.rcrwireless.com/20201009/5g/right-pricing-cellular-patent-licensing-in-4g-and-5g-connected-vehicles>.

Όπως επεξηγήθηκε, όταν γίνεται αναφορά σε ένα πρότυπο, μπορεί να αποτελείται από χιλιάδες SEP. Για παράδειγμα, υπάρχουν πάνω από 95.000 μοναδικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας και αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας που υποστηρίζουν το 5G⁸⁵ και κάθε SEP πρέπει να αδειοδοτηθεί με κάθε ξεχωριστό εφαρμοστή του προτύπου 5G. Η μήτρα αυτού του συνδυασμού απεικονίζει την πολυπλοκότητα του τοπίου SEP. Η αδειοδότηση SEP γίνεται πιο δύσκολη με τον αυξανόμενο αριθμό των SEP, καθώς και με τον αυξανόμενο αριθμό κατόχων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εφαρμοστών. Οι διαδικασίες αδειοδότησης των SEP θεωρείται ότι λειτουργούν εύρυθμα εάν ολοκληρώνονται με ελάχιστη αναζήτηση, σε σύντομο χρονικό διάστημα διαπραγμάτευσης και με ελάχιστο κόστος και για τα δύο μέρη, ενώ παράλληλα θα πρέπει να εγγυάται στον συνεισφέροντα τεχνολογίας μια δίκαιη απόδοση της επένδυσής του, ενώ ταυτοχρόνως θα επιτρέπει στον υλοποιητή να χρησιμοποιεί το πρότυπο με λογικό κόστος και σε ίσους όρους ανταγωνισμού⁸⁶.

Ο στόχος του καθορισμού ενός προτύπου είναι η καθιέρωση τυποποιημένης τεχνολογίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί όσο το δυνατόν ευρύτερα, έτσι ώστε οι κάτοχοι δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας να έχουν εμπορικό συμφέρον στην υιοθέτηση της δικής τους κατοχυρωμένης τεχνολογίας στο πλαίσιο του προτύπου. Ωστόσο, εάν ένας κάτοχος διπλώματος ευρεσιτεχνίας εμποδίζει την εφαρμογή του προτύπου αρνούμενος άδεια χρήσης ή διεκδικώντας αδικαιολόγητα υψηλά δικαιώματα, αυτό θα ήταν προφανώς αντίθετο με τον στόχο της διαδικασίας τεχνικής τυποποίησης (δικτυακός τύπος του WIPO) και μπορεί επίσης να παραβιάζει το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ε.Ε. (ΣΛΕΕ) και ειδικότερα κάνοντας κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Ευκαιριακές συμπεριφορές ενδέχεται να προκύψουν κατά τις διαπραγματεύσεις αδειοδότησης που προέρχονται από οποιαδήποτε πλευρά δικαιιοπαρόχων ή δικαιοδόχων.

Ο αριθμός των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και των αιτήσεων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας που έχουν οι εταιρείες είναι δείκτης των δυνατοτήτων Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A) και της επένδυσής τους στην προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας

⁸⁵ Pohlmann, T., Blind, K., & Hess, P. (2020). Fact finding study on patents declared to the 5G standard. Berlin: IP Lytics. Retrieved from https://www.iplytics.com/wp-content/uploads/2020/02/5G-patent-study_TU-Berlin_IPlytics-2020.pdf, σελ. 58.

⁸⁶ Bekkers, R., Birkman, L., Canoy, M., De Bas, P., Lemstra, W., Meniere, Y., . . . Verbeek, A. (2014). Patents and standards : a modern framework for IPR- based standardisation. European Commission Directorate-General for Enterprise and Industry. doi:<https://data.europa.eu/doi/10.2769/90861>.

τους. Ο αριθμός των κατεχόμενων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας μπορεί να είναι πηγή φήμης για τις εταιρείες. Εάν μια εταιρεία καταφέρει να συμπεριλάβει τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας της στα πρότυπα, αυτό μπορεί να προσθέσει σημαντική οικονομική αξία και αξία για τη φήμη της εταιρείας. Ως παράδειγμα τέτοιων εταιριών, ήτοι αυτών που είναι επιτυχημένες στην τυποποίηση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας τους αναφέρονται οι ακόλουθες: Huawei, ZTE, Intel, Qualcomm, Sharp και Panasonic. Μια ιστορία επιτυχίας των σημαντικών επιπτώσεων του να είσαι ιδιοκτήτης SEP είναι το επίτευγμα της Tyco Electronics/AMP να συμπεριλάβει την τεχνολογία τους στην τυπική τεχνολογία. Η Tyco Electronics/AMP είναι μια εταιρεία στον τομέα των ηλεκτρικών/ηλεκτρονικών βυσμάτων και συστημάτων διασύνδεσης. Κατάφεραν να γίνει αποδεκτός ο συνδετήρας SC ως ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πρότυπο. Η εταιρεία είχε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα όσον αφορά τη γνώση, το χρόνο στην αγορά και τις οικονομίες κλίμακας. Την περίοδο 1995-2004, η Tyco Electronics/AMP είχε επιπλέον κέρδη 50-100 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, τα οποία και όφειλε στην τυποποίηση της τεχνολογίας της⁸⁷.

Μόλις ξεκινήσει η εφαρμογή ενός προτύπου, η μετάβαση σε μια εναλλακτική τεχνολογία μπορεί να είναι πολύ δύσκολη για τους εφαρμοστές και η διαπραγματευτική δύναμη των κατόχων SEP αυξάνεται, αναλόγως. Η «αναμονή διπλώματος ευρεσιτεχνίας», όπως έχει επικρατήσει ως όρος, συμβαίνει εάν ο κάτοχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας εκμεταλλευτεί αυτήν την κατάσταση και ζητήσει υψηλότερα ποσά δικαιωμάτων ή πιο σκληρούς όρους αδειοδότησης. Υποστηρίζεται ότι η λεγόμενη «αναμονή» είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν ο κάτοχος SEP είναι σε θέση να ζητήσει δικαστική προστασία για να εμποδίσει την πώληση ή την εισαγωγή παραβατικών προϊόντων⁸⁸.

Οι SDO, οι οποίοι εκδίδουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιώδη για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου, απαιτούν συχνά από τους ιδιοκτήτες των SEP, να δεσμεύονται να χορηγούν άδεια για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τους με όρους FRAND, προκειμένου να

⁸⁷ de Vries, H. (2006). Standards for business How companies benefit from participation in international standards setting. In International standardization as a strategic tool. Geneva: IEC.

⁸⁸ Geradin, D. (2013). The European commission policy towards the licensing of standard-essential patents: Where do we stand? Journal of Competition Law and Economics, 9(4), 1125-1145. 10.1093/joclec/nht036.

αποτρέπονται οι πιθανές αντιμονοπωλιακές εκτελέσεις από τους κατόχους των SEP. Αναφορικά με του εν λόγω όρους FRAND, ακολουθεί ενδελεχής ανάλυση κατωτέρω.

Ανακεφαλαιώνοντας, τα SEP συνιστούν διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα οποία έχουν κηρυχθεί απαραίτητα για την λειτουργία ενός τεχνικού προτύπου και έχουν εγκριθεί από έναν οργανισμό καθορισμού προτύπων (SDO). Οι SDO γενικά απαιτούν από τα μέλη να αποκαλύπτουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας που είναι ή μπορεί να είναι απαραίτητα για το υπό ανάπτυξη πρότυπο και να δεσμεύονται να αδειοδοτούν αυτά τα SEP με όρους FRAND. Οι οριζόντιες κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξηγούν τις δεσμεύσεις FRAND ως μέσο διασφάλισης ότι οι κάτοχοι των εν λόγω διπλωμάτων δεν εμποδίζουν την εφαρμογή ενός προτύπου «με την άρνηση χορήγησης άδειας ή ζητώντας αθέμιτα ή παράλογα τέλη, αφού ο κλάδος έχει εγκλωβιστεί στο πρότυπο ή χρεώνοντας μεροληπτικά αμοιβές δικαιωμάτων».

5. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΠΡΟΤΥΠΩΝ (SDO)

Τα πρότυπα ηλεκτρονικών εξαρτημάτων, επικοινωνιών, κ.λπ. ορίζονται από ορισμένους οργανισμούς που αποτελούνται από συμμετέχοντες από έναν δεδομένο κλάδο. Συναντώνται για να συζητήσουν, να αναλύσουν, να βελτιώσουν και τελικά να υιοθετήσουν αμοιβαία αποδεκτά πρότυπα, τα οποία διασφαλίζουν ότι τα ανταγωνιστικά και συμπληρωματικά προϊόντα και εξαρτήματα είναι συμβατά και μπορούν να λειτουργούν μεταξύ τους⁸⁹. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διαδικασία καθορισμού προτύπων δεν είναι μόνο σημαντική για την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και τη διαδικασία έρευνας και ανάπτυξης, αλλά και από την άποψη των επιπτώσεων που μπορεί να δημιουργήσει στις αγορές, πρέπει να είναι σύμφωνη με τις ευρωπαϊκές διατάξεις ανταγωνισμού⁹⁰.

⁸⁹ Geradin, D. (2013). The European commission policy towards the licensing of standard-essential patents: Where do we stand? *Journal of Competition Law and Economics*, 9(4), 1125-1145. doi:10.1093/joclec/nht036.

⁹⁰ Commission of the European Communities. (2008). Towards an increased contribution from standardisation to innovation in Europe, COM(2008) 133 final. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and social Committee. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0133&from=EN>, σελ.

Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI) ιδρύθηκε το 1988 από την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Διοικήσεων Ταχυδρομείων και Τηλεπικοινωνιών (CEPT) ως απάντηση σε προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το ETSI είναι ένας Ευρωπαϊκός Οργανισμός Τυποποίησης, που ασχολείται με τις τηλεπικοινωνίες, τις ραδιοηλεκτρικές εκπομπές και άλλα δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Το ETSI είναι ένας από τους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Τυποποίησης βάσει του Κανονισμού 1025/2012, που υιοθετεί τα Εναρμονισμένα Ευρωπαϊκά Πρότυπα στην Ευρώπη (οι άλλοι δύο οργανισμοί είναι: CEN και CENELEC)⁹¹. Το ETSI έχει περισσότερους από 900 οργανισμούς μέλη σε όλο τον κόσμο από περισσότερες από 60 χώρες. Υπάρχει μια διαφοροποιημένη ομάδα μελών: Μεγάλες και μικρές ιδιωτικές εταιρείες, ερευνητικοί φορείς, ακαδημαϊκά ιδρύματα, κυβερνητικοί και δημόσιοι οργανισμοί.

Το ETSI παράγει πρότυπα για την υποστήριξη των κανονισμών και της νομοθεσίας της Ε.Ε. και αυτά τα πρότυπα ορίζονται σε διάφορους Κανονισμούς, Οδηγίες και Αποφάσεις της Ε.Ε. Τα εναρμονισμένα ευρωπαϊκά πρότυπα (τα οποία είναι ευρωπαϊκά πρότυπα με ειδικό καθεστώς) παρέχουν «τεκμήριο συμμόρφωσης» με τις βασικές απαιτήσεις μιας οδηγίας για τους κατασκευαστές και τους παρόχους υπηρεσιών, που καταργούν τις χωριστές διαδικασίες έγκρισης σε διαφορετικά κράτη μέλη, διασφαλίζοντας έτσι την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων εντός της Ενιαίας Αγοράς (ETSI στην Ευρώπη). Ένας από τους τομείς εστίασης του ETSI είναι η ρύθμιση ψηφιακών προτύπων και ως μέρος των μελετών σε αυτόν τον τομέα, το ETSI τονίζει συχνά τη σημασία, που οι νομοθέτες της Ε.Ε. θέτουν την τυποποίηση στο επίκεντρο της ψηφιακής και βιομηχανικής στρατηγικής της ΕΕ⁹².

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN) δημιουργήθηκε επίσημα το 1975 και παρέχει μια πλατφόρμα για την ανάπτυξη Ευρωπαϊκών Προτύπων και άλλων τεχνικών προδιαγραφών⁹³. Είναι ο μόνος αναγνωρισμένο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ε.Ε.,

⁹¹ CEN CENELEC. (n.d.). Retrieved from European Standards: <https://www.cencenelec.eu/european-standardization/european-standards/>.

⁹² KREAB. (2019). Calling the Shots - Standardization for EU Competitiveness in a Digital Era. Carl Bildt.

⁹³ European Commission joinup. (2018, 04 23). Retrieved from About European Committee for Standardization: <https://joinup.ec.europa.eu/collection/european-committee-standardization-cen/about>.

σύμφωνα με την Οδηγία 98/34/ΕΚ, για τον σχεδιασμό, την κατάρτιση και την υιοθέτηση Ευρωπαϊκών Προτύπων σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας με εξαίρεση την ηλεκτροτεχνολογία και τις τηλεπικοινωνίες⁹⁴.

Η CENELEC είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ηλεκτροτεχνική τυποποίηση που αποτελείται από εθνικές ηλεκτροτεχνικές επιτροπές 34 χωρών (μέλη της CENELEC).

Η ευρωπαϊκή τυποποίηση οργανώνεται από τη CEN, τη CENELEC και την άμεση συμμετοχή του ETSI και βασίζεται στις αρχές της συνοχής, της διαφάνειας, της συναίνεσης, της εθελοντικής εφαρμογής, της ανεξαρτησίας από ειδικά συμφέροντα και της αποτελεσματικότητας, που αναγνωρίζει ο ΠΟΕ στους τομείς της τυποποίησης.

Και οι τρεις Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί Καθορισμού Προτύπων (ETSI, CEN, CENELEC) υποστηρίζουν την ανάπτυξη μιας Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Η Επιτροπή έχει άμεση σχέση με αυτούς τους τρεις ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης έχοντας ειδικό καθεστώς μέλους, όπως το καθεστώς Συμβούλου στο ETSI. Εκτός από άλλες άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις, αυτή η ιδιότητα Συμβούλου της Επιτροπής μπορεί να έχει επιπτώσεις στις αποφάσεις των SDO⁹⁵.

Γενικά, οι SDO δεν εμπλέκονται σε ρυθμίσεις που σχετίζονται με διπλώματα ευρεσιτεχνίας (όπως συμφωνίες άδειας χρήσης, καθορισμός ποσοστών FRAND) ή σε επίλυση διαφορών σχετικά με την ισχύ και το πεδίο εφαρμογής των σχετικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του **άρθρου 101 της ΣΛΕΕ** στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας αφιερώνουν ολόκληρο το έβδομο τμήμα τους στις Συμφωνίες Τυποποίησης⁹⁶, διευκρινίζοντας ότι η αξιολόγησή τους σύμφωνα με το δίκαιο ανταγωνισμού της Ε.Ε. ακολουθεί μια προσέγγιση κανόνα λογικής. Η **παράγραφος 257** ορίζει ότι «*οι συμφωνίες τυποποίησης έχουν ως πρωταρχικό στόχο τον καθορισμό τεχνικών ή ποιοτικών απαιτήσεων με τις οποίες*

⁹⁴ Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council. (1998, 06 22). Official Journal of the European Commission. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998L0034&from=EN>

⁹⁵ Bekkers, R., Birkman, L., Canoy, M., De Bas, P., Lemstra, W., Meniere, Y., . . . Verbeek, A. (2014). Patents and standards : a modern framework for IPR- based standardisation. European Commission Directorate-General for Enterprise and Industry. doi:<https://data.europa.eu/doi/10.2769/90861>, σελ. 36.

⁹⁶ Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1.

ενδέχεται να συμμορφώνονται τα τρέχοντα ή μελλοντικά προϊόντα, διαδικασίες παραγωγής, υπηρεσίες ή μέθοδοι».

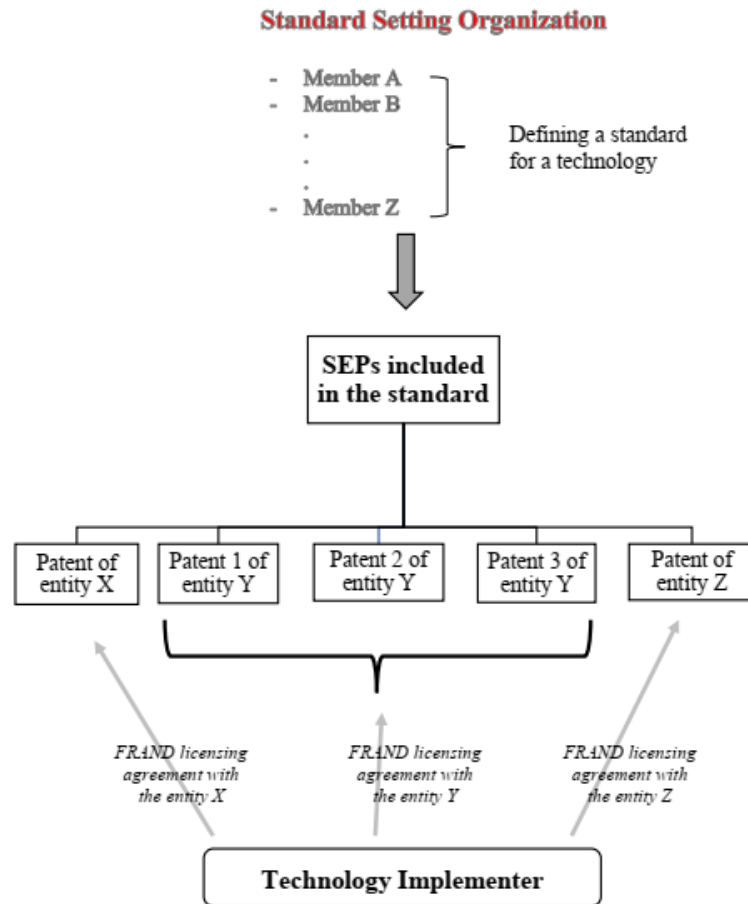
Τέσσερις προϋποθέσεις, που ορίζονται στην **παράγραφο 280**, πρέπει να πληρούνται από έναν SDO για να μην εμπίπτει στο **άρθρο 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ** και είναι οι ακόλουθες:

- i) η συμμετοχή πρέπει να είναι απεριόριστη,
- ii) το πρότυπο πρέπει να εγκριθεί με διαφανή διαδικασία,
- iii) η συμμόρφωση με το πρότυπο πρέπει να είναι προαιρετική και
- iv) η πρόσβαση στο πρότυπο πρέπει να παρέχεται με όρους FRAND.

Η ανοικτή συμμετοχή παρέχεται πράγματι από όλους τους μεγάλους SDO, εκτός από τις μικρές και κλειστές κοινοπραξίες, των οποίων τα μερίδια αγοράς συνήθως δεν παράγουν ανησυχίες σχετικά με τα προβλήματα ανταγωνισμού. Η διαφάνεια κάθε διαδικασίας τυποποίησης εξαρτάται από το περιεχόμενο του καταστατικού του SDO. Λόγω της εμπλοκής όλων των συμμετεχόντων στην αγορά, η παρουσία τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης του προτύπου πιθανότατα αποθαρρύνει τους μεροληπτικούς όρους των καταστατικών. Επιπλέον, δεδομένου ότι ολόκληρη η διαδικασία τυποποίησης είναι εθελοντική και η απόσυρση αποτελεί πάντα μια επιλογή, η συμμόρφωση με το υιοθετημένο πρότυπο δεν χρειάζεται να επιβάλλεται από την «κορυφή προς τα κάτω», αλλά προκύπτει από τη συναίνεση. Πέραν της ως άνω προϋπόθεσης, εάν το εν λόγω πρότυπο αναφέρεται σε ιδιοταγείς τεχνολογίες⁹⁷, ο SDO πρέπει να υιοθετήσει μια Πολιτική Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας (IPR Policy), που να προβλέπει είτε καλόπιστη γνωστοποίηση συν-δεσμεύσεων για αδειοδότησης FRAND είτε δέσμευση αδειοδότησης χωρίς δικαιώματα μόνο, για να εξασφαλισθεί αποτελεσματική πρόσβαση στο πρότυπο. Εν όλω, φαίνεται ότι όταν η επιλογή ενός προτύπου γίνεται με διαφανή και δίκαιο τρόπο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι οποιοσδήποτε δυνητικός περιορισμός του ανταγωνισμού συνήθως ξεπερνάται από τα αντισταθμιστικά οικονομικά οφέλη⁹⁸.

⁹⁷ Ιδιοταγή τεχνολογία είναι οποιοσδήποτε συνδυασμός διαδικασιών, εργαλείων ή συστημάτων αλληλένδετων συνδέσεων που αποτελούν ιδιοκτησία μιας επιχείρησης ή ενός ατόμου. Αυτοί οι συνδυασμοί παρέχουν όφελος ή ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στους κατόχους αποκλειστικών τεχνολογιών.

⁹⁸ G. PIESIEWICZ & R. SCHELLINGERHOUT, “Intellectual property rights in standard- setting from a competition law perspective”, Competition Policy Newsletter, 2007 n.3.

Σχήμα 3: Συνήθεις διαδικασίες ρύθμισης και αδειοδότησης.

6. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

6.1. Ενωσιακό Δίκαιο Ελεύθερου Ανταγωνισμού

Το δίκαιο του ανταγωνισμού της Ε.Ε., στοχεύει σε ένα σύστημα όπου ο ανταγωνισμός δεν επιδεινώνεται, οι οικονομικές συνθήκες είναι βολικές, οι επενδύσεις και η παραγωγή θα μπορούσαν να γίνουν ελεύθερα οπουδήποτε με τη θέληση των ανθρώπων, και παράλληλα το μάρκετινγκ και η απόκτηση αγαθών και υπηρεσιών μπορεί να επιτευχθεί άψογα οπουδήποτε εντός της Ε.Ε.

Η άμεση συνάφεια των SEP στη νομοθεσία της Ε.Ε. περί ανταγωνισμού είναι το Κεφάλαιο 1 του «Τίτλου VII: Κοινοί κανόνες για τον ανταγωνισμό, τη φορολογία και την προσέγγιση των νομοθεσιών» της ΣΛΕΕ που αφορά στους κανόνες ανταγωνισμού. Το **άρθρο 101 της ΣΛΕΕ** ορίζει επί λέξει τα ακόλουθα:

«1. Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη

πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται:

α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,

β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων,

γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού,

δ) στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικών συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,

ε) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2. Οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να κηρυχθούν ανεφάρμοστες:

—σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων,

—σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και

—σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία:

α) δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών· και

β) δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.»

Η αξιολόγηση βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ γίνεται με τρόπο, ώστε να καθορίζεται καταρχήν εάν η συμφωνία μεταξύ των επιχειρήσεων, που επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών έχει αντι-ανταγωνιστικό αντικείμενο ή πραγματικές ή πιθανές περιοριστικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, καθώς επίσης και εάν η συμφωνία κρίθηκε

ότι περιορίζει τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 101 παράγραφος 1. Εάν τα ευνοϊκά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα δεν υπερσχύουν των περιοριστικών επιπτώσεων στον ανταγωνισμό εντός του πλαισίου που καθορίζεται από το άρθρο 101 παράγραφος 3, το άρθρο 101 παράγραφος 2 ορίζει ότι η συμφωνία είναι άκυρη. Παράλληλα το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 82 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητα-ΤΕΕC) απαγορεύει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά.

Η διασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού είναι ένα από τα βασικά στοιχεία της Ε.Ε. και περιλαμβάνεται αυστηρά στις κύριες συνθήκες από την ίδρυσή του. Αναφορικά με την ίδρυση κοινών προτύπων για την τεχνολογική συνεργασία σε όλη την Ε.Ε. και την διασυνδεσιμότητα και τη διαλειτουργικότητα των εθνικών δικτύων, οι εν λόγω Συνθήκες τις κρίνουν απαραίτητες.

6.2. Απαγόρευση Καταχρηστικής Εκμετάλλευσης Δεσπόζουσας Θέσης (Άρθρο 102 ΣΛΕΕ)

Το **Άρθρο 102 της ΣΛΕΕ** ορίζει επί λέξει τα ακόλουθα:

«Είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της. Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

- α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,*
- β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών,*
- γ) στην εφαρμογή ανίσων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,*
- δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.»*

Όπως η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1, έτσι και αυτή του άρθρου 2 παρ. 1 προβλέπει **απαγορευτικό κανόνα δυνάμει του οποίου απαγορεύεται, χωρίς να απαιτείται να εκδοθεί προηγουμένως σχετική απόφαση, η καταχρηστική εκμετάλλευση⁹⁹, εκ μέρους μιας ή περισσότερων επιχειρήσεων, της δεσπόζουσας (κυρίαρχης) θέσης την οποία κατέχουν στο σύνολο ή σε μέρος της αγοράς¹⁰⁰.**

Αναγκαίο στοιχείο προκειμένου να χαρακτηριστεί ως δεσπόζουσα η θέση που κατέχει στην αγορά μια επιχείρηση, είναι η μεγάλη οικονομική ισχύς της. Από αυτή απορρέει η δυνατότητα να παρεμποδίζει τη διατήρηση συνθηκών αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην οικεία αγορά και να υιοθετεί ανεξάρτητη συμπεριφορά έναντι των ανταγωνιστών της, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών¹⁰¹. Θεμελιώνεται η κατοχή από μια επιχείρηση δεσπόζουσας θέσης όταν διαθέτει **πολύ υψηλό μερίδιο (80-100%) στις σχετικές αγορές για μεγάλο χρονικό διάστημα** γεγονός που εξασφαλίζει ελευθερία συμπεριφοράς (freedom of action) έναντι των ανταγωνιστών της. **Μερίδιο αγοράς μεταξύ 70% και 80%** συνιστά, αυτό καθ' εαυτό, σαφή απόδειξη κατοχής δεσπόζουσας θέσης¹⁰². Υψηλό μερίδιο αγοράς θεωρείται ένα μερίδιο όταν υπερβαίνει το 50%. Όταν το ποσοστό που κατέχει η υπό εξέταση επιχείρηση είναι περίπου ισοδύναμο με τα ποσοστά άλλων επιχειρήσεων που δρουν στην ίδια αγορά, τότε το μερίδιο αγοράς δεν μπορεί να αποτελεί επαρκή ένδειξη δεσπόζουσας θέσης, καθώς καμία από τις επιχειρήσεις δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στο μερίδιο αγοράς που κατέχει για να συμπεριφέρεται χωρίς να υπολογίζει τις αντιδράσεις των ανταγωνιστών της¹⁰³. Στην περίπτωση αυτή η θεμελίωση της ύπαρξης τέτοιας θέσης ισχύος απαιτεί τη συνδρομή και άλλων παραγόντων¹⁰⁴.

⁹⁹ Η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 102 ΣυνθΛΕΕ, απαγορεύεται χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη έκδοση σχετικής απόφασης.

¹⁰⁰ Ο. Σπηλιόπουλος, Βασικά Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 2021, σ. 398 = sakkoulas-online.

¹⁰¹ Αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, AstraZeneca AB και AstraZeneca plc κατά Επιτροπής, C-457/10 P, EU:C:2012:770, σκ. 175, της 17ης Φεβρουαρίου 2011, TeliaSonera, C-52/09, EU:C:2011:83, σκ. 23. Σχετικά με τον προσδιορισμό του όρου «δεσπόζουσα θέση», βλ. Καρύδη Γ., Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού και Εσωτερικής Αγοράς, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σ. 150επ.

¹⁰² Βλ. απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, T-336/07, Telefónica, SA, Telefónica de España, SA κατά Επιτροπής, EU:T:2012:172, σκ. 150, Ο. Σπηλιόπουλος, Βασικά Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 2021, σ. 398-400, υποσ. 31 = sakkoulas-online.

¹⁰³ Βλ. σχετικά Ε.Α. 392/V/2008.

¹⁰⁴ Ενδεικτικά θεωρείται ότι τέτοιος παράγοντας που ενισχύει τη στοιχειοθέτηση της κατοχής δεσπόζουσας θέσης είναι το προβάδισμα μιας επιχείρησης σε σχέση με τους ανταγωνιστές από

Ωστόσο, σημειώνεται ότι **δεν απαγορεύεται σε μια επιχείρηση να κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά**. Η ύπαρξη αυτής της θέσης που συνδέεται με μεγάλη οικονομική ισχύ, είναι προαπαιτούμενο όμως, όπως προαναφέρθηκε, για την εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Το άρθρο 102 ΣΛΕΕ δεν έχει θεσπισθεί για να εμποδίσει την κατάκτηση αυτή καθ' αυτή τέτοιας κυρίαρχης θέσης ούτε για να διασφαλίσει με κάθε τρόπο την παραμονή στη σχετική αγορά των λιγότερο αποτελεσματικών ανταγωνιστών της ισχυρής οικονομικά επιχείρησης. Απαγορεύεται σε μια ή περισσότερες επιχειρήσεις να εκμεταλλευθούν κατά τρόπο καταχρηστικό την οικονομική τους ισχύ. Το **αναγκαίο στοιχείο της καταχρηστικότητας**, που πρέπει να χαρακτηρίζει την εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης προκειμένου να εφαρμοσθεί η προαναφερθείσα απαγορευτική διάταξη¹⁰⁵, υφίσταται ιδίως όταν η επιχείρηση προβαίνει στις προβλεπόμενες από το εν λόγω άρθρο καταχρηστικές πρακτικές.

Σημειώνεται ότι οι εν λόγω πρακτικές, που προβλέπονται στο άρθρο 102 ΣΛΕΕ είναι **ενδεικτικές και όχι περιοριστικές**, γεγονός που σημαίνει ότι η απαγορευμένη καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης μπορεί να συντελεστεί και με άλλους τρόπους πέραν αυτών που αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο. Στο πεδίο της απαγόρευσης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, εμπίπτει η εφαρμογή από δεσπόζουσα επιχείρηση οποιασδήποτε πρακτικής που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να εξοβελίζονται, να εκτοπίζονται οι ανταγωνιστές που θεωρούνται το ίδιο αποτελεσματικοί με αυτή. Εντούτοις, απαγορεύεται στις επιχειρήσεις να καταφεύγουν σε άλλες συμπεριφορές εκτός εκείνων που εντάσσονται στο πλαίσιο του υγιούς ανταγωνισμού, προκειμένου να ενισχύσουν τη δεσπόζουσα θέση τους¹⁰⁶.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι συντρέχει περίπτωση κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης και, συνεπώς, πληρούται η μία από τις απαιτούμενες για τη στοιχειοθέτηση της παράβασης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ προϋποθέσεις, όταν εφαρμόζεται τιμολογιακή

άποψη τεχνολογικής εξέλιξης και εμποροβιομηχανικών γνώσεων και εμπειριών στη συγκεκριμένη αγορά.

¹⁰⁵ Η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης που προκαλεί ζημία σε ανταγωνιστή θεμελιώνει αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, Ο. Σπηλιόπουλος, Βασικά Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 2021, σ. 398-400, υποσ. 35 = sakkoulas-online.

¹⁰⁶ ΓΔΕΕ, Lietuvos geležinkeliai AB κ. Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ό.π., σκ. 76.

πολιτική, που είναι ικανή να εξαλείψει ή να περιορίσει τον ανταγωνισμό¹⁰⁷. Κατά συνέπεια, οι τιμολογιακές πρακτικές οι οποίες ενδέχεται να αποκλείουν ή περιορίζουν την πρόσβαση των ανταγωνιστών στην αγορά πρέπει να ελέγχονται υπό το φως του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε., μια καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης συνιστά συμπεριφορά που παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού όταν «τείνει να περιορίσει τον ανταγωνισμό»¹⁰⁸. Προκειμένου να στοιχειοθετείται η εν λόγω παραβίαση **αρκεί και το ενδεχόμενο να περιορίσει τον ανταγωνισμό**, δηλαδή ότι είναι δυνατό μια πρακτική να οδηγήσει στην επέλευση αποτελέσματος αντίθετου στον ανταγωνισμό και συγκεκριμένα στον αποκλεισμό των ανταγωνιστών της κατέχουσας δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης οι οποίοι είναι τουλάχιστον εξίσου αποτελεσματικοί με αυτή¹⁰⁹.

6.3. Αθέμιτες Τιμές υπό το πρίσμα του Άρθρου 102(α) ΣΛΕΕ

Στην υπόθεση *General Motors*, το ΔΕΕ διευκρίνισε, για πρώτη φορά, την έννοια του άρθρου 102(α) της ΣΛΕΕ¹¹⁰. Σύμφωνα με το εν λόγω Δικαστήριο, «...μια κατάχρηση μπορεί να έγκειται, μεταξύ άλλων, στην επιβολή (από μια δεσπόζουσα εταιρεία) τιμής που είναι υπερβολική σε σχέση με την οικονομική αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας»¹¹¹. Ομοίως, στην υπόθεση *British Leyland*, το Δικαστήριο έκρινε ότι «... μια επιχείρηση καταχράται τη δεσπόζουσα θέση της όταν έχει διοικητικό μονοπώλιο και χρεώνει για τις υπηρεσίες της αμοιβές δυσανάλογες προς την οικονομική αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας»¹¹². Ούτε στην υπόθεση της *General Motors*, ούτε σε αυτή της *British Leyland*, το ΔΕΕ έχει διευκρινίσει τις συνθήκες υπό τις οποίες μια «υπερβολική» τιμή είναι «άδικη» και, επομένως, παραβιάζει το άρθρο. 102(α) ΣΛΕΕ¹¹³.

¹⁰⁷ ΔΕΕ, C-23/14, *Post Danmark*, 6.10.2015, σκ. 29.

¹⁰⁸ Απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, Βασίλειο της Ισπανίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T 398/07, σκ. 90.

¹⁰⁹ Απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2011, *TeliaSonera*, C-52/09, EU:C:2011:83, σκ. 64.

¹¹⁰ *Case C-26/75, General Motors Continental NV v. Commission* (1975) ECLI:EU:C:1975:150.

¹¹¹ Βλέπε ανωτέρω παρ. 12.

¹¹² *Case C-226/84, British Leyland Public Limited Company v. Commission* (1986) ECLI:EU:C:1986:421. Para. 27.

¹¹³ Cristoforo Osti (2019), "Reflections on the Legal Assessment of Excessive Prices in EU Competition Law." In Gabriella Muscolo, Marina Tavassi (eds.), *The Interplay between Competition Law and Intellectual Property. An Alternative Perspective* (Woulters Kluwer, The Hague). Chapter 13. P. 182.

7. ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ FRAND: ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΙ, ΕΥΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΟΡΟΙ (FAIRE, REASONABLE AND NON – DISCRIMINATORY TERMS – FRAND)

7.1. Ιστορική Αναδρομή

Η αποκαλούμενη υπεράσπιση FRAND παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 2009 στην λεγόμενη απόφαση Orange-Book Standard του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ανώτατου Δικαστηρίου (καλούμενου στα Γερμανικά Bundesgerichtshof, ή BGH για συντομία) και συνιστά μία αξίωση δικαίου του ανταγωνισμού, που υποβλήθηκε από τον εναγόμενο κατά της αγωγής παραλείψεως του ενάγοντος στο πλαίσιο μίας αγωγής για παράβαση SEP. Ο φερόμενος παραβάτης υποστήριξε ότι η επιδίωξη απαγορευτικών διατάξεων από το δικαστήριο συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από τον κάτοχο του SEP υπό το πρίσμα του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ και την αντίστοιχη εθνική νομοθεσία περί ανταγωνισμού. Για να καταστεί η προσφυγή σε ένδικο βοήθημα αντί-ανταγωνιστική κάνοντας χρήση της υπεράσπισης FRAND, πρέπει να διαπιστωθεί ότι το άρθρο 102 ΣΛΕΕ υπερισχύει των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του ενάγοντος και του δικαιώματος για αποτελεσματική δικαστική προστασία¹¹⁴, που αναγνωρίζονται αντίστοιχα από τα άρθρα 17 παράγραφος 2¹¹⁵ και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε¹¹⁶. Μολονότι οι υποθέσεις παραβίασης SEP και η αναπόφευκτη υπεράσπιση

¹¹⁴ Το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία περιλαμβάνει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο και το δικαίωμα σε δίκαιη διαδικασία δικαίου.

¹¹⁵ Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ ΕΕ C364/1, άρθρο 17: Δικαίωμα ιδιοκτησίας

1. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.

2. Η διανοητική ιδιοκτησία προστατεύεται.

¹¹⁶ Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ ΕΕ C364/1, άρθρο 47: Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτεί δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

FRAND είναι σχετικά νέες, στην πραγματικότητα αποτελούν μακροχρόνια νομολογία τόσο του ΔΕΕ όσο και του Γενικού Δικαστηρίου (στο εξής GC), καθόσον η άσκηση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και του δικαιώματος προσφυγής σε δίκη μπορούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να συνιστούν κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, η οποία απαγορεύεται από τη διάταξη του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

7.2. Το Καθεστώς FRAND υπό τις ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ως γνωστόν, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι σε θέση να παρέμβει σε περιπτώσεις, όπου οι στρεβλώσεις που προκύπτουν από την υιοθέτηση προτύπων συνεπάγονται αντικειμενικό κίνδυνο βλάβης για τους ευρωπαίους καταναλωτές. Υπό το πρίσμα του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ, η ευρωπαϊκή αντιμονοπωλιακή αρχή έχει επανειλημμένα ερευνήσει την αναστολή του SEP, αλλά μόνο με τις αποφάσεις της Samsung και της Motorola του 2014 μπόρεσε να δημιουργήσει οριστικά νομολογία, φέρνοντας την καθοδήγησή της σε βιομηχανίες με έντονες προδιαγραφές.

Δίχως να έχει διαμορφώσει το νομολογιακό πεδίο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκμεταλλεύτηκε έμμεσους τρόπους για να αντιμετωπίσει τις ανησυχίες σχετικά με την πιθανή αντιανταγωνιστική χρήση των SEP και συγκεκριμένα **i) τις Οριζόντιες Κατευθυντήριες γραμμές του 2011 και ii) την εξαγορά της Motorola το 2012 από την Google.**

7.2.1. Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας

Ολόκληρο το έβδομο τμήμα των οριζόντιων κατευθυντήριων γραμμών είναι αφιερωμένο στις συμφωνίες τυποποίησης και αντιμετωπίζει ιδιαίτερα τους κινδύνους παρακράτησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με την καταχρηστική άρνηση προμήθειας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει στην παράγραφο 269 ότι η ιδιοκτησία ενός SEP δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη δεσπόζουσα θέση. Επιπλέον, στην παράγραφο 287, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιορίζει τον σκοπό των δεσμεύσεων FRAND ως ακολούθως:

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

«...[Τα οποία] έχουν σχεδιαστεί για να διασφαλίζουν ότι η βασική τεχνολογία που προστατεύεται από το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, που ενσωματώνεται σε ένα πρότυπο είναι προσβάσιμη στους χρήστες αυτού του προτύπου με δίκαιους, λογικούς και αμερόληπτους όρους και προϋποθέσεις. Ειδικότερα, οι δεσμεύσεις FRAND μπορούν να αποτρέψουν τους κατόχους διπλώματος ευρεσιτεχνίας από το να δυσχεραίνουν την εφαρμογή ενός προτύπου αρνούμενοι να αδειοδοτήσουν ή ζητώντας αθέμιτες ή παράλογες αμοιβές (με άλλα λόγια υπερβολικά τέλη) αφού ο κλάδος έχει εγκλωβιστεί στο πρότυπο ή χρεώνοντας μεροληπτικές αμοιβές δικαιωμάτων.»

Όσον αφορά το περιεχόμενο των όρων FRAND, οι κατευθυντήριες γραμμές αναφέρουν πρωτοποριακά ότι η αμεροληψία και η λογική των όρων αδειοδότησης εξαρτώνται από την οικονομική αξία του SEP, η οποία αξιολογήθηκε πραγματικά, μεταξύ άλλων συγκρίνοντας τα τέλη αδειοδότησης που χρεώνει ο δικαιούχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας για τα σχετικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε μια ανταγωνιστική αγορά, προτού ο κλάδος εγκλωβιστεί στο πρότυπο, με αυτούς που χρεώνονται μετά την υιοθέτηση του προτύπου ή συγκρίνοντας τα ποσοστά δικαιωμάτων εκμετάλλευσης για τα ίδια διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε συγκρίσιμα πρότυπα, ή λαμβάνοντας μια ανεξάρτητη αξιολόγηση από εμπειρογνώμονα σχετικά με τη σημασία και την ουσιαστικότητα των SEP σε σχέση με το σχετικό πρότυπο¹¹⁷.

7.2.2. Έγκριση συγχώνευσης Google/Motorola

Η αναστολή των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ήταν επίσης κεντρική στην απόφαση για να επιτραπεί η εξαγορά της «Motorola Mobility» από την «Google». Εδώ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε για πρώτη φορά την προσέγγισή της σχετικά με την υπόθεση Orange-Book¹¹⁸. Βασιζόμενη σε άμεσα τεκμηριωμένα στοιχεία, η Επιτροπή ανέλυσε τον κίνδυνο αναστολής του SEP από τη συγχωνευθείσα οντότητα, ειδικά σε ό,τι αφορά τις εταιρείες που δεν έχουν ακόμη αδειοδοτηθεί (δηλαδή της Apple και της Microsoft)¹¹⁹. Θεωρήθηκε ότι κάθε SEP αποτελεί μια ξεχωριστή σχετική αγορά τεχνολογίας από μόνη

¹¹⁷ Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1, παρ. 289-290.

¹¹⁸ Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012, παρ. 158.

¹¹⁹ Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012, παρ. 118.

της¹²⁰, και ότι η δέσμευση FRAND δεν αποτελεί εγγύηση ότι ένας κάτοχος SEP δεν θα κάνει κατάχρηση της ισχύος του στην αγορά επειδή η FRAND δεν θέτει εντολές εκτός πίνακα¹²¹. Ωστόσο, τέσσερα στοιχεία οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποκλείσει τους κινδύνους αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς για διπλώματα ευρεσιτεχνίας και να εκκαθαρίσει τελικά την εξαγορά¹²² :

1. Τα εσωτερικά έγγραφα της Google, που υπέδειξαν τους αμυντικούς σκοπούς της συναλλαγής, δηλαδή τη χρήση του χαρτοφυλακίου των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που αποκτήθηκε για την προστασία των προϊόντων της εταιρείας έναντι του περιορισμού του ανταγωνισμού.
2. Οποιαδήποτε στρατηγική συμπεριφορά των SEP, όπως για παράδειγμα η επιδίωξη δικαστικής προστασίας, θα υπόκειται στην πολιτική επιβολής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με τα άρθρα 101 και 102 της ΣΛΕΕ όσον αφορά τις δεσμεύσεις FRAND.
3. Το γεγονός ότι η Google έστειλε δημοσίως αμετάκλητες και νομικά δεσμευτικές επιστολές, μέσω των οποίων δεσμεύθηκε να συμμετάσχει στη διαπραγμάτευση αδειοδότησης καλής πίστης FRAND, εξηγώντας παράλληλα ακριβώς το εύρος του τι θεωρεί η Google ως υποχρεώσεις της όσον αφορά την αδειοδότηση των SEP.
4. Τέλος, το γεγονός ότι ο κίνδυνος αντιποίνων από ανταγωγές παραβίασης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αποθάρρυνε σημαντικά την Google από το να εμπλακεί σε αναστολή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας¹²³.

Στις επιστολές της, οι οποίες ευθυγραμμίζονταν σε μεγάλο βαθμό με τις απαιτήσεις του Orange-Book Standard, η Google δήλωσε ρητά ότι δεν θα επιδιώξει δικαστική προστασία κατά των πρόθυμων δικαιοδόχων, ακόμη και σε περίπτωση διαφωνίας σχετικά με τους όρους αδειοδότησης FRAND. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

¹²⁰ Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012, παρ. 54 to 61.

¹²¹ Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012, παρ. 113.

¹²² Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012, παρ. 8 to 10.

¹²³ Case COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012 para. 128.

αναγνώρισε ότι η δημόσια δήλωση της Google προς τους SSO¹²⁴ προστατεύει τους φορείς υλοποίησης προτύπων, διασφαλίζοντας ότι μπορούν να αμφισβητήσουν στο δικαστήριο τη φύση FRAND της προσφοράς του δικαιούχου. Ωστόσο, η πιο σημαντική μνεία αυτών των επιστολών ήταν η ρητή υποβολή τους στους εφαρμοστέους νόμους, συμπεριλαμβανομένου του δικαίου του ανταγωνισμού, το οποίο, όπως ρητά ανέφερε η Επιτροπή στην παράγραφο 145, είχε τη δυνατότητα να περιορίσει περαιτέρω το δικαίωμα ενός κατόχου SEP να αναζητήσει και να επιβάλει δικαστικά μέτρα προστασίας. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η επιστολή της Google ήταν αρκετή, ώστε η Επιτροπή να επιτρέψει τη συγχώνευση, οι στρατηγικές χρήσεις των SEP θα εξετάζονται σε κάθε περίπτωση υπό το φως των απαγορεύσεων για τη χρήση της ισχύος στην αγορά και, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα απαγορεύονται λόγω του ότι συνιστούν κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης υπό την έννοια του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ. Όπως είχε προβλεφθεί, η Επιτροπή έπραξε κατά αυτόν τον τρόπο στις υποθέσεις της Samsung και της Motorola, εγκρίνοντας μια υπεράσπιση του νόμου περί ανταγωνισμού κατά των ενδίκων βοηθημάτων για SEP που βαρύνονται με FRAND. Η Επιτροπή αποχώρησε από το Orange-Book καθώς το βάρος της απόδειξης βαρύνει τον ενάγοντα, υποδεικνύοντας σιωπηρά ότι το γερμανικό δόγμα ήταν πολύ φιλικό προς τον κάτοχο του SEP. Κατωτέρω, εν συντομία θα αναλυθούν οι εν λόγω υποθέσεις της Samsung και της Motorola, οι οποίες ουσιαστικά εξεδόθησαν συγχρόνως την 29 Απριλίου 2014¹²⁵.

7.3. Υπόθεση της Samsung κατά Apple

Η εν λόγω υπόθεση κρίθηκε μέσω μίας απόφασης δεσμεύσεων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 του Κανονισμού 1/2003, η οποία δεν καταλήγει σε συμπέρασμα για το εάν υπήρξε παράβαση ή όχι¹²⁶, με αποτέλεσμα τα πορίσματα να είναι μόνο προκαταρκτικά.

¹²⁴ Όπως προαναφέρθηκε, όπου SSO (Standard-Setting Organizations), ήτοι Οργανισμοί Καθορισμού Προτύπων.

¹²⁵ Θα μπορούσε να αναγνωρισθεί ένα «μοτίβο» στο χρονοδιάγραμμα του κλεισίματος των ερευνών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όσον αφορά τις υποθέσεις SEP, το 2009 οι Rambus, IPrCom και Qualcomm και το 2014 η Samsung και η Motorola έκλεισαν αμέσως πριν από τη διαδοχή των Επιτροπών Ανταγωνισμού, σαν να έπρεπε να καθαριστεί ο πίνακας για τον νεοεισερχόμενο.

¹²⁶ Οι δεσμεύσεις ωφελούν τόσο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διασφαλίζοντας συντομότερες και φθηνότερες έρευνες, όσο και τις υπό έρευνα επιχειρήσεις, διότι χωρίς τη διαπίστωση παράβασης, δεν διευκολύνονται οι επακόλουθες αγωγές ζημίας.

Από τον Ιούλιο του 2010, η «Apple» και η «Samsung», δύο πολυεθνικές εταιρείες ΤΠΕ, είχαν ξεκινήσει τον πόλεμο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, με την πρώτη να διεκδικεί μη SEP στις ΗΠΑ, ενώ η δεύτερη αναζητούσε προκαταρκτικά και μόνιμα δικαστική προστασία για τα UMTS¹²⁷ SEP του ενώπιον πολλών δικαστηρίων στην Ευρώπη. Στις 30 Ιανουαρίου 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διέταξε μια έρευνα αυτεπαγγέλτως (motu proprio) σχετικά με την εικαζόμενη κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από τη Samsung, σε σχέση με την παραβίαση των δεσμεύσεων FRAND για διπλώματα ευρεσιτεχνίας που δηλώθηκαν απαραίτητα για το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI)¹²⁸ για την εφαρμογή τεχνολογιών UMTS, το πρότυπο για τις κινητές τηλεπικοινωνίες τρίτης γενιάς (3G) στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (EOX). Η απόφαση 128/1999 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έδωσε εντολή για την εισαγωγή του προτύπου UMTS στα κράτη μέλη¹²⁹. Κατόπιν μίας έρευνας, που διήρκησε ένα έτος, στις 21 Δεκεμβρίου 2012, η Επιτροπή έστειλε τη δήλωση ένστασης (SO) στη Samsung, εκφράζοντας το προκαταρκτικό πόρισμά της για αντιανταγωνιστική συμπεριφορά υπό την έννοια του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ, παρά την προηγούμενη μονομερή απόσυρση από τη Samsung των αιτημάτων δικαστικής προστασίας από όλα τα ευρωπαϊκά δικαστήρια. Στην κοινοποίηση αιτιάσεων, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, στις εξαιρετικές περιστάσεις της υπόθεσης, δηλαδή στην εθελοντική διαδικασία τυποποίησης και τη δέσμευση αδειοδότησης FRAND της Samsung, καθώς και λόγω της έλλειψης αντικειμενικής αιτιολόγησης για το ότι η Apple είναι πρόθυμη να λάβει άδεια FRAND για τα σχετικά SEP, η επιδίωξη αγωγών παραλείψεως και εν γένει δικαστικής προστασίας θα ήταν ασυμβίβαστη με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ¹³⁰.

Η σχετική αγορά προϊόντος ήταν αυτή για την αδειοδότηση των τεχνολογιών UMTS, στην οποία «διαβάζεται» κάθε SEP. Ούτε τα πρότυπα κινητής τηλεφωνίας άλλων

Βλέπε D. RAT, «Αποφάσεις δέσμευσης και ιδιωτική επιβολή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ: Φίλος ή εχθρός;», Παγκόσμιος Διαγωνισμός, 2015, τόμ. 38, ν. 4, σελ. 527-546.

¹²⁷ Όπου UMTS = Universal Mobile Telecommunication System, ήτοι Καθολικό σύστημα κινητής τηλεφωνίας.

¹²⁸ ETSI = European Telecommunications Standards Institute

¹²⁹ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 35-36.

¹³⁰ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 1 έως 6.

γενεών, όπως το παλαιότερο GSM¹³¹ και το νεότερο LTE¹³², ούτε υποκατάστατα των τεχνολογιών UMTS άλλα πρότυπα 3G χρησιμοποιούνται εκτός του EOX¹³³. Λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι απαιτείται πρόσβαση σε κάθε σχετικό SEP για την εφαρμογή του προτύπου UMTS, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε δυνατότητα υποκατάστασης από την πλευρά της προσφοράς για τα SEP της Samsung. Η γεωγραφική αγορά ήταν τουλάχιστον σε επίπεδο EOX τεράστια, λαμβάνοντας υπόψη την διάδοση του προτύπου UMTS¹³⁴.

Αν και ένα SEP δεν συνεπάγεται δεσπόζουσα θέση, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, η Samsung κρίθηκε πως κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά του EOX, όσον αφορά τις άδειες των SEP της. Προφανώς ήταν ο μοναδικός προμηθευτής τέτοιων αδειών, αλλά έλειπε και η υποκατάστατη τεχνολογία. Ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών, ο οποίος διέπονταν από την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ενθαρρύνθηκε από τις δεσμεύσεις για τους όρους FRAND των κατόχων SEP, είχε εγκλωβιστεί στην ευρεία εφαρμογή του προτύπου UMTS. Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, αποτελούσε το γεγονός ότι η δεσπόζουσα θέση της Samsung δεν περιορίστηκε αποτελεσματικά από την ισχύ των αντισταθμιστικών δικαιωμάτων¹³⁵.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αμφισβήτησε τη διαθεσιμότητα δικαστικής προστασίας ως νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δήλωσε ότι «δεν μπορεί... από μόνη της να συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης». **Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και χωρίς αντικειμενική αιτιολόγηση, η άσκηση ενός αποκλειστικού δικαιώματος μπορεί να καταστεί καταχρηστική.** Η νομολογία που απαριθμεί τις εξαιρετικές περιστάσεις δεν είναι εξαντλητική¹³⁶ και στην παρούσα περίπτωση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τις εντόπισε στη διαδικασία καθορισμού προτύπων UMTS και στη δέσμευση FRAND, που δόθηκε στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο

¹³¹ Όπου GSM = Global System for Mobile communications.

¹³² Όπου LTE = Long Term Evolution

¹³³ Τα πρότυπα από διαφορετικές γενιές πρέπει να είναι πλήρως συμβατά. Επομένως, ειδικά τη στιγμή της πρώτης κυκλοφορίας ενός νέου προτύπου, οι προηγούμενες τεχνολογίες είναι πιθανό να είναι συμπληρωματικές και όχι υποκατάστατες.

¹³⁴ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 41 έως 44.

¹³⁵ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 45 έως 51.

¹³⁶ Υπό αυτή την έννοια, η ΕΚ υπενθύμισε τη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με την καταχρηστική άρνηση παροχής.

Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων τον Δεκέμβριο του 1998 από τη Samsung για τα SEP της¹³⁷. Η Επιτροπή έλαβε υπόψιν ότι η δέσμευση για αδειοδότηση των SEP με όρους FRAND είναι η προϋπόθεση για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, που αποκτούν ουσιώδη χαρακτήρα σε σχέση με το πρότυπο. Εντούτοις, ο κάτοχος των SEP που βαρύνονται με FRAND αναμένει να αποκτήσει ροές εσόδων από τις άδειές του και όχι να αποκλείσει άλλους από την πρόσβαση σε αυτές. Τα ένδικα βοηθήματα¹³⁸ θα μπορούσαν να παρουσιάζουν φαινόμενα αποκλεισμού, όπως για παράδειγμα αποκλείοντας το προϊόν της Apple από την αγορά ή επιβάλλοντας με άλλο τρόπο όρων εκμετάλλευσης και μεροληπτικής αδειοδότησης. Ακόμη και αν η κρίση επί μίας αγωγής παραλείψει τελικά από τα δικαστήρια, η Samsung, ως δεσπόζουσα επιχείρηση, έπρεπε να ανταποκριθεί στην ειδική ευθύνη που απορρέει από το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ¹³⁹. Η καταχρηστική συμπεριφορά της Samsung στερούνταν αντικειμενικής αιτιολογίας, δεδομένου ότι η Apple ήταν πρόθυμη και ικανή να συνάψει άδειες FRAND¹⁴⁰. Τον Σεπτέμβριο του 2013 η Samsung συμφώνησε να αλλάξει τις πρακτικές επιβολής της και παρουσίασε δεσμεύσεις αναμένοντας την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Έτσι, η Samsung πρότεινε αρχικά να δεσμευτεί να μην επιδιώξει μέσα δικαστικής προστασίας για πέντε χρόνια στον EOX για παραβίαση των τότε και μελλοντικών SEP κινητών τηλεπικοινωνιών της (τα λεγόμενα Mobile SEPs) εναντίον ενός δυνητικού δικαιοδόχου ο οποίος, εντός τριάντα ημερών από την πρόσκληση για διαπραγμάτευση, συμφώνησε σε συγκεκριμένο Πλαίσιο Αδειοδότησης για τον καθορισμό των όρων και προϋποθέσεων FRAND. Το πλαίσιο αδειοδότησης περιλάμβανε τόσο μονομερείς όσο και αμοιβαίες διασταυρούμενες άδειες. Η περίοδος διαπραγμάτευσης θα μπορούσε να

¹³⁷ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 55-56.

¹³⁸ Συνήθως σε υποθέσεις, που σχετίζονται με τα SEP ασκείται αγωγή παραλείψεως.

¹³⁹ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 59 έως 63. Για την πρώτη χρήση της ειδικής ευθύνης, βλέπε υπόθεση C-322/81 Michelin κατά Επιτροπής EU:C:1983:313.

¹⁴⁰ Η ΕΚ αναγνώρισε ως πιθανή αντικειμενική αιτιολόγηση των ασφαλιστικών μέτρων, την προστασία των εμπορικών συμφερόντων του κατόχου SEP που θεωρείται ως το δικαίωμα να λάβει αποζημίωση FRAND για τη χρήση του SEP του. Αυτή η αντικειμενική αιτιολόγηση θα προέκυπτε σε περίπτωση που ο φερόμενος ως παραβάτης είναι αφερέγγυος ή τα περιουσιακά του στοιχεία βρίσκονται σε απρόσιτη δικαιοδοσία ή εάν είναι απρόθυμος δικαιοδόχος. Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 65 έως 70.

διαρκέσει έως και δώδεκα μήνες και εάν η διαφωνία συνεχιζόταν και αφορούσε τους όρους FRAND, θα υπήρχε απόφαση τρίτου μέρους, είτε από δικαστήριο, είτε εάν τα μέρη διαφωνούν στον τόπο διεξαγωγής, με διαιτησία. Η Samsung θα μπορούσε να επιδιώξει δικαστική προστασία όταν έχει συμφωνήσει να δεσμεύεται από το Πλαίσιο Αδειών Χρήσης, αλλά ο δυνητικός κάτοχος άδειας δεν έχει συμφωνήσει και ζητά και εκείνος προστασία με βάση τα SEP της. Σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 4 του κανονισμού 1/2003, η Επιτροπή δημοσίευσε τον Οκτώβριο του 2013 την πρόταση της Samsung προκειμένου να τη δοκιμάσει στην αγορά, δηλαδή να λάβει παρατηρήσεις από ενδιαφερόμενα τρίτα μέρη¹⁴¹. Τον Φεβρουάριο του 2014 η Samsung υπέβαλε τις τελικές δεσμεύσεις, σύμφωνα με τις οποίες: ο προεπιλεγμένος τρόπος για τον καθορισμό των όρων FRAND από τρίτους θα είναι η δικαστική απόφαση αντί της διαιτησίας. Κρίνεται σκόπιμο να υπογραμμισθεί η σημασία της εν λόγω αλλαγής, καθόσον ως γνωστόν οι δικαστικές αποφάσεις δημοσιεύονται με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν νομολογία και για τις ακόλουθες αντίστοιχες δικαστικές διαμάχες. Περαιτέρω, διευκρινίζεται ότι ο δικαστής εν προκειμένω καλείται να εξετάσει ζητήματα παραβίασης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, εγκυρότητας και ουσιαστικότητας. Στην πρόσκλησή της για διαπραγμάτευση, η Samsung κλήθηκε να παράσχει επαρκείς λεπτομέρειες σχετικά με τους προτεινόμενους όρους αδειοδότησης, διευκρινίζοντας τα SEP για τα οποία προσφέρει άδεια (το λεγόμενο proud-list) και το πρότυπο με το οποίο σχετίζονται. Με αυτόν τον τρόπο ο δυνητικός δικαιούχος μπορεί να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση να υπογράψει την πρόσκληση για διαπραγμάτευση, εντός εξήντα ημερών αντί για τριάντα. Η Samsung θα συνεχίσει να υπόκειται σε όλες τις συμβατικές υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί κατά τη διάρκεια των όρων των δεσμεύσεων, ακόμη και μετά τη λήξη τους. Διασταυρούμενες άδειες μπορούν να ζητηθούν μόνο όταν οι κανόνες αμοιβαιότητας των SSO καλύπτουν το ένα το SEP του άλλου¹⁴².

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδέχθηκε τις τελικές δεσμεύσεις και τις κατέστησε δεσμευτικές. Συνεπώς, οποιοσδήποτε εφαρμοστής προτύπων για κινητά, που υπογράφει το Πλαίσιο Άδειας Χρήσης προστατεύεται από τις αγωγές SEP κινητών της Samsung.

¹⁴¹ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 82 έως 97.

¹⁴² Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 97 έως 103.

Ωστόσο, η δικαστική προστασία παραμένει διαθέσιμη κατά των πιθανών κατόχων άδειας που δεν συμφωνούν να δεσμεύονται από το Πλαίσιο Αδειών Χρήσης ή επιτίθενται με άλλο τρόπο στη Samsung μέσω δικαστικών μέσων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το δικαστήριο που κλήθηκε να επιβάλει τα εν λόγω δικαστικά μέτρα, όπως για παράδειγμα μέσω αγωγών ή ασφαλιστικών μέτρων, αξιολογώντας όλες τις σχετικές περιστάσεις, θα αποφασίσει σχετικά με την προθυμία του δικαιοδόχου να συνάψει άδειες FRAND με τη Samsung¹⁴³. Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διεξήγαγε παράλληλη έρευνα σχετικά με την εικαζόμενη αντιανταγωνιστική χρήση των δικαστικών μέσων για τα SEP της Motorola, κατά της Apple.

7.4. Υπόθεση της Motorola κατά Apple

Ακριβώς την επόμενη ημέρα μετά την έγκριση της εξαγοράς της Motorola από την Google, η Apple διαμαρτυρήθηκε ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή του SEP της Motorola, που βαρύνεται με FRAND, σχετικά με το πρότυπο τηλεπικοινωνιών GPRS¹⁴⁴ της ETSI. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Motorola, επιδιώκοντας να ασκήσει ένδικα βοηθήματα στη Γερμανία κατά των εμβληματικών προϊόντων της Apple, βασιζόμενη στα επιβαρυνόμενα SEP με GPRS FRAND, έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της. Και αυτό διότι, λαμβάνοντας υπόψη τις εξαιρετικές περιστάσεις της υπόθεσης, δηλαδή τη διαδικασία καθορισμού προτύπων και τη δέσμευση FRAND της Motorola και ενόψει της απουσίας αντικειμενικής αιτιολόγησης δεδομένης της προθυμίας της Apple να συνάψει άδεια FRAND, είχε ως αποτέλεσμα την εν λόγω κατάχρηση. Σε αντίθεση με τη Samsung, εξεδόθη μια απαγορευτική απόφαση ενενήντα εννέα σελίδων, που παρά της κρινόμενης απαγόρευσης δεν επιβλήθηκε κανένα πρόστιμο¹⁴⁵.

¹⁴³ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 121 έως 125. Βλ. Παραρτήματα, Πίνακας 8 Samsung κατά Apple.

¹⁴⁴ Όπου GPRS = General Packet Radio Service, ήτοι Γενική Υπηρεσία Πακέτων Ραδιοφώνου (GPRS), που ορίζεται ως ένα πρότυπο κινητών επικοινωνιών που λειτουργεί σε «κυψελωτά» δίκτυα 2G και 3G για να επιτρέπει τη μεταφορά δεδομένων μέτριας ταχύτητας χρησιμοποιώντας τεχνολογίες που βασίζονται σε πακέτα.

¹⁴⁵ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014. Η διακριτική ευχέρεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποφάσισε να μην επιβάλει πρόστιμο υπό το φως των αποκλίνων συμπερασμάτων των εθνικών δικαστηρίων σχετικά με τη νομιμότητα σύμφωνα με το

Για να γίνει κατανοητό το σκεπτικό της Επιτροπής, η οποία εξέδωσε την προαναφερθείσα απόφαση, απαραίτητη είναι η ανάλυση των δεδομένων της σχετικής απόφασης, τα οποία εν συντομία εκτίθενται κατωτέρω.

Δύο μήνες αφότου η Apple υπέβαλε την καταγγελία της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε επίσημη διαδικασία κατά της Motorola για να αξιολογήσει εάν η εταιρεία παραβίασε το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ και τη δέσμευσή της FRAND σχετικά με τη χρήση των SEP, αναζητώντας και επιβάλλοντας δικαστικά μέτρα («seeking and enforcing injunctions»), όπως δια της ασκήσεως αγωγής παράλειψης, σε δικαστήρια πολλών κρατών μελών κατά των εμβληματικών προϊόντων της Apple. Και οι δύο εταιρείες είναι κάθετα ολοκληρωμένες εταιρείες με έδρα τις ΗΠΑ, και η Motorola μέχρι τη στιγμή της έρευνας ανήκε πλήρως στην Google. Το σχετικό πρότυπο είναι το GPRS της ETSI, δηλαδή η τεχνολογία τηλεπικοινωνιών δεύτερης γενιάς (2G)¹⁴⁶, ενώ το σχετικό SEP (το λεγόμενο Cudak SEP) είναι ένα ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, που δηλώθηκε απαραίτητο από τη Motorola και επιβαρύνθηκε από τη δέσμευση FRAND τον Απρίλιο του 2003, κατόπιν αιτήματος από τον κανόνα πολιτικής ETSI IPRs 6.1¹⁴⁷. Η Motorola είχε συμφωνίες αδειοδότησης, καλύπτοντας επίσης το Cudak SEP, από το 2006 με το Chi Mei Communication System και από το 1990 με την Qualcomm, δύο κατασκευαστές chipset. Όταν η Apple συνήψε συμβάσεις προμήθειας εξαρτημάτων με την Chi Mei το 2007 και την Qualcomm το 2009, η Motorola τερμάτισε τις συμφωνίες αδειοδότησης και στη συνέχεια προσπάθησε να συνάψει άδειες απευθείας με την Apple. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο αμερικανικών εταιρειών ξεκίνησαν αμέσως μετά τον τερματισμό της συμφωνίας Chi Mei¹⁴⁸. Τον Οκτώβριο του 2010, μεταξύ των δύο εταιριών της Apple και της Motorola ξεκίνησαν οι συγκρούσεις για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στις ΗΠΑ και τον Απρίλιο του 2011, η Motorola αναζήτησε δικαστική προστασία κατά της Apple στο Περιφερειακό Δικαστήριο του Mannheim ισχυριζόμενη ότι η Apple παραβίαζε, μεταξύ

άρθρο 102 ΣΛΕΕ της SEP ασφαλιστικά μέτρα και λαμβάνοντας υπόψη την απουσία νομολογίας των Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το θέμα.

¹⁴⁶ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 85 έως 90.

¹⁴⁷ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 91 έως 98.

¹⁴⁸ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 102 έως 109.

άλλων, το Cudak SEP. Η Apple από πλευρά της άσκησε ανταγωγή κατά της Motorola, μόνο όμως για παραβάσεις που δεν αφορούν το SEP¹⁴⁹. Κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων, που κινήθηκε από τη Motorola, η Apple έκανε έξι προσφορές αδειοδότησης με σκοπό να εκμεταλλευτεί την υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του «Orange-Book»¹⁵⁰.

Η πρώτη προσφορά έγινε στις 20 Ιουλίου 2011 και μετά από πολλές προτάσεις τελικά, τον Μάιο του 2012 τα μέρη συμβιβάστηκαν, συμφωνώντας σε μια άδεια χρήσης βάσει των όρων της τελευταίας προσφοράς της Apple. Η συμφωνία διακανονισμού κάλυπτε όλα τα SEP για κινητά της Motorola, περιελάμβανε το iPhone 4S, τα δικαιώματα για μελλοντική και προηγούμενη χρήση των SEP, που θα καθορίζονταν από τη Motorola σύμφωνα με τη δίκαιη διακριτική της ευχέρεια και σύμφωνα με το πρότυπο FRAND στον κλάδο, καθώς και με δικαστικό έλεγχο. Επιπλέον, η Apple αναγνώρισε τις αξιώσεις της Motorola για αποζημίωση και απέσυρε όλες τις εκκρεμείς καταγγελίες ακυρότητας διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Από τη συμφωνία διακανονισμού, η Apple κατέβαλε δικαιώματα σε μεσεγγύηση¹⁵¹. Η Motorola ζήτησε μερίδιο 2,25% των καθαρών εσόδων από τις πωλήσεις και η Apple το αμφισβήτησε, επομένως ο προσδιορισμός των δικαιωμάτων FRAND υποβλήθηκε στο Περιφερειακό Δικαστήριο του Mannheim.

Τον Μάιο του 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έστειλε στην Motorola μια κοινοποίηση αιτιάσεων, σε σχέση με τη δίκη της για την Apple, δηλώνοντας την πεποίθησή της ότι είχε κάνει κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της αναζητώντας και επιβάλλοντας διαταγή κατά της Apple στη Γερμανία, με βάση το Cudak SEP της. Το Περιφερειακό Δικαστήριο του Μανχάιμ τον Νοέμβριο του 2013 ανέστειλε τη διαδικασία καθορισμού των επιτοκίων και ζήτησε τη γνώμη της Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό των δικαιωμάτων FRAND¹⁵².

¹⁴⁹ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 110 έως 119.

¹⁵⁰ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 120 έως 122.

¹⁵¹ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 162 έως 166.

¹⁵² Σύμφωνα με το άρθρο 15 του κανονισμού 1/2003. Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 167 έως 176.

Η σχετική αγορά προϊόντος ήταν αυτή για την αδειοδότηση της τεχνολογίας GPRS επί της οποίας λειτουργεί το Cudak SEP. Δεν υπήρχε δυνατότητα υποκατάστασης από την πλευρά της ζήτησης, καθώς το πρότυπο GPRS δεν μπορούσε να υποκατασταθεί ούτε από άλλες γενιές προτύπων κινητής τηλεφωνίας, τα οποία όφειλαν να είναι συμβατά με το GPRS, ούτε από άλλα πρότυπα 2G που δεν έχουν υιοθετηθεί στον ΕΟΧ. Πράγματι, το Cudak SEP είναι απαραίτητο για την εφαρμογή του προτύπου GPRS, δεν μπορεί να σχεδιαστεί γύρω του, δηλαδή για να εφαρμόζει νόμιμα το πρότυπο GPRS, ο υλοποιητής πρέπει να λάβει άδεια για όλες τις βασικές πατέντες, συμπεριλαμβανομένου του Cudak. Επίσης απουσίαζε η δυνατότητα υποκατάστασης από την πλευρά της προσφοράς, δεδομένου ότι καμία άλλη τεχνολογία δεν είχε τη δυνατότητα να εκπληρώσει τη λειτουργία του Cudak SEP εντός του GPRS¹⁵³. Η γεωγραφική αγορά αφορούσε τον ΕΟΧ, καθώς το ρυθμιστικό καθεστώς σε αυτήν είναι εναρμονισμένο και το Cudak SEP είναι ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εκτελεστό σε έξι κράτη μέλη¹⁵⁴.

Εν προκειμένω αξίζει να υπομνησθεί ότι βάση των οριζόντιων κατευθυντήριων γραμμών, η Ευρωπαϊκή επιτροπή σημείωσε ότι η ιδιοκτησία του Cudak SEP δεν συνεπαγόταν αυτόματα δεσπόζουσα θέση. Ωστόσο, δεδομένου ότι το Cudak SEP είναι απαραίτητο για την εφαρμογή του προτύπου GPRS, και όντας ο κλάδος δεσμευμένος σε αυτό το πρότυπο, η Motorola βρέθηκε να κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά για τις άδειες χρήσης του Cudak SEP¹⁵⁵. Η Motorola υποστήριξε ότι η ισχύς της στην αγορά ήταν περιορισμένη υπό το φως, μεταξύ άλλων, της αντισταθμιστικής διαπραγματευτικής ισχύος της Apple. Ακόμη και με τέτοια γενική διαπραγματευτική δύναμη, διαφέρει από την κατάλληλη αγοραστική ισχύ που δεν μπορεί να απολαύσει κανένας εκτελεστής προτύπων, καθώς είναι αδύνατο να στραφεί σε ανταγωνιστικούς προμηθευτές λόγω της αναγκαιότητας του διπλώματος ευρεσιτεχνίας Cudak¹⁵⁶.

¹⁵³ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 181 έως 213.

¹⁵⁴ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 214 έως 220.

¹⁵⁵ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 221 έως 236.

¹⁵⁶ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, Ενότητα 7.5.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εναρμονιζόμενη με τη νομολογία του ΔΕΕ, αναγνώρισε ότι το αίτημα και η εκτέλεση μέτρων δικαστικής προστασίας δεν αποτελεί από μόνο του κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, καθόσον συνιστά θεμιτή άσκηση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, σε ειδικές περιπτώσεις, μια επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση μπορεί να στερηθεί του δικαιώματος να ενεργεί με συγκεκριμένο τρόπο, ο οποίος θα κρινόταν νόμιμος και αδιαμφισβήτητος, εάν επιδιωκόταν από εταιρείες που δεν κατέχουν δεσπόζουσα θέση. Πράγματι, όπως αναφέρεται στην υπόθεση Magill, η άσκηση αποκλειστικού δικαιώματος, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και χωρίς αντικειμενική αιτιολόγηση, μπορεί να συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Επιπλέον, όπως έδειξαν η IMS Health και η Microsoft, ο κατάλογος των εξαιρετικών περιπτώσεων δεν είναι εξαντλητικός¹⁵⁷. Από την κυριαρχία της Motorola στην αγορά του EOX των αδειών της Cudak SEP της, προέκυψε η ειδική της ευθύνη να μην βλάψει τον ανταγωνισμό επί της ουσίας. Η Motorola, στις ειδικές περιπτώσεις της υπόθεσης, δηλαδή το πλαίσιο καθορισμού προτύπων GPRS και τη δέσμευση της FRAND να αδειοδοτήσει το Cudak SEP, έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της αναζητώντας και επιβάλλοντας μέτρα δικαστικής προστασίας στη Γερμανία κατά της Apple, χωρίς καμία αντικειμενική αιτιολόγηση δεδομένου ότι η Apple από τη δεύτερη προσφορά της, είχε καταστεί πρόθυμος δικαιούχος¹⁵⁸.

Συμπεραίνοντας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι στις εξαιρετικές περιπτώσεις της προαναφερθείσας υπόθεσης και χωρίς αντικειμενικές αιτιολογίες, η Motorola έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της, επηρεάζοντας το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, διεκδικώντας και επιβάλλοντας δικαστική προστασία βάσει του Cudak SEP κατά της Apple, η οποία ήταν ένας πρόθυμος κάτοχος άδειας, όπως αυτό ήταν εμφανές από τη

¹⁵⁷ Η Η Motorola υποστήριξε ότι το εφαρμοστέο νομικό τεστ βάσει του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ για την αναζήτηση μέτρων δικαστικής προστασίας για σε SEP που βαρύνονται με FRAND, αναφερόταν σε καταχρηστικές δικαστικές διαφορές που απορρέουν από την IIT Promedia και την Protégé International. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέρριψε το εν λόγω επιχείρημα βασιζόμενη στη μη εξαντλητικότητα των εξαιρετικών περιπτώσεων όπως ορίζονται στο IMS Health και στην απουσία δεσμεύσεων FRAND στις προηγούμενες υποθέσεις.

Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 271-272 και 527 έως 534.

¹⁵⁸ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 279 έως 307.

δεύτερη προσφορά της¹⁵⁹. Η απόφαση απαγόρευσης, που επιβλήθηκε στη Motorola, έκρινε ότι η εν λόγω εταιρία όφειλε να αποσύρει τις αγωγές παραλείψεως της, που βασίζονται στο Cudak SEP, και οι οποίες είχαν ασκηθεί στη Γερμανία κατά της Apple και να εξαλείψει τις αντιανταγωνιστικές ρητρες από τη συμφωνία διακανονισμού, συμπεριλαμβανομένης της καταγγελίας¹⁶⁰. Η απόφαση αυτή, σύμφωνα με την Επιτροπή, επέτυχε δίκαιη ισορροπία των θεμελιωδών δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας, της πρόσβασης σε δικαστική προστασία και της ελευθερίας επιχειρηματικής δραστηριότητας¹⁶¹.

7.5. Η Προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μετά τις Αποφάσεις της Samsung και Motorola

Εν τέλει, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδειξε τη θέση της σχετικά με τη χρήση μέτρων δικαστικής προστασίας από κατόχους SEP, διευκρινίζοντας σε ποιες περιπτώσεις μια τέτοια συμπεριφορά παραβιάζει το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ. Ο τότε Επίτροπος για τον Διαγωνισμό, Joaquín Almunia, παρουσίασε τις αποφάσεις ως:

«...[επιτυγχάνοντας] τη σωστή ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων των κατόχων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, οι οποίοι θα πρέπει να αμείβονται δίκαια για τη χρήση των δικαιωμάτων τους πνευματικής ιδιοκτησίας, και εκείνων, που εφαρμόζουν τα πρότυπα, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην τυποποιημένη τεχνολογία χωρίς να παρακλύονται λόγω καταχρήσεων της ισχύος της αγοράς»¹⁶².

Συνολικά, οι δύο αποφάσεις αναφορικά με τα SEP παρέχουν στους ενδιαφερόμενους της ευρωπαϊκής βιομηχανίας ασφάλεια δικαίου, χωρίς ωστόσο να είναι απαλλαγμένες από κριτικές.

Ωστόσο, η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εγείρει συνταγματικά ζητήματα όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα του πολίτη. Σε δημοκρατικές χώρες που

¹⁵⁹ Βλέπε See P. NIHOUL, “Injunctions on Standard Essential Patents: in Search of a ‘Clear Bright Line’”, *Journal of European Competition Law & Practice*, January 29, 2015.

¹⁶⁰ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 557-558.

¹⁶¹ Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard essential patents, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, παρ. 500 έως 526.

¹⁶² Ο τότε, Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αρμόδιος για την πολιτική ανταγωνισμού, Joaquín Almunia, Συνέντευξη Τύπου, Βρυξέλλες, 29 Απριλίου 2014, Ομιλία/14/345.

διέπονται από το κράτος δικαίου, τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν το δικαίωμα να αναζητήσουν την επίλυση των διαφορών τους με οριστική και δεσμευτική απόφαση αρμόδιου δικαστηρίου. Ούτε το κοινοβούλιο ούτε η κυβέρνηση μπορούν να παρεμβαίνουν σε υποθέσεις που εκδικάζονται ενώπιον των δικαστηρίων: η έναρξη της δικαστικής διαδικασίας, που αφορά σε παραβίαση του νόμου περί ανταγωνισμού κατά μίας επιχείρησης, η οποία έχει ζητήσει μέτρα δικαστικής προστασίας ενώπιον εθνικού δικαστή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, επειδή τα SEP της είναι επιβαρυνμένα με FRAND, δύσκολα συμβιβάζεται με το θεμελιώδες δικαίωμα δικαστικής προστασίας, ήτοι πρόσβασης σε δικαστήριο, ούτε φυσικά και με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Υπό την προσέγγιση της Επιτροπής, υπάρχει ο κίνδυνος να εξαναγκαστεί ο κάτοχος του SEP να αποδεχθεί χαμηλότερο δικαίωμα εκμετάλλευσης από αυτό που αναζητούσε, για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να οδηγηθεί η Επιτροπή σε διαπίστωση κατάχρησης. Οι αποζημιώσεις για προηγούμενες παραβάσεις δεν εμποδίζουν τη μελλοντική χρήση. Μόνο μια διαταγή άρσης προσβολής και παύσης αυτής σταματά την παράνομη χρήση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Στη διαδικασία FRAND της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ακόμα κι αν ο δυνητικός δικαιοδόχος αρνηθεί σαφώς να συμφωνήσει με τους απαιτούμενους όρους FRAND, ο κάτοχος του SEP πρέπει ωστόσο να του επιτρέψει να χρησιμοποιήσει το SEP και να περιμένει μέχρι ένας δικαστής ή ένας διαιτητής να του πει εάν η τιμή του ήταν σύμφωνη με τους όρους FRAND. Επομένως, ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, εξακολουθούν να απαιτούνται μέτρα δικαστικής προστασίας κατά των εξελιγμένων εφαρμοστών, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να λάβουν άδειες ανά δίπλωμα ευρεσιτεχνίας μόνο αφού έχουν εκδικάσει πλήρως κάθε παραβίαση, άρα καθυστερώντας τη διαπραγμάτευση όσο το δυνατόν περισσότερο.

Οι προαναφερθείσες αποφάσεις, άφησαν ασαφές το τι είναι το ποσοστό δικαιωμάτων FRAND και το πώς θα πρέπει να το ορίσουν τα δικαστήρια και οι διαιτητές σε περίπτωση διαφωνίας. Σε μια τέτοια περίπτωση, τα βασικά ερωτήματα είναι πρώτον, εάν ο κάτοχος SEP είχε συμμορφωθεί με τη δέσμευσή του FRAND, δηλαδή εάν τα δικαιώματα που ζήτησε ήταν FRAND και δεύτερον, εάν ο δυνητικός δικαιοδόχος ήταν πρόθυμος ή όχι, εκτός από τη συμφωνία με τον προσδιορισμό FRAND τρίτου μέρους .

Το Περιφερειακό Δικαστήριο του Ντίσελντορφ διαπιστώνοντας πιθανή σύγκρουση μεταξύ της εγχώριας νομολογίας και της ερμηνείας της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής όσον αφορά στο άρθρο 102 της ΣΛΕΕ¹⁶³, αποφάσισε τον Απρίλιο του 2013 να αναστείλει τη δικαστική διαδικασία μεταξύ Huawei και ZTE¹⁶⁴, ζητώντας από το ΔΕΕ να εκδώσει προδικαστική απόφαση, όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ¹⁶⁵. Τα ερωτήματα, όπως διατυπώθηκαν από το αιτούν δικαστήριο, επέβαλλαν στο ΔΕΕ μια επιλογή μεταξύ των δύο εκδοχών της υπεράσπισης FRAND. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή δικαστική αρχή βρήκε μια μέση λύση, όπως αυτή αναλύεται κατωτέρω.

7.6. Η Υπόθεση Huawei κατά ZTE

Την 16 Ιουλίου 2015, το ΔΕΕ εξέδωσε την απόφασή του στην υπόθεση Huawei κατά ZTE, όπου καθορίζονται οι συνθήκες υπό τις οποίες η αναζήτηση μέτρων δικαστικής προστασίας βάσει του SEP συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης.

Το αίτημα για την έκδοση προδικαστικής απόφασης υποβλήθηκε κατά τη διάρκεια μιας διαφοράς παραβίασης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας μεταξύ της Huawei Technologies και της ZTE, δύο κινεζικών πολυεθνικών και κάθετων ολοκληρωμένων εταιρειών ΤΠΕ¹⁶⁶. Το διερευνώμενο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ήταν το ευρωπαϊκό δίπλωμα

¹⁶³ Οι μόνες πληροφορίες που ήταν διαθέσιμες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τη στιγμή της παραπομπής ήταν ένα δελτίο τύπου που ανήγγειλε την κατάθεση κατάστασης ένστασης στη Samsung, υποδηλώνοντας, χωρίς περισσότερα, ότι η αναζήτηση ασφαλιστικών μέτρων αποτελεί κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης εάν ο κάτοχος του SEP είχε δεσμευτεί να FRAND όρους αδειοδότησης και ο παραβάτης ήταν πρόθυμος να διαπραγματευτεί μια τέτοια άδεια. Υπόθεση C-170/13 Huawei κατά ZTE EU:C:2015:477, παρ. 34.

¹⁶⁴ Τα Landgericht είναι τα εξειδικευμένα τμήματα των περιφερειακών δικαστηρίων που χειρίζονται διαδικασίες παραβίασης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας στο Μόναχο εξετάζει χωριστά την εγκυρότητα του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Βλέπε H. GODDAR & C. HAARMANN, « “Patent Litigation in Germany – An Introduction (I)” », China Intellectual Property, 2013, n. 1-2, σελ. 68 έως 72.

¹⁶⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ ορίζεται επί λέξει ότι:

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις: α) επί της ερμηνείας των Συνθηκών, β) επί του κύρους και της ερμηνείας των πράξεων των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης.

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα, δύναται, αν κρίνει ότι απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης, να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο για να αποφανθεί επ’ αυτού.

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα σε εκκρεμή υπόθεση και του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, οφείλει να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο.

Όταν ανακύπτει τέτοιο ζήτημα σε εκκρεμή υπόθεση ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, η οποία αφορά πρόσωπο υπό κράτηση, το Δικαστήριο αποφαινεται το συντομότερο δυνατόν.

¹⁶⁶ Είναι ένδειξη της σύγχρονης μεταβαλλόμενης εποχής ότι μια θεμελιώδης απόφαση της Ε.Ε. εξεδόθη για πρώτη φορά από κινεζικούς τεχνολογικούς γίγαντες και όχι από αμερικανικούς,

ευρεσιτεχνίας της Huawei με τίτλο «Μέθοδος και συσκευή δημιουργίας σήματος συγχρονισμού σε ένα σύστημα επικοινωνίας (*Method and apparatus of establishing a synchronization signal in a communication system*)», που χορηγήθηκε στο πλαίσιο του EPC¹⁶⁷ από τη Γερμανία. Η Huawei τον Μάρτιο του 2009, δήλωσε το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας της στο ETSI ως απαραίτητο για το LTE, το ευρωπαϊκό πρότυπο κινητής τηλεπικοινωνίας τέταρτης γενιάς (4G)¹⁶⁸, και δεσμεύτηκε να το αδειοδοτήσει με όρους FRAND¹⁶⁹. Η ZTE διέθετε στη Γερμανική αγορά σταθμούς βάσης εξοπλισμένους με λογισμικό LTE, που αναπόφευκτα έκαναν χρήση του SEP της Huawei. Τη χρονική περίοδο μεταξύ Νοεμβρίου 2010 και τέλους Μαρτίου 2011, η Huawei και η ZTE συμμετείχαν σε συζητήσεις σχετικά με, μεταξύ άλλων, την παραβίαση του SEP της Huawei και τη δυνατότητα σύναψης άδειας με όρους FRAND για τους σταθμούς βάσης. Κατά τις διαπραγματεύσεις, η Huawei προσδιόρισε το ύψος του δικαιώματος εκμεταλλεύσεως, που θεωρούσε εύλογο, υπέδειξε το ποσό που έκρινε εύλογο δικαίωμα, ενώ η ZTE επεδίωξε την αμοιβαία παραχώρηση αδειών χρήσεως. Εντούτοις, δεν υπήρξε καμία πρόταση για την κατάρτιση συμβάσεως παραχωρήσεως αδειών χρήσεως και η διαπραγμάτευση απέτυχε. Η ZTE συνέχισε να εμπορεύεται τους σταθμούς βάσης της στη Γερμανία, παραβιάζοντας έτσι το SEP της Huawei¹⁷⁰.

Όπως είναι αναμενόμενο, η Huawei τον Απρίλιο του 2011, άσκησε αγωγή για την εν λόγω παραβίαση κατά της ZTE ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου του Ντίσελντορφ, ζητώντας διαταγή που να απαγορεύει τη συνέχιση της παράβασης, την απόδοση λογαριασμών, την ανάκληση προϊόντων και την επιδίκαση αποζημίωσης¹⁷¹. Το Δικαστήριο του Ντίσελντορφ έκρινε ότι το SEP παραβιάστηκε και ήταν πεπεισμένο ότι η ZTE δεν θα επιτύχει ποτέ την ακύρωσή του. Σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση, η ZTE έθεσε την υπεράσπιση FRAND, όπως αυτή ίσχυε και στη Γερμανία, υποστηρίζοντας ότι η

δείχνοντας έτσι την παγκόσμια εμβέλεια του δικαιού του ανταγωνισμού της ΕΕ στις ΤΠΕ, όπως σημειώνεται στο J. KILLICK & S. SAKELLARIOU, «Huawei v. ZTE – No More Need to Look At The Orange Book In SE Disputes», *Competition Policy International*, Σεπτέμβριος 2015.

¹⁶⁷ Όπου EPC = European Patent Convention.

¹⁶⁸ Περισσότερες από 4700 πατέντες έχουν κηρυχθεί απαραίτητες για το LTE. Αν είναι πραγματικά τυπικό-απαραίτητο, όποιος χρησιμοποιεί LTE αναπόφευκτα χρησιμοποιεί τη διδασκαλία των SEPs. Υπόθεση C-170/13 Huawei κατά ZTE EU:C:2015:477, παρ. 40.

¹⁶⁹ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 21 έως 23.

¹⁷⁰ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 24 έως 26.

¹⁷¹ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 27.

Huawei αρνήθηκε να χορηγήσει άδεια για το SEP της που βαρύνεται με FRAND και στη συνέχεια επεδίωξε δικαστική προστασία λόγω παραβίασης του άρθρου 102 της ΣΛΕΕ.

Κατά τη διερεύνηση της εν λόγω διαφοράς, το αρμόδιο δικαστήριο έκρινε πιθανή σύγκρουση μεταξύ της σχετικής γερμανικής νομολογίας και του νέου νομικού προτύπου, που προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση της Samsung. Σύμφωνα με την εγχώρια νομολογία, όποια αγωγή παραλείψεως έπρεπε να έχει γίνει δεκτή, καθόσον η ZTE είχε παραβιάσει το SEP της Huawei και δεν πληρούσε τις απαιτήσεις του Orange-Book. Αντιθέτως, υιοθετώντας την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το αίτημα περί δικαστικής προστασίας πιθανότατα να είχε απορριφθεί λόγω του υποχρεωτικού χαρακτήρα της άδειας SEP που βαρύνεται με FRAND, σύμφωνα με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, εάν με την ενέργειά της η Huawei θεωρούνταν ότι καταχράται την αναμφισβήτητη δεσπόζουσα θέση της, και η ZTE να θεωρείται πρόθυμος δικαιοδόχος¹⁷². Το Δικαστήριο του Ντίσελντορφ ανέστειλε τη δίκη και ζήτησε από το ΔΕΕ καθοδήγηση για την επίλυση του αδιεξόδου σχετικά με το εάν η Huawei έκανε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της ζητώντας μέτρα δικαστικής προστασίας, παραπέμποντας πέντε προδικαστικά ερωτήματα. Εν συντομία τα εν λόγω προδικαστικά ερωτήματα διατυπώθηκαν ως ακολούθως:

1. *«Συντρέχει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως από τον κάτοχο [BEN], ο οποίος έχει δηλώσει σε οργανισμό τυποποίησης ότι είναι πρόθυμος να παράσχει σε κάθε τρίτο άδεια χρήσεως [υπό όρους FRAND], όταν ασκεί κατά του θίγοντος το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας αγωγή παραλείψεως, μολονότι ο θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έχει δηλώσει ότι είναι πρόθυμος να προβεί σε διαπραγματεύσεις προκειμένου να του χορηγηθεί μια τέτοια άδεια, ή πρέπει να θεωρηθεί ότι συντρέχει κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά μόνον όταν ο θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έχει υποβάλει στον κάτοχο αυτού μια ανεπιφύλακτη πρόταση για τη σύναψη σύμβαση παραχωρήσεως άδειας χρήσεως δυνάμενη να γίνει αποδεκτή, την οποία ο κάτοχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας δεν μπορεί να απορρίψει χωρίς να παρεμποδίζει κατά τρόπο αθέμιτο τον θίγοντα το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή χωρίς να παραβιάζει την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, ο δε θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας,*

¹⁷² Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 28 έως 35.

εν αναμονή της προς παραχώρηση άδειας για διενεργηθείσες πράξεις χρήσεως, συμμορφώνεται προς τις συμβατικές υποχρεώσεις που υπέχει;

- 2. Αν συντρέχει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά λόγω της προθυμίας του θίγοντος το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας να προσέλθει σε διαπραγματεύσεις: Θέτει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ ειδικές ποιοτικές και/ή χρονικές προϋποθέσεις όσον αφορά την προθυμία προσελεύσεως σε διαπραγματεύσεις; Μπορεί να θεωρηθεί ότι επιδεικνύεται τέτοια είδους προθυμία, μεταξύ άλλων, και στην περίπτωση που ο θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έχει δηλώσει απλώς κατά τρόπο γενικόλογο (προφορικώς) ότι είναι πρόθυμος να προσέλθει σε διαπραγματεύσεις ή πρέπει ο θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ήδη να έχει προσέλθει στις διαπραγματεύσεις προτείνοντας π.χ. συγκεκριμένους όρους υπό τους οποίους διατίθεται να συνάψει σύμβαση παραχωρήσεως άδειας χρήσεως;*
- 3. Εφόσον η υποβολή ανεπιφύλακτης και δυνάμενης να γίνει αποδεκτή προτάσεως για τη σύναψη συμβάσεως παραχωρήσεως άδειας χρήσεως αποτελεί προϋπόθεση προκειμένου να στοιχειοθετηθεί κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά: Θέτει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ ειδικές ποιοτικές και/ή χρονικές απαιτήσεις όσον αφορά την πρόταση αυτή; Πρέπει η πρόταση να περιλαμβάνει το σύνολο των ρυθμίσεων οι οποίες είθισται να περιλαμβάνονται στις συμβάσεις παραχωρήσεως άδειας χρήσεως στο οικείο τεχνικό πεδίο; Πρέπει η πρόταση να υποβάλλεται μεταξύ άλλων υπό την προϋπόθεση ότι πράγματι γίνεται χρήση του ουσιώδους για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου διπλώματος ευρεσιτεχνίας και/ή ότι έχει αποδειχθεί το κύρος του;*
- 4. Εφόσον η συμμόρφωση του θίγοντα το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την προς παραχώρηση άδεια χρήσεως αποτελεί προϋπόθεση προκειμένου να στοιχειοθετηθεί κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά: Θέτει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ ειδικές απαιτήσεις ως προς αυτές τις πράξεις εκπληρώσεως του θίγοντα το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας; Συγκεκριμένα, υποχρεούται ο θίγων το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας να προβεί σε παροχή λογιστικών στοιχείων σχετικά με τις ήδη διενεργηθείσες πράξεις χρήσεως και/ή να καταβάλει δικαιώματα εκμεταλλεύσεως; Μπορεί η υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να εκπληρωθεί και μέσω της παροχής κάποιας ασφάλειας;*

5. *Ισχύουν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες στοιχειοθετείται η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως από τον κάτοχο [BEN], και για την προβολή διά της δικαστικής οδού των λοιπών αξιώσεων που απορρέουν από την προσβολή του διπλώματος ευρεσιτεχνίας (παροχή λογιστικών στοιχείων, αναζήτηση των πωληθέντων, επιδίκαση αποζημιώσεως);»*

Όπως και ο Γενικός Εισαγγελέας¹⁷³, το Δικαστήριο καταρχήν προσδιόρισε το νομικό πλαίσιο, υπογραμμίζοντας τις τρεις διαστάσεις του δικαίου των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που ισχύουν σε ενδεχόμενη διαφορά παραβίασης, ήτοι την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Για Τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας (EPC) διεθνώς, την Οδηγία της Ε.Ε. για την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και το σχετικό γερμανικό εσωτερικό δίκαιο¹⁷⁴. Το ΔΕΕ έθιξε διακριτικά ότι αν η προδικαστική απόφαση αποδεικνυόταν ότι αφορούσε παραβίαση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δεν θα είχε διεθνή δικαιοδοσία, δεδομένου ότι τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας είναι εδαφικά δικαιώματα, που διέπονται από το εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών¹⁷⁵. Παράλληλα, μνημονεύθηκαν και οι κανόνες του ETSI, υπογραμμίζοντας πλήρως τη δεσμευτική συμβατική φύση τους και την ασάφεια της έννοιας FRAND¹⁷⁶.

Στην εν λόγω απόφασή του, το Δικαστήριο εξισορρόπησε τα συμφέροντα της διατήρησης του ελεύθερου ανταγωνισμού και της διασφάλισης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας¹⁷⁷. Το Δικαστήριο διέκρινε ότι η πάγια νομολογία συγκριτικά με την υπό εξέταση υπόθεση, διέφεραν σε ορισμένες εξαιρετικές περιστάσεις: αρχικά, το υπό εξέταση δίπλωμα ευρεσιτεχνίας είχε κηρυχθεί απαραίτητο από το ETSI όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη (LTE), γεγονός που σήμαινε ότι οι ανταγωνιστές δεν θα μπορούσαν να το σχεδιάσουν χωρίς να συμβιβαστούν με την εφαρμογή του προτύπου. Παράλληλα, το ETSI συμπεριέλαβε την κατοχυρωμένη με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας τεχνολογία στο LTE και χορήγησε το αντίστοιχο βασικό καθεστώς, μόνο λαμβάνοντας υπόψη ότι ο δικαιούχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας δεσμεύτηκε αμετάκλητα για τους όρους αδειοδότησης FRAND.

¹⁷³ Στην εν λόγω υπόθεση ο Γενικός Εισαγγελέας ήταν ο Melchior Wathelet.

¹⁷⁴ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 1 έως 11.

¹⁷⁵ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 4.

¹⁷⁶ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 12 έως 20.

¹⁷⁷ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 42.

Ανεξάρτητα από το δικαίωμα του κατόχου SEP να έχει τη δυνατότητα να αιτηθεί δικαστικώς επιβολή του διπλώματος ευρεσιτεχνίας του, οι αγωγές παραλείψεως ή η ανάκληση προϊόντων μπορούν να αποκλείσουν τον ανταγωνισμό από την αγορά για τυποποιημένα προϊόντα, σε αντίθεση με τον ίδιο τον σκοπό της διαδικασίας εθελοντικής τυποποίησης, και τις δικαιολογημένες προσδοκίες των φορέων υλοποίησης προτύπων, που πηγάζουν από τη δέσμευση FRAND¹⁷⁸. Για το ΔΕΕ, η αναγκαιότητα για τη λειτουργία τεχνικού προτύπου και η δέσμευση FRAND συνιστούν τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις που θα μπορούσαν να καταστήσουν την άρνηση του κατόχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας να χορηγήσει άδεια χρήσης του SEP με όρους FRAND, αντίθετη με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, επιτρέποντας έτσι στον φορέα υλοποίησης του προτύπου να αμυνθεί έναντι του κατόχου του SEP αναζητώντας μέτρα δικαστικής προστασίας με νομική βάση τον καταχρηστικό χαρακτήρα της άρνησης¹⁷⁹. Ωστόσο, το ΔΕΕ αναγνώρισε ότι η αναζήτηση δικαστικών μέτρων δεν σημαίνει απαραίτητα άρνηση χορήγησης άδειας, ειδικά εάν τα μέρη δεν συμφωνούν στους όρους FRAND, όπως στην Huawei/ZTE. Σύμφωνα με το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ, ο ιδιοκτήτης SEP, που βαρύνεται με FRAND είναι υποχρεωμένος να χορηγεί άδεια μόνο με όρους FRAND, αντί να στερείται τα βοηθήματα επιβολής διορθωτικών μέτρων του διπλώματος ευρεσιτεχνίας που πηγάζουν από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Ως εκ τούτου, η δέσμευση FRAND και το άρθρο 102 ΣΛΕΕ δεν εκφράζουν per se την καταχρηστικότητα των μέτρων δικαστικής προστασίας, αλλά εν αντιθέσει τα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας και της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας συνιστούν την per se νομιμότητα κάθε εκτελεστικού μέσου, εκτός και εάν διαπιστωθούν εξαιρετικές περιστάσεις¹⁸⁰.

Επομένως, όταν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις, που συντίθενται σε ένα SEP που βαρύνεται με FRAND, ο κάτοχος του SEP πρέπει να σέβεται ορισμένα «καθήκοντα/υποχρεώσεις» για να μην παραβιάζει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, στο πλαίσιο επιδίωξης μέτρων δικαστικής προστασίας σε βάρος ενός φερόμενου παραβάτη. Πριν από την άσκηση οποιουδήποτε ενδίκου βοηθήματος, ο κάτοχος SEP πρέπει να ειδοποιήσει τον φερόμενο παραβάτη, διευκρινίζοντας το SEP και τον τρόπο με τον οποίο παραβιάστηκε.

¹⁷⁸ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 48 έως 52.

¹⁷⁹ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 53-54.

¹⁸⁰ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 55 έως 58.

Το σκεπτικό πίσω από την εν λόγω γνωστοποίηση παράβασης, βασίζεται τόσο στον μεγάλο αριθμό SEP που καλύπτονται από ένα πρότυπο, όσον και στο γεγονός ότι ο φερόμενος παραβάτης ενδέχεται να μην γνωρίζει ότι χρησιμοποιεί μια τεχνολογία που βασίζεται σε ένα ήδη εγκεκριμένο SEP. Κατά συνέπεια η γνωστοποίηση οφείλεται ακόμη και μετά την έναρξη της εικαζόμενης παράβασης¹⁸¹. Κατόπιν της προαναφερθείσας γνωστοποίησης, εάν ο φερόμενος παραβάτης έχει εκφράσει την προθυμία του να συνάψει άδεια FRAND, ο κάτοχος του SEP πρέπει να υποβάλει συγκεκριμένη, γραπτή προσφορά για άδεια με όρους FRAND, συμπεριλαμβανομένου, μεταξύ άλλων, του το ποσό των δικαιωμάτων και τον υπολογισμό του.

Κατόπιν λήψης της εν λόγω πρότασης, ο θιγών το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας οφείλει να δώσει συνέχεια στην εν λόγω πρόταση, συμφώνως προς τα συναλλακτικά ήθη στον συγκεκριμένο τομέα και την καλή πίστη, πράγμα που πρέπει να αξιολογείται βάσει αντικειμενικών στοιχείων και προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, την απουσία παρελκυστικών τακτικών. Ανεξάρτητα με το εάν ο φερόμενος ως παραβάτης αποδεχτεί ή όχι την εν λόγω προσφορά, η μόνη βάση επί της οποίας μπορεί να ισχυριστεί το παράνομο τους αιτήματος δικαστικής προστασίας από τον δικαιούχο, είναι εάν του έχει αντιπροτείνει εγγράφως έτερη προσφορά με όρους FRAND. Επιπλέον, εάν το SEP χρησιμοποιείται ήδη πριν από τη σύναψη άδειας, ο φερόμενος παραβάτης πρέπει, από τη στιγμή που απορρίπτεται η αντιπροσφορά του, να λογοδοτήσει για τις πράξεις χρήσης του και να εξασφαλίσει ένα κατάλληλο ποσό για την κάλυψη τους, ακολουθώντας την πολιτική του κλάδου, όπως θα γινόταν στην περίπτωση μίας τραπεζικής εγγύησης ή κατάθεσης.

Απαντώντας στο τελευταίο ερώτημα, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι νομικές διαδικασίες που κινήθηκαν από κάτοχο SEP με δεσπόζουσα θέση για να επιτύχει την απόδοση λογαριασμών ή την επιδίκαση αποζημίωσης για την παράβαση του SEP που βαρύνεται με όρους FRAND, δεν φέρουν τα προαναφερθέντα «καθήκοντα/υποχρεώσεις», δεδομένου ότι τέτοιες ενέργειες δεν αποκλείουν ανταγωνιστικά προϊόντα που συμμορφώνονται με τα πρότυπα από την εμφάνιση ή την παραμονή στην αγορά¹⁸².

¹⁸¹ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 62. Σε αντίθεση με την άποψη του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος υποστήριξε ότι τέτοια γνωστοποίηση δεν επιβάλλεται στη περίπτωση που ο φερόμενος παραβάτης είχε γνώση της παράβασης.

¹⁸² Επειδή οι αξιώσεις για προηγούμενες ζημιές και απόδοση λογαριασμών μπορούν να υποβληθούν ανεξάρτητα από την έναρξη διαπραγματεύσεων με τον φερόμενο παραβάτη, ο

Η εν λόγω κρίση του ΔΕΕ ήταν πολυαναμενόμενη, ωστόσο η έκδοσή της δεν ήταν απαλλαγμένη από κριτικές. Το Δικαστήριο τήρησε την αρχή του *petitum*, ώστε να μην υπερβαίνει τη δικαιοδοσία του. Η νομική αβεβαιότητα μεταξύ του δόγματος *Orange-Book* και της προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής λύθηκε, χωρίς όμως να εξετάζονται έτερα ζητήματα που πριν από την *Huawei/ZTE*, όπως και μετά παραμένουν «ανέγγιχτα».

7.7. Συνέπειες της Απόφασης *Huawei* κατά *ZTE*

Η υπόθεση της *Huawei* κατά *ZTE* καθιέρωσε πάγια νομολογία, παρέχοντας ασφάλεια δικαίου σχετικά με την επιβολή των *SEP*, που βαρύνονται με όρους *FRAND*. Το ΔΕΕ, κρίνοντας ότι ο ιδιοκτήτης ενός φερόμενου προσβαλλόμενου *SEP*, που βαρύνεται με *FRAND* δεν παραβιάζει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, εφόσον ακολουθεί συγκεκριμένη διαδικασία, σε αντίθεση με τον φερόμενο παραβάτη, δημιούργησε ένα νέο τεστ κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, όπου η συμπεριφορά τόσο του δικαιούχου του διπλώματος ευρεσιτεχνίας όσο και του φερόμενου θιγών αυτού, λαμβάνονται υπόψη. Συγκρίνοντας τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, έναντι της ελευθερίας του ανταγωνισμού, το Δικαστήριο στάθμισε τα συμφέροντα, χωρίς να περιορίζεται ούτε από τη γερμανική νομολογία ούτε και από την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παράλληλα, υπό το πρίσμα του δικαιώματος για πρόσβαση στη δικαιοσύνη, όπως αυτό θεσμοθετείται στο άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο φερόμενος παραβάτης μπορούσε να αμφισβητήσει την εγκυρότητα, τη βασιμότητα και την παραβίαση ενός *SEP*, ενώ οι διαπραγματεύσεις για την αδειοδότηση ελάμβαναν χώρα, ακόμη και μετά τη σύναψη άδειας, ακολουθώντας έτσι μία *contra* θέση από της γερμανικής άνευ όρων προσφοράς. Ως αποτέλεσμα, οι κάτοχοι *SEP* δεν μπορούν πλέον να εξαρτούν τις άδειές τους από τη συμφωνία των χρηστών για μη αμφισβήτηση ή ρήτρες τετρατισμού, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το Δικαστήριο, μπροστά στην επιλογή μεταξύ της γερμανικής νομολογίας και της προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, φαίνεται να επέλεξε μια μέση δίοδο, την οποία

κάτοχος του *SEP* μπορεί επομένως να ασκήσει σημαντική πίεση σε αυτόν. Υπόθεση *C-170/13 Huawei v ZTE*, *EU:C:2015:477*, παρ. 72 έως 76.

πρότεινε και ο Γενικός Εισαγγελέας, καθόσον αφενός εξισορροπεί τα συμφέροντα των φορέων υλοποίησης και των καταναλωτών, και αφετέρου των καινοτόμων ιδιοκτητών SEP. Με αυτόν τον τρόπο, το Δικαστήριο προσπάθησε να καθορίσει τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές για τη διαδικασία και για τα δύο μέρη, οι οποίες, εάν τηρηθούν, καθιστούν τους εφαρμοστές απρόσβλητους από την απειλή μέτρων δικαστικής προστασίας, ενώ παράλληλα παρέχουν στους κατόχους των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας προστασία από την αντιμονοπωλιακή ευθύνη. Σε κάθε περίπτωση, η εν λόγω Απόφαση του ΔΕΕ καθόρισε τα σχετικά αντιμονοπωλιακά κριτήρια για την αναζήτηση και την επιβολή ένδικων βοηθημάτων σχετικά με την παραβίαση ενός SEP, που βαρύνεται με FRAND, αφήνοντας τη σχετική αίτησή τους μέσω εντατικών ερευνών στα εθνικά δικαστήρια διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας¹⁸³. Ως εκ τούτου, η υπόθεση Orange-Book και η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κρίνονται πλέον περιορισμένης σημασίας, καθόσον απαντούν μονάχα στα ζητήματα που αναπόφευκτα δεν επιλύθηκαν από τη Huawei/ZTE.

Ωστόσο, παρά τις διαλευκάνσεις των προαναφερθέντων ζητημάτων, από πλευράς των βασικών πρακτικών λύσεων, που δόθηκαν από την Απόφαση του ΔΕΕ, τα πιο αμφισβητούμενα ζητήματα είναι i) τα καθήκοντα συμπεριφοράς που επιβάλλονται στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων και ii) η έγκριση των προκλήσεων για την εγκυρότητα, την αναγκαιότητα και την παραβίαση των SEP.

Τέλος, εμμένοντας στο γράμμα της εν λόγω Απόφασης, είναι εμφανές ότι δεν μπορεί να συναχθεί εάν τα βασικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας για το de facto πρότυπο, που δεν βαρύνονται από δέσμευση αδειοδότησης FRAND, φέρουν τις ίδιες απαιτήσεις με

¹⁸³ Στις 3 Νοεμβρίου 2015, το Δικαστήριο του Ντίσελντορφ εφάρμοσε τα κριτήρια Huawei/ZTE στην υπόθεση Sisvel κατά Haier και έκρινε ότι η διανομή κινητών συσκευών συμβατών με GRPS και UMTS από τον εναγόμενο παραβίαζε τα SEPs του αντίστοιχου ενάγοντος. Το δικαστήριο άφησε ανοιχτό το ερώτημα εάν η παγκόσμια προσφορά χαρτοφυλακίου της Sisvel μπορούσε να υπαχθεί σε FRAND, επειδή από τη στιγμή που απορρίφθηκε η αντιπροσφορά της Haier, δεν παρείχε την κατάλληλη ασφάλεια και επομένως δεν μπορούσε να θεωρηθεί πρόθυμος κάτοχος άδειας. Δεδομένου ότι η Sisvel υπέβαλε την αγωγή παραβίασης διπλώματος ευρεσιτεχνίας πριν από την απόφαση Huawei/ZTE του Δικαστηρίου, η δήλωση αξιώσεων θεωρήθηκε επαρκής ειδοποίηση προς τον φερόμενο ως παραβάτη σχετικά με την παραβίαση. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε επίσης ότι η Sisvel έστειλε μια προσφορά άδειας στη μητρική εταιρεία του Haier, χωρίς να χρειάζεται να απευθυνθεί ξεχωριστά σε όλες τις θυγατρικές του ομίλου. Βλέπε Sisvel News, Injunctive relief for infringement of standard-essential patents – first German judgements after CJEU decision on FRAND, 30 Νοεμβρίου 2015, και Landgericht Düsseldorf, απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, Συνεκδικασθείσες υποθέσεις 4a O 93/14 και 4a O 144/14 Sisvel v Haier.

τα SEP, που βαρύνονται με FRAND. Όπως ανέφερε ο Γενικός Εισαγγελέας, ελλείψει της δέσμευσης FRAND διά της οποίας περιορίζεται η διαπραγματευτική εξουσία του κατόχου SEP, οι αγωγές θα μπορούσαν να θεωρηθούν καταχρηστικές σύμφωνα με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ μόνο εάν οι απαιτήσεις για τα δικαιώματα ήταν σαφώς υπερβολικές. Επειδή όμως ζητήθηκε από το ΔΕΕ να αποφανθεί για την ύπαρξη κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, και όχι για την κατοχή της δεσπόζουσας θέσης, παραμένει αβέβαιο εάν η αναγκαιότητα του προτύπου αυτή καθαυτή καθορίζει την κυριαρχία στην αγορά και εάν αυτή η απάντηση διαφέρει μεταξύ των προτύπων de facto ή de consensu.

Το ΔΕΕ από πρώτης όψεως έδωσε φαινομενικά μία λύση μέσω της παρουσίασης ενός «τεστ κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης», το οποίο βέβαια περιορίστηκε μόνο στα SEP, που βαρύνονται με FRAND. Επί της ουσίας, η λύση μοιάζει απλή· εάν ο δικαιούχος ακολουθήσει τα βήματα του τεστ και ο θιγών το δίπλωμα δεν ανταποκριθεί, τότε ο δικαιούχος μπορεί να προβεί σε άσκηση του δικαιώματός του δικαστικής προστασίας. Ωστόσο, εμβαθύνοντας στην σχετική απόφαση, θεωρώ πως το ΔΕΕ, προσπάθησε να εστιάσει στα δεδομένα της συγκεκριμένης υπόθεσης, όχι μόνον για να μην κινδυνεύσει να υπερβεί την αρμοδιότητά του, αλλά με σκοπό να αποφύγει να θέσει νομολογιακό κατεστημένο για μελλοντικές αντίστοιχες υποθέσεις. Και αυτό διότι, ακόμα και τα βήματα του προαναφερόμενου τεστ, ενέχουν ερμηνείας αλλά και αμφισβήτησης. Για παράδειγμα, όσον αφορά την υποχρέωση ειδοποίησης του φερόμενου παραβάτη, τη λεγόμενη γνωστοποίηση παράβασης, δεν προσδιορίζεται επακριβώς το τί συνιστά αποδεκτή γνωστοποίηση. Τί θα γινόταν εάν ο θιγών το δίπλωμα δεν έλαβε τη σχετική γνωστοποίηση ή εάν απλά ισχυριζόταν όταν δεν έλαβε γνώση της παράβασης; Από την άλλη, ζήτημα αποτελεί και το «βήμα» της αποστολής από τον δικαιούχο προς τον θιγών το δίπλωμα, Πρότασης FRAND, όπου περιλαμβάνει αναλυτικά το ποσό των δικαιωμάτων και τον υπολογισμό του. Στο σημείο αυτό, το ΔΕΕ ουδέποτε κάνει λόγο για τον ενδεχόμενο λανθασμένο υπολογισμό των δικαιωμάτων και τις συνέπειες αυτού, ούτε φυσικά και για τα μέτρα θεραπείας του. Εκ των ανωτέρω, δεν μπορεί κανείς παρά να προβληματισθεί για την πραγματική σημασία της απόφασης Huawei κατά ZTE. Από τη μία αδιαμφισβήτητα αποτελεί μία απόφαση ορόσημο καθώς, είναι η πρώτη που έρχεται αντιμέτωπη με τέτοιου είδους ερωτήματα, από την άλλη όμως απαντά περιορισμένα και

πολύ εξειδικευμένα, δίχως να αφήνει περιθώριο χρήσης της ως νομολογιακού δεδικασμένου, εγείροντας παράλληλα και έτερα σχετικά ερωτήματα.

8. ΚΑΤΟΧΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑ ΘΕΣΗ

Όπως προαναφέρθηκε, το ΔΕΕ δεν εξέτασε το ζήτημα της δεσπόζουσας θέσης της Huawei και ως εκ τούτου παραμένει αναπάντητο το ερώτημα του εάν η δεσπόζουσα θέση στην αγορά προκύπτει αυτόματα από την ιδιοκτησία ενός SEP, που βαρύνεται με FRAND. Επομένως, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να αξιολογήσουν πραγματικά την κυριαρχία στην αγορά, εξισορροπώντας αντίθετους παράγοντες.

Η δεσπόζουσα θέση ενός δικαιούχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας θα μπορούσε να προσδιοριστεί με τη συμπερίληψη της αποκλειστικής τεχνολογίας του σε ένα πρότυπο, είτε:

1. Είναι **εμπορικά απαραίτητο** η συμμόρφωση με το πρότυπο για να είναι δυνατός ο ανταγωνισμός στην αγορά, και
2. **Ο κλάδος είναι «κλειδωμένος» στο πρότυπο**, δηλαδή δεν είναι εφικτό να αλλάξει από το πρότυπο σε άλλη τεχνολογία.

Κάθε κάτοχος SEP είναι ένας αναπόφευκτος εμπορικός εταίρος, ο οποίος μπορεί να λειτουργήσει ως «φύλακας» και να περιορίσει την πρόσβαση στο πρότυπο, ανεξάρτητα από την ύπαρξη άλλων SEP, που είναι ipso facto κυρίαρχα. Μόνο εάν ένα SEP μπορούσε να παρακαμφθεί από μια υποκατάστατη τεχνολογία, ο ισχυρισμός κυριαρχίας θα ήταν από οικονομικής άποψης προβληματικός.

Περαιτέρω, υπέρ της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης τάσσεται και η δέσμευση FRAND, η οποία λαμβάνεται υπόψιν για την απόκτηση του βασικού προτύπου από ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Δεσμευόμενος στους όρους αδειοδότησης FRAND, ο κάτοχος SEP υπόσχεται να μην εκμεταλλευτεί το SEP του μέσω μονοπωλιακής μίσθωσης, δημιουργώντας έτσι θεμιτές προσδοκίες τρίτων για πρόσβαση στο SEP με όρους FRAND. Η δεσπόζουσα θέση σχετίζεται με την οικονομική εξάρτηση των φορέων εφαρμογής προτύπων¹⁸⁴, και η κατάχρηση αυτής της ισχύος στην αγορά, που αποκτάται μέσω της

¹⁸⁴ C. MARÉCHAL, "Concurrence et propriété intellectuelle", IRPI – LITEC (2009), σελ. 42 έως 44. Η δεσπόζουσα θέση είναι κάτι περισσότερο από απλό μονοπώλιο, δηλαδή είναι ένα νομικό μονοπώλιο αδιαπραγμάτευτο από τους ανταγωνιστές.

δέσμευσης FRAND, θα ήταν αντι-ανταγωνιστική. Για να διατηρηθούν τα κίνητρα για καινοτομία, η ανώτερη αξία ενός προτύπου δεν θα πρέπει να ιδιοποιείται από κανέναν κάτοχο SEP, καθώς συνιστά το αποτέλεσμα της εκτίμησης από τους καταναλωτές μιας συλλογικής προσπάθειας για καινοτομία¹⁸⁵.

Από την άλλη πλευρά, τα SEP δεν μπορούν να παρέχουν δεσπόζουσα θέση στους ιδιοκτήτες τους εάν:

1. Τα δηλωμένα SEP δεν είναι πραγματικά ουσιώδη, με αποτέλεσμα το κατοχυρωμένο με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας χαρακτηριστικό μπορεί να παρακαμφθεί χωρίς να υπονομεύονται οι τυπικές λειτουργίες.
2. Το πατενταρισμένο χαρακτηριστικό είναι προαιρετικό εντός του προτύπου.
3. Το πρότυπο δεν είναι εμπορικά σημαντικό, εφόσον η αγοραία αξία ή η διάδοσή του είναι χαμηλή ή υπάρχουν ανταγωνιστικά πρότυπα.
4. Οι κάτοχοι SEP είναι επίσης υπεύθυνοι εφαρμογής προτύπων, με αποτέλεσμα να μην μπορεί κανείς τους να συμπεριφέρεται ανεξάρτητα.
5. Ο κάτοχος SEP είναι κυρίαρχος ανεξάρτητα από τη συμπερίληψη του διπλώματος ευρεσιτεχνίας του στο πρότυπο.
6. Η δέσμευση FRAND αποκλείει τους κατόχους SEP από την άσκηση ισχύος στην αγορά, επειδή οι φορείς υλοποίησης μπορούν να ζητήσουν από τα δικαστήρια τον καθορισμό των όρων αδειοδότησης FRAND.
7. Οι κάτοχοι SEP μπορούν να επιβάλλουν τα δικαιώματά τους μόνο μέσω δικαστηρίων.
8. Η αντισταθμιστική ισχύς στην αγορά αποκλείει τη δεσπόζουσα θέση του κατόχου του SEP.

Συνεπώς, ακόμη και αν η σχετική αγορά για την αδειοδότηση ενός SEP είναι περιορισμένη, οποιοσδήποτε κάτοχος SEP μπορεί να αποδείξει ότι δεν κατέχει δεσπόζουσα θέση προκειμένου να διεκδικήσει μέτρα δικαστικής προστασίας, ανεξάρτητα από τη διαδικασία χρηστής διακυβέρνησης της Huawei/ZTE¹⁸⁶.

¹⁸⁵ Πρέπει να σημειωθεί ότι η σύνδεση της δεσπόζουσας θέσης στην αγορά με την ιδιοκτησία της SEP μπορεί καταρχάς να αποτρέψει τους δικαιούχους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας να δηλώσουν υπερβολικά SEP σε SSO.

¹⁸⁶ Στην Απόφαση του Μαρτίου του 2015, το Περιφερειακό Δικαστήριο του Ντίσελντορφ εξέδωσε διαταγή στη France Brevets, μια εταιρεία αδειοδότησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, χωρίς να περιμένει το αποτέλεσμα της Huawei/ZTE, καθώς διαπιστώθηκε ότι ο ενάγων δεν είχε

Εκ των ανωτέρω, συνάγεται ότι το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ απαγορεύει όχι τη δεσπόζουσα θέση αυτή καθεαυτή, αλλά την κατάχρησή της, δηλαδή συμπεριφορές που ως αντικείμενο τείνουν να περιορίζουν τον ανταγωνισμό εις βάρος των καταναλωτών ή μπορούν να έχουν τέτοιο αποτέλεσμα ανεξάρτητα από την επιτυχία τους. Στην υπόθεση της Huawei/ZTE, όπως αναλύθηκε και ανωτέρω, κρίθηκε ότι, όντας οι πρόθυμοι δικαιοδόχοι και ο κάτοχος SEP, έστω δυνητικοί ανταγωνιστές στην επιγενόμενη αγορά για προϊόντα που συμμορφώνονται με τα πρότυπα, η απλή αναζήτηση μέτρων δικαστικής προστασίας βάσει του SEP θα επέτρεπε στον κυρίαρχο κάτοχο SEP να αποτρέψει τον ανταγωνισμό σε μια τέτοια δευτερογενή αγορά, η οποία με τη σειρά της θα επιφυλασσόταν στον ίδιο τον κάτοχο SEP¹⁸⁷. Η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου όσον αφορά τη χορήγηση μέτρων δικαστικής προστασίας δεν αλλάζει τον αντικειμενικό καταχρηστικό χαρακτήρα της συμπεριφοράς του κυρίαρχου κατόχου SEP¹⁸⁸. Παράλληλα, επειδή οι αγωγές παραλείψεως δεν βλάπτουν εμπειρικά την ευημερία των καταναλωτών, το ΔΕΕ απέκλεισε την αντιανταγωνιστικότητά τους εάν ο φερόμενος ως παραβάτης δεν αντιταχθεί στην υπεράσπιση της FRAND. Σε αυτήν ακριβώς την περίπτωση οποιοσδήποτε αποκλεισμός που προκύπτει από διαταγή θα ήταν υπέρ του ανταγωνισμού¹⁸⁹.

Συμπεραίνοντας, στην υπόθεση της Huawei/ZTE, το Δικαστήριο αντιμετώπισε την αναστολή και την παρακράτηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ως εξίσου επικίνδυνες για τον ανταγωνισμό και, αναγνωρίζοντας τον διπλό σκοπό της δέσμευσης FRAND (δηλαδή τη διασφάλιση δίκαιης αμοιβής στους κατόχους SEP, παρέχοντας παράλληλα πρόσβαση με δίκαιους όρους στους φορείς υλοποίησης)¹⁹⁰, επέβαλε μια διαδικασία

δεσπόζουσα θέση και επομένως δεν ήταν υποχρεωμένος να χορηγήσει άδεια με όρους FRAND το SEP του, το οποίο δεν ήταν απαραίτητο για την αγορά.

Βλέπε France Brevets κατά HTC, Landgericht Düsseldorf, αριθμός αρχείου 4bO140/1, 26 Μαρτίου 2015.

¹⁸⁷ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 52.

¹⁸⁸ Υπόθεση C-40/09 Astra Zeneca EU:C:40/09, παρ. 109 έως 111, το γεγονός ότι μια πράξη αυτόνομου δικαστικού οργάνου (δηλαδή δικαστική απόφαση παύσης και παράλειψης) αποτελεί προϋπόθεση για την υλοποίηση των πιθανών αντιανταγωνιστικών αποτελεσμάτων ή το γεγονός ότι δεν επιτεύχθηκε τελικά το επιθυμητό αποτέλεσμα, δεν θα επηρεάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της συμπεριφοράς.

¹⁸⁹ Υπόθεση C-209/10 Post Danmark EU:C:2012:172, στην οποία το ΔΕΕ παρατηρεί ότι κάθε αποτέλεσμα αποκλεισμού δεν είναι κατ' ανάγκη επιζήμιο για τον ανταγωνισμό.

¹⁹⁰ K. KÜHN, "Justifying Antitrust Intervention in ICT Sector Patent Disputes: How to Address the Hold-Up Problem", Competition Policy International, Autumn 2013, τομ. 9, n. 2, σελ. 107-108.

χρηστής διακυβέρνησης που προστατεύει τα ανταγωνιστικά κίνητρα όλων των ενδιαφερομένων, προς όφελος τελικά των τελικών καταναλωτών. Αν και με διαφορετικό τρόπο από τη συνήθη προσέγγιση με βάση τις επιπτώσεις, η ανταγωνιστική ζημία υποτίθεται ότι προέρχεται από τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, των οποίων ο πολύ πιθανός αρνητικός αντίκτυπος στην τυποποίηση καθιστά περιττή την αξιολόγηση του πραγματικού αντίκτυπου των συμπεριφορών των μερών¹⁹¹. Ένας κάτοχος SEP, ακόμη και όταν διαπιστώνεται ότι κατέχει δεσπόζουσα θέση, δεν καταχράται τη θέση του όταν ζητάει μέτρα δικαστικής προστασίας, ανεξάρτητα από το αν προβάλλει αντικειμενικές δικαιολογίες για τη συμπεριφορά του. Πρακτικά, εάν ο δεσπόζων κάτοχος SEP αποδείξει ότι ο φερόμενος ως παραβάτης επιμένει, παραβιάζοντας την οφειλόμενη αμοιβή FRAND, αποκλείεται ο καταχρηστικός χαρακτήρας της αγωγής του για την έκδοση απαγορευτικής διάταξης. Αυτό το εγγενές χαρακτηριστικό της δέσμευσης FRAND, η οποία ρυθμίζει συνολικά την πρόσβαση και την αποζημίωση των SEP, έχει εγκριθεί από το διαπραγματευτικό πλαίσιο της Huawei/ZTE μέσω της επιβολής ελέγχων και ισορροπιών και στα δύο μέρη.

Ενώ το ζήτημα της δεσπόζουσας θέσης του κατόχου SEP μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη συνήθη επιχειρηματολογία του δικαίου του ανταγωνισμού, οι όροι FRAND εξακολουθούν να προκαλούν συγκρούσεις και να πυροδοτούν ποικίλα ερωτήματα.

9. ANTI ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η τυποποίηση των ΤΠΕ καθίσταται θεμελιώδης στη σύγχρονη ζωή και αναμένεται να διαδραματίσει ακόμη μεγαλύτερο ρόλο με την έλευση του IoT. Καθώς αυξάνεται η οικονομική σημασία των προτύπων, αυξάνεται και η προσπάθεια που καταβάλλεται για την ανάπτυξή τους. Πράγματι, οι φορείς της αγοράς μέσω των SSO συνεργάζονται εντατικά για τον καθορισμό προτύπων, τα οποία θα διαμορφώσουν τα μελλοντικά κύματα καινοτομίας. Εφόσον η διαδικασία τυποποίησης είναι ανοικτή, διαφανής και εθελοντική¹⁹², οι αρχές επιβολής της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας δεν χρειάζεται να

¹⁹¹ E. G. TOLÓN, “Licensing of Standard Essential Patents: Antitrust Intervention Is Not Big Enough A Fix”, *Competition Policy International*, Autumn 2013, τομ. 9, n. 2, σελ. 90-99.

¹⁹² Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1, παρ. 280.

παρεμβαίνουν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μέχρι στιγμής τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και η αντίστοιχη Αρχή των ΗΠΑ, έχουν υιοθετήσει μια επιτρεπτική προσέγγιση ακόμη και σε περίπτωση ύπαρξης «συναγερμών» (red flag) για τον καθορισμό των τιμών, όπως η δημοσιοποίηση των πιο περιοριστικών όρων αδειοδότησης στο πλαίσιο των SSO, θεωρώντας τις θετικές οικονομικές επιπτώσεις της τυποποίησης¹⁹³.

Ωστόσο, έχουν δημιουργηθεί ανησυχίες για τον ανταγωνισμό λόγω μονομερών συμπεριφορών των μελών των SSO. Στην πραγματικότητα, όταν τα πρότυπα καλύπτουν τεχνολογία ιδιοκτησίας, που συχνά αποτελεί προϋπόθεση για την ανατρεπτική τεχνολογική καινοτομία, μπορούν να προσθέσουν διαπραγματευτική ισχύ στο ήδη υπάρχον νομικό μονοπώλιο των κατόχων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Δεδομένου ότι οι ευρεσιτεχνίες που περιλαμβάνονται στα πρότυπα είναι, θεωρητικά, απαραίτητες για τον ανταγωνισμό στην αγορά συμμόρφωσης με τα πρότυπα, οι φορείς υλοποίησης προτύπων υποχρεούνται να λαμβάνουν άδεια για κάθε SEP, από όλους τους κατόχους SEP- οι τελευταίοι, ως αναπόφευκτοι εμπορικοί εταίροι για την αναγκαιότητα των ευρεσιτεχνιών τους, μπορούν να συγκρατούν τους κατόχους αδειών, επιβάλλοντάς τους απαράδεκτους όρους, υποστηριζόμενοι επίσης από την απειλή δικαστικών μέτρων προστασίας.

Οι συμμετέχοντες στον κλάδο, έχοντας επίγνωση του κινδύνου παρακράτησης, αλλά και όντας γενικά αβέβαιοι σχετικά με το εάν θα έχουν τον ρόλο του αδειοδότη ή του αδειούχου, έχουν εξοπλίσει τους SSO με πολιτικές για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, οι οποίες διέπουν τη συμπερίληψη πατενταρισμένων τεχνολογιών στα πρότυπα και στη συνέχεια κατευθύνουν τις άδειες των εν λόγω τεχνολογιών για την ευρύτερη δυνατή διάδοσή τους. Για το σκοπό αυτό, οι SSO προβλέπουν ποικίλους κανόνες γνωστοποίησης και αδειοδότησης, επιβάλλοντας στα μέλη τους να δηλώνουν τα πιθανά διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιώδη για τη λειτουργία του τεχνικού προτύπου, ή ακόμη και αιτήσεις ευρεσιτεχνίας και να τις αδειοδοτούν με όρους FRAND, εάν στη συνέχεια συμπεριληφθούν στο πρότυπο.

Η ασαφής δέσμευση FRAND είναι η *conditio sine qua non* για την οικονομική βιωσιμότητα της θέσπισης προτύπων: αφενός, χωρίς την εξέταση της FRAND οι κάτοχοι

¹⁹³ Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1, παρ. 299. Οι πολιτικές ΔΔΙ της VITA και της IEEE είναι τα πρακτικά παραδείγματα αυτού του ευγενικού ελέγχου από τις αντιμονοπωλιακές αρχές.

SEP δεν θα είχαν κίνητρο να συνεισφέρουν τις κρίσιμες τεχνολογίες τους στα πρότυπα, ενώ αφετέρου, χωρίς την πρόσβαση FRAND οι φορείς υλοποίησης δεν θα έκαναν επενδύσεις ειδικά για τα πρότυπα. Συνήθως, τα μέρη συμφωνούν σε όρους αδειοδότησης FRAND, ωφελώντας την τυποποίηση και με τη σειρά τους τους καταναλωτές- ωστόσο, εάν επικρατήσουν τα αντίθετα ατομικά συμφέροντα των κατόχων SEP και των φορέων υλοποίησης προτύπων, προκύπτουν διαφορές FRAND. Οι υποθέσεις των SEP είναι μοναδικές, δεδομένου ότι το αποκλειστικό δικαίωμα που έχουν οι κάτοχοι διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, σχετικά με το αν και πώς θα αδειοδοτήσουν τα SEP τους, περιορίζεται από τη δέσμευση FRAND- αντικατοπτρίζει έτσι την επαναλαμβανόμενη διασταύρωση της διανοητικής ιδιοκτησίας και της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, στην οποία ο ανταγωνισμός μπορεί, σε εξαιρετικές περιστάσεις, να περιορίσει την άσκηση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

Τα γερμανικά δικαστήρια, τα οποία και συνηθίζουν να επιλέγουν οι κάτοχοι διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας λόγω του διαιρεμένου συστήματος επιβολής της νομοθεσίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και την προθυμία τους να χορηγούν προσωρινά μέτρα δικαστικής προστασίας, αντιμετώπισαν αρχικά την άμυνα FRAND, δηλαδή μια αξίωση του δικαίου του ανταγωνισμού για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης έναντι της επιδίωξης μέτρων δικαστικής προστασίας με βάση τα SEP. Εξισορροπώντας το συμφέρον των κατόχων SEP για αμοιβή και το συμφέρον των φορέων υλοποίησης προτύπων για πρόσβαση στην ιδιόκτητη τεχνολογία, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο της Γερμανίας επέβαλε ένα βαρύ όριο για την υπεράσπιση FRAND, ώστε να ξεπεραστεί η έκδοση ασφαλιστικών μέτρων. Κυρίως φοβούμενο το hold-out, δηλαδή τους δυνητικούς αδειούχους που απειλούν την καινοτόμο αμοιβή του κατόχου SEP, το Δικαστήριο στην απόφαση Orange-Book του 2009¹⁹⁴, έκρινε ότι ένας κυρίαρχος κάτοχος SEP έκανε κατάχρηση της θέσης του μόνο εάν αρνιόταν μια άδεια με τόσο ευνοϊκούς όρους που ήταν απλώς παράνομα απορριπτέοι, καθώς και εάν ο παραβάτης συμπεριφερόταν ήδη ως αδειούχος.

Η Απόφαση Orange-Book, που υποτάσσει κατάφωρα το δίκαιο του ανταγωνισμού στο δίκαιο της διανοητικής ιδιοκτησίας, αποκηρύχθηκε στη συνέχεια από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία επανειλημμένα έδειξε την άποψή της σχετικά με τη διαθεσιμότητα

¹⁹⁴ Orange-Book Standard, May 6, 2009, Bundesgerichtshof (BGH) KZR 39/06.

των μέτρων δικαστικής προστασίας, που βασίζονται σε SEP με FRAND, από τις Οριζόντιες Κατευθυντήριες Γραμμές του 2011¹⁹⁵, στη συνέχεια στην απόφαση έγκρισης συγχώνευσης Google/Motorola του 2012¹⁹⁶, αλλά κυρίως στις αποφάσεις δέσμευσης της Samsung και απαγόρευσης της Motorola του 2014¹⁹⁷. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπορική σημασία ορισμένων προτύπων για τον ανταγωνισμό στις σχετικές αγορές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιλήφθηκε τον κίνδυνο στρατηγικής συμπεριφοράς από τους κατόχους SEP, οι οποίοι θα μπορούσαν να καταχραστούν τη θέση τους ως «φύλακες της πύλης» έναντι των φορέων υλοποίησης προτύπων, αρνούμενοι την πρόσβαση στα SEP τους ή ζητώντας υπερβολικούς όρους αδειοδότησης, υποστηριζόμενοι από την απειλή επιβολής μέτρων δικαστικής προστασίας. Για να διερευνήσει αυτές τις ανησυχίες περί αποκλεισμού και εκμετάλλευσης, η Επιτροπή διεύρυνε το φάσμα της υπεράσπισης FRAND, περιορίζοντας τη διαθεσιμότητα των δικαστικών μέτρων για SEP με την επιφύλαξη FRAND μόνο έναντι φερόμενων παραβατών που δεν είναι πρόθυμοι να δεχθούν άδεια FRAND, η προθυμία των οποίων ικανοποιείται ευκολότερα από το Orange-Book. Πράγματι, από την Samsung οι κάτοχοι SEP πρέπει να κάνουν το πρώτο βήμα της εισόδου σε διαπραγματεύσεις καλής πίστης, και από την Motorola οι δυνητικοί κάτοχοι άδειας δεν είναι απρόθυμοι εάν συμφωνούν να δεσμευτούν από έναν τρίτο προσδιορισμό FRAND, ή εάν αμφισβητούν τα SEP που αποτελούν αντικείμενο της αγωγής.

Το 2013, το περιφερειακό δικαστήριο του Ντίσελντορφ, το οποίο κλήθηκε να χορηγήσει στη Huawei δικαστική προστασία με βάση το SEP κατά της ZTE, αντιλήφθηκε αμέσως την ασυμφωνία μεταξύ του γερμανικού δόγματος και της άποψης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και, ως εκ τούτου, ζήτησε προδικαστική απόφαση από το ΔΕΕ σχετικά με την ορθή ερμηνεία της άμυνας FRAND, σύμφωνα με το άρθρο 102 της ΣΛΕΕ. Η ανώτατη ευρωπαϊκή δικαστική αρχή, αναγνωρίζοντας τις εξαιρετικές περιστάσεις της τυπικής διαφάνειας και της δέσμευσης FRAND, εξισορρόπησε το διακυβευόμενο

¹⁹⁵ Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας [2011] ΕΕ C 11/1.

¹⁹⁶ Υπόθεση COMP/M.6381 Απόφαση εκκαθάρισης της Επιτροπής Κινητικότητας Google/Motorola Mobility της 13ης Φεβρουαρίου 2012, ΕΕ C75 της 14ης Μαρτίου 2012.

¹⁹⁷ Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard βασικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014, και, Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard βασικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση απαγόρευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014.

συνταγματικό συμφέρον, δηλαδή το δικαίωμα στη διανοητική ιδιοκτησία και το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, με την ελευθερία του ανταγωνισμού. Υπέδειξε μια νέα οδό για τη σύναψη άδειας FRAND. Όπως και η Επιτροπή, αναγνωρίζοντας ότι ο κίνδυνος στρατηγικής συμπεριφοράς βαρύνει και τα δύο μέρη, το Δικαστήριο καθόρισε ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης σύμφωνα με το οποίο ο κάτοχος SEP πρέπει πρώτα να ειδοποιήσει τον παραβάτη και να του υποβάλει γραπτή ειδική προσφορά FRAND, η οποία περιλαμβάνει το ποσοστό των δικαιωμάτων και τον υπολογισμό του. Στη συνέχεια, ο φερόμενος ως παραβάτης πρέπει να απαντήσει επιμελώς και αμέσως, και στην περίπτωση που δεν αποδεχθεί την προσφορά, πρέπει να υποβάλει συγκεκριμένη αντιπροσφορά FRAND, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να παράσχει εγγύηση για την άδεια που δεν έχει ακόμη συμφωνηθεί, σύμφωνα με τη συνήθεια του κλάδου, η οποία είναι σύμφωνη με το Orange-Book. Στη συνέχεια, σε περίπτωση επίμονης διαφωνίας σχετικά με τους όρους FRAND, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις πραγματικές περιστάσεις, να αποφασίσουν εάν η υπεράσπιση FRAND ξεπερνά ή όχι την άσκηση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, εμποδίζοντας την χορήγηση μέτρων δικαστικής προστασίας. Επιπλέον, διασφαλίζοντας τη μέγιστη δυνατή ελευθερία των μερών και αποκλίνοντας τόσο από τα γερμανικά όσο και από τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο πλαίσιο της υπόθεσης Huawei/ZTE κρίθηκε ότι μόνο κατόπιν κοινής συμφωνίας τα μέρη μπορούν να δώσουν εντολή για ανεξάρτητο προσδιορισμό FRAND ή να εμποδίσουν την αμφισβήτηση του SEP που αποτελεί αντικείμενο της αγωγής.

Το ΔΕΕ, τηρώντας την αρχή της μη υπέρβασης της δικαιοδοσίας του για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων, δεν διευκρίνισε τη σχέση μεταξύ της ιδιοκτησίας SEP και της δεσπόζουσας θέσης στην αγορά, ούτε δήλωσε τι πραγματικά σημαίνουν οι όροι FRAND. Υπό το πρίσμα της Huawei/ZTE, η αξιολόγηση της δεσπόζουσας θέσης του κατόχου SEP, κάθε άλλο παρά τεκμαίρεται, ακολουθεί τη συνήθη οικονομική ανάλυση, ενώ οι συγκεκριμένοι όροι FRAND, αν οι διαπραγματεύσεις των μερών εκφυλίζονται, αφήνονται στην κατά περίπτωση δικαστική διαδικασία, ως πρώτη καλύτερη εναλλακτική λύση. Επειδή οι πραγματικές άδειες χρήσης είναι συμβάσεις με έντονα περιπτωσιολογικά χαρακτηριστικά, οι δυνάμεις της αγοράς είναι το καλύτερο μέσο για τον καθορισμό τους. Οποιοσδήποτε αφηρημένος νομικός κανόνας που τάσσεται υπέρ

των δικαιοπαρόχων SEP ή των κατόχων αδειών είναι πιθανό να επηρεάσει τη διαδικασία εθελοντικής τυποποίησης, εμποδίζοντας αντίστοιχα τη συμμετοχή σε SSO ή την υιοθέτηση προτύπων, και τα δύο σε βάρος των καταναλωτών. Εστιάζοντας στην ισορροπία των συμφερόντων μεταξύ των συνεισφερόντων στην τεχνολογία και των χρηστών προτύπων, το ΔΕΕ διατήρησε το status quo της εθελοντικής τυποποίησης, επιτρέποντας στα μέρη να συνάπτουν ελεύθερα συμβάσεις αδειών χρήσης SEP υπό την ευέλικτη δέσμευση FRAND: η υπεράσπιση FRAND διατηρείται, αλλά υπόκειται στο δικαίωμα του κατόχου SEP για αμοιβή.

Η σχέση μεταξύ Δικαίου Ανταγωνισμού και Πνευματικής Ιδιοκτησίας θεωρώ πως συνοψίζεται από την ίδια την Επιτροπή, όπως αναφέρει στην από 2001 Έκθεση της: «The relationship between IPR Policy and competition policy is a **longstanding topic of debate** in economic and legal circles. It is recognized that it is not easy to marry the innovation bride and the competition groom and some have argued that such a marriage will unavoidably lead to divorce»¹⁹⁸. Μολονότι η τότε αναφορά της Επιτροπής εστίαζε στο μονοπωλιακής φύσης δικαίωμα του δημιουργού έναντι τρίτων, η ανωτέρω δήλωση φαίνεται να εκφράζει το σύνολο της σχέσης που διέπει τους δύο κλάδους ακόμη και τη σημερινή εποχή.

Το δίκαιο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας καταρχήν έχει ως επίκεντρο τόσο τον ίδιο τον δημιουργό, όσο και τα δικαιώματα που απορρέουν από το έργο του. Κορμός του εν λόγω δικαίου είναι η πληρέστερη και αποτελεσματικότερη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των δημιουργών σε σχέση με τα έργα τους μέσα στο χώρο του λόγου, της τέχνης και της επιστήμης, εξασφαλίζοντας σ' αυτούς καταρχήν, μια μονοπωλιακή θέση απολαβής κάθε φύσεως δικαιωμάτων και ωφελειών που απορρέουν από τη σχέση αυτή, ηθικής ή περιουσιακής φύσεως¹⁹⁹. Η λογιστική πορεία, που θεμελιώνει αυτή την προσέγγιση βασίζεται στο γεγονός ότι από τη στιγμή που ο πνευματικός δημιουργός εμπλουτίζει την ανθρωπότητα με πνευματικό δημιούργημα, η τελευταία οφείλει με την σειρά της να τον ανταμείψει με την χορήγηση σ' αυτόν ενός απόλυτου δικαιώματος²⁰⁰. Παράλληλα, η

¹⁹⁸ Commission Evaluation Report on the transfer of Technology Block exemption regulation N. 240/96, Technology transfer agreements under article 81, Brussels, 20.12.2001 COM (2001) final.

¹⁹⁹ Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, 2010, σ. 2

²⁰⁰ Μικρουλέα Α., Η εφαρμογή του Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού στο δίκαιο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και ειδικότερα στους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων, ΕΕμπΔ 1999, 452

προστασία της πνευματικής δημιουργίας αποτελεί ταυτόχρονα κίνητρο για πολιτιστική ανάπτυξη ως βασικό μέσο για την υλοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής μιας χώρας²⁰¹, αλλά διαδραματίζει έντονο ρόλο και στον οικονομικό χώρο μ' ένα ολοένα αυξανόμενο αριθμό βιομηχανιών τόσο εντός της Ένωσης όσο και σε παγκόσμια κλίμακα²⁰², οι οποίες συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο τριπλός αυτός ρόλος, δηλαδή οικονομικός, πολιτιστικός και κοινωνικός, αναγνωρίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στην «Πράσινη Βίβλο για την Πνευματική Ιδιοκτησία και τα Συγγενικά Δικαιώματα»²⁰³. Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στην εθνική και διεθνή νομοθετική αναγνώριση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ως έναν εκ των βασικών κλάδων δικαίου. Όπως είχε αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Επίτροπος Bolkenstein «Μια εσωτερική αγορά που θα παραμελούσε το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας θα ήταν ατελής. Το δίκαιο αυτό είναι σημαντικό για τις επενδύσεις, τη δημιουργικότητα, την πρόσβαση στα πολιτιστικά, τη συμμετοχή στην πρόοδο. Πρόκειται για σύνδεση των δικαιούχων, δημιουργών και φορέων συγγενικών δικαιωμάτων με την οικονομία, τον πολιτισμό και την κοινωνία στο σύνολό της όπου ο ρόλος τους είναι κρίσιμος»²⁰⁴.

Στον αντίποδα, στο δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού κυρίαρχη θέση έχει η προστασία του ίδιου του θεσμού του Ανταγωνισμού. Στόχος δηλαδή, είναι η εξασφάλιση της ίδιας της ανταγωνιστικής ελευθερίας εντός του οικονομικού χώρου, μέσω της απαγόρευσης όποιων ενεργειών είναι ικανές να νοθεύουν ή μπορούν να οδηγήσουν σε νόθευση του Ανταγωνισμού. Η επέκταση της εφαρμογής ενός αμιγούς δικαίου της αγοράς στα ιδιαίτερης φύσης δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και στους διαχειριστικούς φορείς αποτελεί ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο θέμα. Η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας συμπλέκεται με την ανάγκη διασφάλισης της λειτουργίας του

²⁰¹ Καλλινίκου Δ., Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2008, σ. 1

²⁰² Έρευνα του 2003 έδειξε ότι οι βιομηχανίες που βασίζονται στο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας στην σε κοινοτικό επίπεδο ανέρχονται σε ποσοστό που υπερβαίνει το 5% με 7% του ΑΕΠ. Πηγή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Η διαχείριση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην εσωτερική αγορά» COM (2004) 261 τελικό, Βρυξέλλες 16.04.2006.

²⁰³ COM (1995) 382, τελικό, Βρυξέλλες 19.07.1995

²⁰⁴ Κοτσίρης Λ., «Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Κοινοτικό Κεκτημένο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, σ. 331.

ανταγωνισμού μέσα στον χώρο της πολιτιστικής αγοράς, όπου η συνύπαρξη των δύο δεν ήταν ποτέ δεδομένη, ούτε απαλλαγμένη από συγκρούσεις²⁰⁵.

Είναι εμφανές ότι η σχέση του Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού και της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αναμφισβήτητα υπαρκτή. Ωστόσο δεν είναι διακριτή, υπό τη έννοια ότι εναπόκειται κάθε φορά στον αρμόδιο δικαστή, να σταθμίσει αμφοτέρως τις πλευρές και τα αντίστοιχα δικαιώματά τους, ώστε να επιτευχθεί ένας συμβιβασμός που δεν πλήττει δυσανάλογα τα προστατευόμενα συγκρουόμενα δικαιώματα. Σημειώνεται ότι το ΔΕΕ τείνει να αποφεύγει εξ ολοκλήρου να τοποθετηθεί επί του ζητήματος, αποθέτοντας κάθε σχετική κρίση στους εθνικούς δικαστές. Σύμφωνα με δήλωσή του, ρητά υποστηρίχθηκε ότι «εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις «ειδικές πραγματικές και νομικές περιστάσεις της υπόθεσης»²⁰⁶, να «επιτύχει ισορροπία μεταξύ της διατήρησης του ελεύθερου ανταγωνισμού [...] και της απαίτησης να διασφαλιστούν [...] τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και [το] δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, τα οποία κατοχυρώνονται από το άρθρο 17 παράγραφος 2 και το άρθρο 47 του Χάρτη, αντίστοιχα»²⁰⁷.

Συμπερασματικά, η Ε.Ε. δια της επιβολής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ επιδιώκει να αντιμετωπίσει τις καταχρηστικές συμπεριφορές, τόσο την ουσία τους, ήτοι το περιεχόμενό τους, όσον και τον τρόπο ή τη μορφή, που αυτές εκδηλώνονται. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος έγκειται στο γεγονός ότι μία ή περισσότερες επιχειρήσεις μπορούν να εκμεταλλευτούν την οικονομική τους ισχύ στην αγορά είτε με την άσκηση μονοπωλιακής είτε με την άσκηση ολιγοπωλιακής δεσπόζουσας θέσης, προκειμένου να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές τους ή να δυσχεράνουν την επαύξηση του κύκλου εργασιών τους. Η απαγόρευση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ δεν οδηγεί συνεπώς per

²⁰⁵ Σταυρίδου Σ., Συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δικαίο του ανταγωνισμού (σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΕΠΑ 245 / III / 2003), ΧρΙΔ Γ/2003, σ. 1012.

²⁰⁶ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 56, που αντικατοπτρίζει την αιτιολογική σκέψη 17 της IPRED, η οποία ορίζει ότι "Τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα ένδικα μέσα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία θα πρέπει να καθορίζονται σε κάθε περίπτωση κατά τρόπο ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περίπτωσης, συμπεριλαμβανομένων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας και, κατά περίπτωση, του εκ προθέσεως ή μη εκ προθέσεως χαρακτήρα της προσβολής".

²⁰⁷ Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477, παρ. 42.

σε στον αποτελεσματικό έλεγχο της συμπεριφοράς μονοπωλίων και ολιγοπωλίων. Οι αρμόδιες Αρχές, που στοχεύουν στην αποτροπή του αθέμιτου ανταγωνισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επιτροπή Ανταγωνισμού), πάντοτε με δικαιοπολιτική στόχευση την ευημερία του καταναλωτή και με την υιοθέτηση του «rule of reason», προσανατολίζονται στην αξιολόγηση της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης με κριτήριο πλέον τα αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα, έναντι αποκλειστικά της κατοχής υψηλών μεριδίων της αγοράς.

Η ίδρυση του Ενιαίου Δικαστηρίου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας θα μπορούσε να προσφέρει συνοχή στα διπλώματα ευρεσιτεχνίας αποφάσεις, αφού θα εκδίδονται από ένα δικαστήριο, και επίσης θα μπορούσε να απλοποιήσει την διαδικασίες, αφού θα υπάρχει ένα μέρος για την αναζήτηση ασφαλιστικών μέτρων. Το Ενιαίο Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (UPC) τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουνίου 2023. Μέχρι στιγμής, έχουν προσχωρήσει δεκαεπτά κράτη - Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβενία και Σουηδία, με οκτώ επιπλέον κράτη μέλη της Ε.Ε. αναμένεται να συμμετάσχουν στο μέλλον. Αναμένεται ότι το UPC θα καθιερώσει εναρμονισμένη νομολογία και θα αυξήσει την ασφάλεια δικαίου όσον αφορά τα SEP και τα μη SEPs, ενώ παράλληλα θα συμβάλει στην αποφυγή του υψηλού κόστους, τους κινδύνους και την πολυπλοκότητα, που συνδέονται με πολλαπλές δικαστικές διαδικασίες σε διαφορετικές δικαιοδοσίες. Είναι μία από τις προσδοκίες ότι ο UPC θα μπορούσε να αναπτύξει μεθοδολογίες για τον προσδιορισμό των όρων FRAND σε διαφορές που σχετίζονται με τους εν λόγω όρους. Από την άλλη πλευρά, η προσφυγή σε δικαστική προστασία είναι ένας δαπανηρός και χρονοβόρος τρόπος επίλυσης των σχετικών διαφορών που ανακύπτουν. Αποτελεί πιθανό ενδεχόμενο, ίσως και αναγκαία ενέργεια, βάσει των εξελίξεων της σημερινής εποχής, να αναπτυχθούν πολιτικές και κανονισμοί για την εφαρμογή εναλλακτικών μηχανισμών επίλυσης διαφορών για διαφορές, που σχετίζονται με SEP. Η Επιτροπή μπορεί επίσης να δημιουργήσει ένα εποπτικό όργανο, υπεύθυνο για την ποιότητα και τις επιδόσεις, για να σχεδιάζει και να καθορίζει τις διαδικασίες που σχετίζονται με τα SEP, να επιβλέπει το σύστημα και να εναρμονίζει τις εφαρμογές σε διάφορες περιοχές ή χώρες.

Μάλιστα, στις 28 Φεβρουαρίου 2024, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε την πρόταση της Επιτροπής της ΕΕ (COM(2023)0232) για έναν κανονισμό σχετικά με τα τυποποιημένα ουσιώδη διπλώματα ευρεσιτεχνίας (SEP). Ο κανονισμός αποσκοπεί στη βελτίωση της διαφάνειας κατά την αδειοδότηση των SEP και στην παροχή ενός θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου που μπορεί να βοηθήσει όλα τα μέρη που εμπλέκονται με την αδειοδότηση των SEP. Η νομοθετική πρόταση είναι ευπρόσδεκτη. Λόγω της ύψιστης σημασίας της διασυνδεσιμότητας στο IoT και τη βιομηχανία 5.0, όπως προαναφέρθηκε όλο και περισσότερες εταιρείες απαιτούν άδειες χρήσης SEP. Ο σχεδιαζόμενος κανονισμός δεν θα μπορέσει να λύσει όλα τα προβλήματα αδειοδότησης SEP. Ωστόσο, θέτει τα σωστά θεμέλια.

Με την ψήφο του στις 28 Φεβρουαρίου 2024, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστηρίζει τη μεταρρύθμιση της αδειοδότησης SEP που δρομολογήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παρά τις έντονες επικρίσεις του σχεδίου κανονισμού - ιδίως από τους κατόχους SEP - το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν προτείνει καμία θεμελιώδη αλλαγή, αλλά αντίθετα αφήνει αμετάβλητο τον πυρήνα της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το σχέδιο κανονισμού εξετάζεται τώρα από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εάν το Συμβούλιο ζητήσει περαιτέρω αλλαγές στο σχέδιο, θα ακολουθήσουν οι διοργανικές διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου («τριμερής διάλογος»), στο πλαίσιο των οποίων θα συμφωνηθεί το τελικό κείμενο (υπό την προϋπόθεση ότι θα μπορέσει να επιτευχθεί συμφωνία). Η συνολική διάρκεια της περαιτέρω νομοθετικής διαδικασίας είναι δύσκολο να εκτιμηθεί και εξαρτάται επίσης από το αν το Συμβούλιο θα αποφασίσει σχετικά με τη νομοθετική πρόταση πριν από τις εκλογές της Ε.Ε. τον Ιούνιο του 2024. Στην περίπτωση της πράξης της Ε.Ε. για τα Δεδομένα («EU Data Act»), που εγκρίθηκε πέρυσι, μεσολάβησαν μόνο εννέα μήνες περίπου μεταξύ της ψηφοφορίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της δημοσίευσης στην Επίσημη Εφημερίδα. Κρίνεται αναγκαίο να ακολουθηθεί παρόμοια ταχύτατη διαδικασία για τα SEP, καθώςον μέρα με τη μέρα οι διαφορές και συγκρούσεις, που ανακύπτουν είναι ολοένα και πιο έντονες.

10. ΠΗΓΕΣ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- 1257/2012
- 1260/2012
- 2013/C 175/01 (Συμφωνία για ένα Ενιαίο Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας)
- Ν. 1733/1987
- Ν. 3396/2005
- Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ)
- Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)
- Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ αριθ. C 372 της 09/12/1997

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΠολλΠοΑθ 10914/1996
- Allied Tube & Conduit Corp. v. Indian Head, Inc., [1988]
- Huawei Technologies Co. Ltd v ZTE Corp., C-170/13 (Court of Justice of the European Union 07 16, 2015)
- Αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, AstraZeneca AB και AstraZeneca plc κατά Επιτροπής, C-457/10 P, EU:C:2012:770,, της 17ης Φεβρουαρίου 2011, TeliaSonera, C-52/09, EU:C:2011:83
- Απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, T-336/07, Telefónica, SA, Telefónica de España, SA κατά Επιτροπής, EU:T:2012:172
- ΓΔΕΕ, Lietuvos geležinkeliai AB κ. Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- ΔΕΕ, C-23/14, Post Danmark, 6.10.2015
- Απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, Βασίλειο της Ισπανίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T 398/07
- Απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2011, TeliaSonera, C-52/09, EU:C:2011:83
- Απόφαση C-26/75, General Motors Continental NV v. Commission (1975) ECLI:EU:C:1975:150
- Απόφαση C-226/84, British Leyland Public Limited Company v. Commission (1986) ECLI:EU:C:1986:421

- Υπόθεση COMP/M.6381 Google/Motorola Mobility Commission Merger Clearance Decision of February 13, 2012 OJ C75 of 14 March 2012
- Υπόθεση AT.39939 Samsung Enforcement of UMTS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απόφαση δέσμευσης της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014
- Υπόθεση AT.39985 Motorola Enforcement of GPRS standard ουσιωδών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, Απαγορευτική απόφαση της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 2014
- Υπόθεση C-170/13 Huawei v ZTE, EU:C:2015:477
- Sisvel News, Injunctive relief for infringement of standard-essential patents – first German judgements after CJEU decision on FRAND, 30 Νοεμβρίου 2015
- Landgericht Düsseldorf, Απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 2015, Συνεκδικασθείσες υποθέσεις 4a O 93/14 και 4a O 144/14 Sisvel v Haier
- France Brevets κατά HTC, Landgericht Düsseldorf, αριθμός αρχείου 4bO140/1, 26 Μαρτίου 2015
- Υπόθεση C-40/09 Astra Zeneca EU:C:40/09
- Υπόθεση C-209/10 Post Danmark EU:C:2012:172
- Orange-Book Standard, May 6, 2009, Bundesgerichtshof (BGH) KZR 39/06
- Υπόθεση COMP/M.6381 Απόφαση εκκαθάρισης της Επιτροπής Κινητικότητας Google/Motorola Mobility της 13ης Φεβρουαρίου 2012, EE C75 της 14ης Μαρτίου 2012.
- Herman v. Youngstown Car Mfg. Co., 191 F. 579, 584–85, 112 CCA 185 (6th Cir. 1911)
- Rambus, Case COMP/38.636 (European Commission 12 9, 2009)
- France Brevets κατά HTC, Landgericht Düsseldorf, αριθμός αρχείου 4bO140/1, 26 Μαρτίου 2015

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αντωνόπουλος Β., Γιοβαννόπουλος Ρ., Κοτσίρη Λ., (2015), Δίκαιο Διανοητικής Ιδιοκτησίας, Βιομηχανική – Πνευματική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Καλλινίκου Δ., Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2008.
- Καρύδη Γ., Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού και Εσωτερικής Αγοράς, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2010.
- Κοτσίρης Λ., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Κοινοτικό Κεκτημένο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017.
- Μαρίνος Μ.-Θ., (2013), Δίκαιο Ευρεσιτεχνίας, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, Αθηνά.
- Μικρούλεα Α., Η εφαρμογή του Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού στο δίκαιο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και ειδικότερα στους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων, ΕΕμπΔ, 1999.
- Ο. Σπηλιόπουλος, Βασικά Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 2021, sakkoulas-online.
- Πλιάκος Α. Δ. (2018), Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Θεσμικό και Ουσιαστικό Δίκαιο, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2η έκδοση.
- Σταυρίδου Σ., Συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δίκαιο του ανταγωνισμού (σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΕΠΑ 245 / ΙΙΙ / 2003), ΧρΙΔ Γ/2003.
- Τσιρώνης Α., (1990), Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας για φαρμακευτικά προϊόντα στο ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο, ΕΕμπΔ 1990.

Ξένη

- Baron, J., Blind, K., Pohlmann, T. (2011). Essential patents and standard dynamics. 7th International Conference on Standardization and Innovation in Information Technology (SIIT), Berlin, Germany, 1-16, doi: 10.1109/SIIT.2011.6083600.

- Bekkers, R. (2015, 09 22). Concerns and Evidence for Ex-Post Hold-Up with Essential Patents. 4. doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2663939>
- Bekkers, R., Birkman, L., Canoy, M., De Bas, P., Lemstra, W., Meniere, Y., . . . Verbeek, A. (2014). Patents and standards : a modern framework for IPR- based standardisation. European Commission Directorate-General for Enterprise and Industry. doi:<https://data.europa.eu/doi/10.2769/90861>.
- Biddle, B., White, A., & Woods, S. (2010). How many standards in a laptop? (And other empirical questions). 2010 ITU-T Kaleidoscope: Beyond the Internet? - Innovations for Future Networks and Services (pp. 11--7). IEEE. doi:10.2139/ssrn.1619440.
- Boldrin, M., & Levine, D. (2013). The Case against Patents. *Journal of Economic Perspectives*, 27(1).
- Bonadio, E., & McDonagh, L. (2020, 03 01). Paris Court Grants a Sep Anti-Anti- Suit Injunction in IPCom v Lenovo: A Worrying Decision in Uncertain Times? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 15, 149-150. doi:10.1093/jiplp/jpaa018
- Chapatte P., “FRAND Commitments – The Case for Antitrust Intervention”, *European Competition Journal*, August 2009, vol. 5.
- Contreras, J. (2016). A Tale of Tale of Two Layers: Patents, Standar atents, Standardization, and the Internet. *Denver Law Review*, 93.
- Cristoforo Osti (2019), “Reflections on the Legal Assessment of Excessive Prices in EU Competition Law.” In Gabriella Muscolo, Marina Tavassi (eds.), *The Interplay between Competition Law and Intellectual Property. An Alternative Perspective* (Woulters Kluwer, The Hague). Chapter 13. P. 182.
- de Vries, H. (2006). Standards for business How companies benefit from participation in international standards setting. In *International standardization as a strategic tool*. Geneva: IEC.
- Farrell, J., & Saloner, G. (1985). Standardization, Compatibility, and Innovation. *The RAND Journal of Economics*, 16(1), 70-83. doi:<https://doi.org/10.2307/2555589>.
- Galetovic A. & Gupta K., “Royalty Stacking and Standard Essential Patents: Theory and Evidence from the World Mobile Wireless Industry”, *Stanford University Hoover IP2 Working Paper Series*, May 1, 2015, n. 15012.

- Geradin, D. (2013). The European commission policy towards the licensing of standard-essential patents: Where do we stand? *Journal of Competition Law and Economics*, 9(4), 1125-1145. doi:10.1093/joclec/nht036.
- Goddar H. & Haarmann C., « "Patent Litigation in Germany – An Introduction (I)" », *China Intellectual Property*, 2013, n. 1-2.
- Hall, B., & Harhoff, D. (2012). *Recent Research on the Economics of Patents*. Cambridge Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
- Hovenkamp H.J., "Competition in Information Technologies: Standard-Essential Patents, Non-Practicing Entities and FRAND Bidding", *University of Iowa Legal Studies Research Paper*, November 2015, n. 12-32.
- Italianer A., Director-General for Competition, European Commission, "Shaken, not stirred. Competition Law Enforcement and Standard Essential Patents", *Speech delivered at the Mentor Group in Brussels*, April 21, 2015.
- Katz, M., & Shapiro, C. (1985). Network Externalities, Competition, and Compatibility. *The American Economic Review*, 75(3).
- Killick J. & Sakellariou S., «Huawei v. ZTE – No More Need to Look At The Orange Book In SE Disputes», *Competition Policy International*, Σεπτέμβριος 2015.
- Kühn K., "Justifying Antitrust Intervention in ICT Sector Patent Disputes: How to Address the Hold-Up Problem", *Competition Policy International*, Autumn 2013, τομ. 9, n. 2.
- Langinier, C., & Moschini, G. (2002). *The Economics of Patents: An Overview*. Working Paper 02-WP 293, Iowa State University Center for Agricultural and Rural Development.
- Layne-Farrar A., "Moving Past the SEP RAND Obsession: Some Thoughts on the Economic Implications of Unilateral Commitments and the Complexities of Patent Licensing", *George Mason Law Review*, 2014, vol. 21
- Lemley M. A., "Intellectual Property Rights and Standard-Setting Organizations", *California Law Review*, 2002, vol. 90
- Lerner, J., Tirole, J. (2013). *Standard-Essential Patents*. National Bureau of Economic Research, Working Paper 19664, Cambridge, MA.

- Leuffen, D., Rittberger, B., Schimmelfennig, F. (2022). The Single Market. In: Integration and Differentiation in the European Union. Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-030-76677-1_7.
- Mallinson, K. (2020, 10 09). Right-pricing cellular patent licensing in 4G and 5G connected vehicles. RCRWirelessNews.
- Maréchal C., “Concurrence et propriété intellectuelle”, IRPI – LITEC (2009).
- Mariniello M., “Fair, Reasonable and Non-Discriminatory (FRAND) Terms: A Challenge for Competition Authorities”, Journal of Competition Law & Economics, 2011, vol. 7, n. 3
- Merrill, S. A., Levin, R. C., & Myers, M. B. (2004). A Patent System for the 21st Century. United States of America: National Academy of Sciences
- Moser, P. (2013). Patents and Innovation: Evidence from. Journal of Economic Perspectives, 27(1).
- Piesiewicz G. & Schellingerhout R., “Intellectual property rights in standard- setting from a competition law perspective”, Competition Policy Newsletter, 2007, n. 3.
- Piesiewicz G. & Schellingerhout R., “Intellectual property rights in standard- setting from a competition law perspective”, Competition Policy Newsletter, 2007 n.3.
- Pohlman, T., Neuhausler, P., & Blind, K. (2016, 07). Standard essential patents to boost financial returns. R&D Management, 46(S2). doi:<https://doi.org/10.1111/radm.12137>.
- Pohlmann, T. (2021, 09 27). The Role of Standard-Essential Patents for the Auto Industry. IPWatchdog. Retrieved 03 10, 2023, from <https://ipwatchdog.com/2021/09/27/role-standard-essential-patents-auto-industry/id=138080/>.
- Rat D., «Αποφάσεις δέσμευσης και ιδιωτική επιβολή του δικαίου του ανταγωνισμού της ΕΕ: Φίλος ή εχθρός;», Παγκόσμιος Διαγωνισμός, 2015, τόμ. 38, n. 4.
- Shapiro C., “Navigating the Patent Thicket: Cross Licenses, Patent Pools, and Standard Setting” in A.B. JAFFE et al. “Innovation Policy and the Economy”, vol. 1, p.119-150 MIT Press, January 2001.
- Shapiro, C., & Varian, H. (1998). Information Rules. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.

- Tolón E. G., “Licensing of Standard Essential Patents: Antitrust Intervention Is Not Big Enough A Fix”, *Competition Policy International*, Autumn 2013, τομ. 9, n. 2.
- Tsilikas, H. *Huawei v. ZTE in Context – EU Competition Policy and Collaborative Standardization in Wireless Telecommunications*. *IIC* 48, 151–178 (2017).
- Ullrich H., “Patents and standards – a comment on the German Federal Supreme Court decision Orange Book Standard”, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2010, vol. 41, n. 3
- Updegrove A., “ICT standard setting today: A system under stress”, *First Monday*, June 2007, vol. 12.
- Wurster, M. (2021, 09 30). Intellectual property – How key technology patents stimulate economic growth. Retrieved from *New Perspectives on Global and European Dynamics*: <https://globaleurope.eu/globalization/intellectual-property-how-key-technology-patents-stimulate-economic-growth/>.
- Yeşiltaş, Ö. (2005). *The European Patent System and Turkey's Integration: The Role of Small and Medium-sized Enterprises*. Master's Thesis, Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences,
- Yu, P., Contreras, J., & Yu, Y. (2022). *Transplanting Anti-suit Injunctions*. *The American University Law Review*, 71.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0133&from=EN>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ειδήσεις, 2022.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020DC0760>
- <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/26583>
- https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13109-Intellectual-property-new-framework-for-standard-essential-patents_en
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0176&from=EN>

- <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bd1599b5-1e41-427a-9d3a-7dba070c9f87>.
- <https://ieee-isto.org/resources/standards-and-fire-hydrants/>.
- [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC0114(04)&from=EN)
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_09_516.
- https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2691314
- <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/26583>.
- <https://www.epo.org/news-events/in-focus/ict/patents-standards.html>.
- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/strategy/decision-making_process/documents/c_2022_4388_1_en_act.pdf
- <https://www.epo.org/news-events/in-focus/ict/patents-standards.html>.
- https://www.iplytics.com/wp-content/uploads/2020/02/5G-patent-study_TU-Berlin_IPlytics-2020.pdf.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0133&from=EN>
- <https://www.cencenelec.eu/european-standardization/european-standards/>.
- <https://joinup.ec.europa.eu/collection/european-committee-standardization-cen/about>.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998L0034&from=EN>
- <https://data.europa.eu/doi/10.2769/90861>